

ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

**A STUDY OF PERSONALITY ACCORDING TO SIX INTRINSIC
NATURES OF A PERSON OF THE BUDDHIST FACULTY'S
STUDENTS OF MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA
UNIVERSITY: A CLASSROOM OF
WATCHAICHUMPOLCHANASONGKRAM
KANCHANABURI PROVINCE**

พระสรพงษ์ ปณฺณารโร (จุลละโพธิ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๖๑

ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

พระสรพงษ์ ปณฺธโร (จุลละโพธิ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

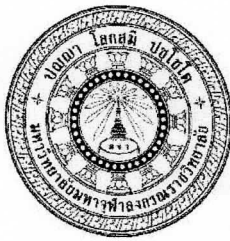
**A Study of Personality according to Six Intrinsic Natures of
a Person of the Buddhist Faculty's Students of
Mahachulalongkornrajavidyalaya University: A Classroom
of Watchaichumpolchanasongkram Kanchanaburi Province**

Phra Sorapong Paññātarō (Jullapho)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

ประธานกรรมการ

(พระราชปริยัติมุนี, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.วุดินันท์ กัมมเตียน)

กรรมการ

(ดร. อรชร ไกรจักร์)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

พระราชปริยัติมุนี, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

ดร. อรชร ไกรจักร์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระสรพจน์ ปญฺญาโร)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิต คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
ผู้วิจัย	: พระสรพงษ์ ปณณารโ (จุลละโปธิ)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระราชปริยัติมุนี, รศ.ดร., ป.ธ.๙, M.A. (Pali & Sanskrit), Ph.D. (Pali) : ดร.อรชร ไกรจักร์, บธ.บ. (การตลาด), บธ.ม. (การตลาด), ป.บัณฑิต (พระไตรปิฎกศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ คือ ๑. เพื่อศึกษาทฤษฎีบุคลิกภาพ และจริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ ๒. เพื่อศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พร้อมกับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนิสิต คณะพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรีจำนวน ๗ รูป/คน สรุปผลการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคล เช่น รูปร่าง หน้าตา กิริยา ท่าทาง มารยาท การแต่งกาย การแสดงออก การพูด การคิด ความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ ความต้องการทางอารมณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นเสมอ

ส่วน จริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปความหมายได้ว่า จริต หมายถึง ความประพฤติของคน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย ด้านวาจา รวมถึงด้านจิตใจ เป็นลักษณะ นิสัย บุคลิกภาพ พฤติกรรม ของแต่ละบุคคล ส่งผลให้เกิดจริตที่แตกต่างกัน ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยสรุปความหมายของ จริต ๖ แบ่งได้ ดังนี้ ๑. รากจริต ผู้มีรากะเป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางรักสวรั้งาม) ๒. โทสจริต ผู้มีโทสะเป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางใจร้อน โกรธง่าย) ๓. โมหจริต ผู้มีโมหะเป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางซึมเศร้า ไม่มีความคิดเป็นของตนเอง) ๔. สัทธาจริต ผู้มีศรัทธาเป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางเชื่อง่าย ไม่ค่อยพิจารณา) ๕. พุทธิจริต ผู้มีความรู้เป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางคิดพิจารณา มักใช้ปัญญาคิดเรื่อง

ต่าง ๆ ก่อนเสมอ) และ ๖. วิตกจริต ผู้มีวิตกเป็นความประพฤติดปกติ (หนักไปในทางคิดจับจด ลังเล ไม่มีความมั่นใจ) จริตทั้ง ๖ ประเภทนี้ บางครั้ง บุคคลคนเดียวอาจมีลักษณะหลาย ๆ จริต รวมกันได้ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น คนรักสวย รักงาม อาจเป็นคน หูเบา เชื่อคนง่าย คือมีลักษณะของราคะจริตและโมหะจริตรวมกัน ในแต่ละจิตตินั้นก็จะมีลักษณะเด่นและลักษณะด้อยอยู่ร่วมกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยรอบข้างที่จะแสดงส่วนใดออกมา บางครั้งจริตที่ภาพรวมเป็นจริตที่ดี เช่น พุทธิจริต มีข้อเสียอยู่ด้วยเช่นกัน เช่น การใช้ปัญญา คิดเรื่องต่าง ๆ มาก อาจทำให้ไม่กล้าตัดสินใจ เพราะกลัวแต่คิดอยู่นั่นเอง เป็นต้น

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๗ รูป/คน สรุปได้ว่า บุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงครามนั้น ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ให้คำตอบว่า มีปะปนกันไปทั้ง ๖ จริต ส่วนใหญ่จะเป็นโทสจริต เพราะนิสิตส่วนใหญ่มีวัยในระดับวัยรุ่น โดยส่วนมาก ส่วนจริตอื่น ๆ จะมีปรากฏออกมาบ้างตามแต่สถานการณ์นั้น ๆ ส่งผลสำคัญให้บุคลิกภาพมีความแตกต่างกันไป เพราะมีสถานภาพ เพศ อายุ รวมถึงสิ่งแวดล้อมเป็นตัวชี้วัดด้วย จะเห็นได้ว่า ควรนำหลักธรรมต่าง ๆ มาปรับใช้กับตนเอง เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ แก่ไขจริต เพราะบุคลิกภาพและจริต ๖ เป็นปัจจัยพื้นฐานของความสำเร็จสำหรับชีวิตมนุษย์

Thesis Title : A Study of Personality according to Six Intrinsic Natures of a Person of the Buddhist Faculty's Students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University: A Classroom of Watchaichumpolchanasongkram Kanchanaburi Province

Researcher : Phra Sorapong Paññātarō (Jullapho)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Rajapariyattimuni, Assoc. Prof. Dr.,
Pali IX, M.A. (Pali & Sanskrit), Ph.D. (Pali)

: Dr. Orachorn Krichackra, B.A. (Marketing),
M.B.A. (Marketing), Grad. Dip. (Tipitaka
Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : January 10, 2019

Abstract

This thesis entitled ‘A Study of Personality according to Six Intrinsic Natures of a Person of the Buddhist Faculty’s Students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University: A Classroom of Watchaichumpolchanasongkram Kanchanaburi Province’ has three objectives: 1) to study the theory of personality and six intrinsic natures of a person in Theravada Buddhism, and 2) to study personality according to the six intrinsic natures of a person of the Buddhist Faculty’s Students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University: A Classroom of Watchaichumpolchanasongkram Kanchanaburi Province. This is a qualitative research done by interview of seven expertises including those who involved with the required population.

In the research, it was found that according to the theory of personality it basically means the specific characteristic of a person such as body, face, behaviour, etiquette, dressing, action, speaking, thinking, thought, attitude and emotion; one always expresses those mentioned things through his/her behaviours. As regards the six temperaments in Theravada Buddhism, it can be summarized as that such six intrinsic natures of a person by nature means one’s behaviours which are bodily, verbally and mentally expressed in certain manners giving rise to the different characteristic. In this research, they

are concluded as follows: 1) Lustful Temperament; one is prone to behave in a lustful manner, 2) Hateful Temperament; one is prone to behave in an angrily manner, 3) Ignorant Temperament; one is prone to behave in an insensitively manner, 4) Faithful Temperament; one is inclined to behave in a faithful manner, 5) Intelligent Temperament; one is inclined to behave in an intelligent manner, 6) Speculative Temperament; one is inclined to behave in a speculative manner. It is said that by virtue of those inclinations one may possess only some temperament or mixed ones depending upon environment; one who loves lovely thing may be sensitive to what he/she just hears resulting in believing what was told; this clearly shows that a lustful temperament is somehow mixed with delusion temperament. It can be said that in each inclination both strong and weak aspects can be influenced upon one's behaviours depending upon surrounding factors; in some way the good temperament is taking its course such as intelligent temperament. However, the bad side of such temperament is also caused; one is taking too much time to think about things whereby one is not prepared to make a certain decision at once.

When taking interviewing of seven expertise's standpoints into account, it showed that the faculty of Buddhism's students in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, a classroom of Watchaichumpolchanasongkram Kanchanaburi Province answered questionnaires that the mentioned six intrinsic natures of a person are obviously mixed together; most of them is of hateful temperament because by and large those students are in the ages of youth. The rest inclinations are sometime expressed depending upon some situations and thereby varying behaviours due to their status, sex, age including environment. It can be pointed out that in morally adjusting one's behaviours the application of Buddhist virtues should be made so that one's personality can be improved because the six intrinsic natures of a person play a fundamental role in the successfulness of human being's life.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบุคคลผู้มีรายนามดังนี้ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระราชปริยัติมุนี, รศ.ดร. ที่ได้แนะนำสั่งสอน รวมทั้งให้คำปรึกษา วิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้สำเร็จไปด้วยดี ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณอาจารย์ ผศ.ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโณม ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ภาคพิเศษ ที่ให้คำแนะนำสั่งสอน อีกทั้งยัง ถวายปัจจัยสนับสนุนเป็นทุนการศึกษาให้ผู้วิจัยได้เล่าเรียนจนสำเร็จ รวมถึงอาจารย์ประจำหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิตทุกรูป/คน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านพระครูสิทธิกิจจานุวัตร เจ้าอาวาส วัดทุ่งลาดหญ้า ที่ได้อบรมสั่งสอน ดูแลผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระราชวิสุทธิเมธี เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี ที่มอบ ทุนการศึกษา รวมทั้งให้คำแนะนำ ให้สัมภาษณ์ ประกอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ นิสิต และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ภายในห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรีทุกรูป/คน ที่ให้ ความร่วมมือจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณ์ ราชวิทยาลัย ที่ได้มอบทุนการศึกษาต่อเนื่องเป็นระยะเวลา ๒ ปี ให้ผู้วิจัย ขอเจริญพรขอบคุณ ญาติโยมทุกคน ทุกท่าน ที่ได้มอบทุน มอบปัจจัย สนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียน รวมถึงค่าใช้จ่าย ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ดี

ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบคุณโยมอาจารย์ ดร.อรชร ไกรจักร์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่แนะนำ ดูแล ให้คำปรึกษา จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จ ขออนุโมทนาขอบคุณโยมอาจารย์ ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูล ที่ช่วยดูแลวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้สำเร็จไปด้วยดี ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ที่ให้คำแนะนำที่ดีอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด แม่ชีอารยา ทองโชติ ที่อำนวยความสะดวกทุกครั้ง และ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและให้สัมภาษณ์ ทุกท่าน รวมถึง คณาจารย์ เจ้าหน้าที่สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ทุกท่าน เป็นอย่างสูง ขออนุโมทนาขอบคุณ คุณมณีนีรัตน์ หาพุมพงษ์ นิสิตรุ่นพี่ พธ.ม. รุ่นที่ ๒๘ ที่บริจาคเงิน ระดมทุนสนับสนุน ช่วยเหลือผู้วิจัย ขอขอบคุณเพื่อนนิสิต พธ.ม.รุ่นที่ ๒๙ ที่เป็นกัลยาณมิตรเสมอมา

ผู้วิจัยขอขอบคุณ โยมมารดา ศิรินิตย์ จุลละโพธิ์ โยมบิดานพดล จุลละโพธิ์ ที่อุปถัมภ์ เลี้ยงดู สนับสนุน ส่งเสริมผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา รวมถึงญาติพี่น้องทุกคนที่ไม่ได้เอ่ยนาม บุญกุศลและ ประโยชน์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายสักการบูชา แต่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อุทิศให้บิดามารดา ญาติพี่น้อง ครูบาอาจารย์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกคน ทุกท่าน

พระสรพวงษ์ ปญญโร (จุลละโพธิ์)

๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๖
๑.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๗
บทที่ ๒ บุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตกและ บุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา	
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพ	๑๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม	๓๔
๒.๓ บุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา	๔๐
๒.๔ สรุปบุคลิกภาพจากแนวคิด ทฤษฎีของนักจิตวิทยาชาวตะวันตก และบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา	๔๙
บทที่ ๓ จริต ๖ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	
๓.๑ จริตในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๕๑
๓.๒ บุคลิกภาพของบุคคลสำคัญในสมัยพุทธกาล	๕๖
๓.๓ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับแก้ไขจริตประเภทต่าง ๆ	๖๗

๓.๔ สรุปความหมายและประเภทของจิต ๖	๗๗
บทที่ ๔ ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์	๗๘
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	๗๘
๔.๒ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลบุคลิกภาพกับจิต ๖	๘๕
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๘๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๘
๕.๒ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ	๘๙
๕.๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	๘๙
บรรณานุกรม	๙๐
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก คำถามที่ใช้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๙๖
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๙๘
ภาคผนวก ค รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและ รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)	๑๑๔
ภาคผนวก ง หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๑๗
ภาคผนวก จ หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๒๒
ภาคผนวก ฉ ถอดเทปบทสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๐
ภาคผนวก ช ภาพสัมภาษณ์ประกอบงานวิจัย	๑๕๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๖

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๑.๑ ประเภทของบุคลิกภาพ ๒ ประเภท	๒๓
ตารางที่ ๑.๒ การเปรียบเทียบลักษณะบุคลิกภาพสร้างสรรค์และบุคลิกภาพไม่สร้างสรรค์	๒๖
ตารางที่ ๑.๓ ความแตกต่างของบุคลิกภาพทั้งสองแบบ ตามทฤษฎีของ คาร์ล กุสตาฟ จุง	๓๑
ตารางที่ ๓.๓.๑ สรุปคุณสมบัติเฉพาะของคนแต่ละจริตที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค	๗๐
ตารางที่ ๓.๓.๒ สรุปคุณสมบัติเฉพาะของคนแต่ละจริตปรากฏในคัมภีร์วิมุตติมรรค	๗๑
ตารางที่ ๓.๓.๓ ตารางสรุปจริต ๖	๗๒
ตารางที่ ๔.๑ เปรียบเทียบความเหมือนกันระหว่างแนวคิด ทฤษฎี บุคลิกภาพของชาวตะวันตก กับ จริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๘๖
ตารางที่ ๔.๒ เปรียบเทียบความต่างกันระหว่างแนวคิด ทฤษฎี บุคลิกภาพของชาวตะวันตก กับ จริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๘๗

สารบัญแผนภาพ

เรื่อง

หน้า

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ โดยระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ส. (ไทย) ๙/๑๖๖/๕๓-๕๔ หมายถึงสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อ ๑๖๖ หน้า ๕๓ ถึง ๕๔ ผู้วิจัยได้เรียงตามลำดับคัมภีร์ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	วินยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ. มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	วินยปิฎก	ภิกขุวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธัมมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.จู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิตเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.มุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพยตนวรรค	(ภาษาไทย)
อง. จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. ฉกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)

ปกรณวิเสส

วิสุทฺธิ.	(ไทย)	=	วิสุทฺธิมรรคปกรณ			(ภาษาไทย)
-----------	-------	---	------------------	--	--	-----------

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

ขุ.ธ.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ธรรมบทอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ปรมตถทีปนี อุทานอรรถกถา	(ภาษาไทย)

อรรถกถาปกรณ์วิเสส

สงคห.	(ไทย)	=	อภิธัมมัตถสังคหะ	(ภาษาไทย)
-------	-------	---	------------------	-----------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“บุคลิภาพ” ในพระพุทธศาสนาหมายถึง บุคลิกลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แสดงพฤติกรรมที่เป็นกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต หรือแสดงพฤติกรรมที่เป็นกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ที่มีอยู่ภายในจิต และปรากฏออกมาทางร่างกายตามแรงจูงใจหรือแรงผลักดันจากภายในจิต บุคลิภาพมี ๒ อย่าง ได้แก่ บุคลิภาพภายใน หมายถึง บุคลิกลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลผู้มีมโนสุจริตและมโนทุจริต และการแสดงออกให้ปรากฏออกมาจะขึ้นอยู่กับ จริต ๖ ประกอบด้วย บุคลิภาพภายนอก หมายถึง บุคลิกลักษณะที่เป็นเฉพาะของบุคคลผู้ที่มีกายทุจริต วจีทุจริต หรือกายสุจริต วจีสุจริต ที่แสดงออกมาให้บุคคลอื่นรับรู้ การพัฒนาบุคลิภาพในพระพุทธศาสนา คือ การปรับปรุงบุคลิภาพภายในเพื่อส่งเสริมบุคลิภาพภายนอกให้ดีขึ้น และเน้นปรับปรุงบุคลิภาพภายใน เพื่อนำไปสู่การบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาคือ “พระนิพพาน”^๑

ส่วนคำว่า “จริต หรือ จริยา” แปลว่า ความประพฤติปกติ, ความประพฤติที่หนักไปทางใดทางหนึ่งอันเป็นปกติประจำอยู่ในสันดาน, พื้นเพของจิต, อุปนิสัย, พื้นนิสัย, แบบหรือประเภทใหญ่ ๆ แห่งพฤติกรรมของคน^๒ คำว่า จริตก็แปลว่า จิตที่เกี่ยวไป เช่น จิตที่เกี่ยวไปในทางดี เราเรียกว่า สุจริต ถ้าจิตเกี่ยวไปในทางชั่ว เรียกว่า ทุจริต การอบรมหรือการเสพคุ้นกับสิ่งใดบ่อย ๆ จนเกิดเป็นความเคยชิน ย่อมมีอิทธิพลส่งผลให้เกิดเป็นอุปนิสัยได้ อุปนิสัย แปลว่า ความประพฤติที่เคยชินเป็นพื้นฐานมาในสันดาน ดังนั้น ถ้าจิตของเราชอบเกี่ยวไปในทางไหนบ่อย ๆ จนเกิดเป็นความเคยชินขึ้นแล้ว ก็จะกลายมาเป็นจริต หรืออุปนิสัย ของคนคนนั้นนั่นเอง เพราะฉะนั้น จริต คือ ลักษณะนิสัยหรือความประพฤติพื้นฐานที่ประพฤติปฏิบัติ ตามความเคยชินของจิตใจเดิมของบุคคลนั้น

^๑พระอภินันท์ อภินนโท (เศรษฐกิจ), “การพัฒนาบุคลิภาพตามหลักเสขยวัตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๔), หน้า ก.

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์ แอปพลิเคชัน, ๒๕๕๖), หน้า ๒๙๑.

พระผู้มีพระภาคทรงสละ คลาย ปล่อย ละ สลัดทิ้งราคะได้แล้ว โทสะ โมหะ โภคะ อุปนาหะ มัถะ ปหาสะ อิสสา มัจฉริยะ มายา สาถะยะ ถัมภะ สารัมภะ มานะ อติมานะ มทะ ปมาทะ กิเลสทุกชนิด ทุกจริตทุกทาง ความกระวนกระวายทุกอย่าง ความเร้าร้อนทุกสถาน ความเดือดร้อนทุกประการ พระผู้มีพระภาคทรงสละ คลาย ปล่อย ละ สลัดทิ้งอกุศลาลังขาร ทุกประเภทได้แล้ว พระผู้มีพระภาค ชื่อว่าเป็นผู้มั่นคง เพราะเป็นผู้สละแล้ว เป็นอย่างนี้^๓

“จริตต่าง ๆ นั้นเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งใหญ่ของการตรัสรู้ของพระองค์ แต่พระองค์ก็สามารถใช้หลักธรรมและเอาชนะจริตต่าง ๆ ได้ จนได้ตรัสรู้เป็นพระบรมศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา ในสมัยพุทธกาล ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงธรรมโปรดสรรพสัตว์ พระองค์ทรงพิจารณาอุจริตของบุคคลผู้นั้นก่อน เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถนำหลักธรรมคำสอนนั้น ๆ ไปใช้ได้จริง เป็นการแสดงให้เห็นว่ามนุษย์นั้น สามารถที่จะฝึกฝนให้พัฒนาเป็นคนดีต่อสังคมได้ หากได้รับคำแนะนำสั่งสอนที่ถูกต้องกับจริต อธิษาศัย ถูกกับสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่ ดังข้อความในมหานิทเทส พระผู้มีพระภาคทราบบว่า “บุคคลนี้มี ราคะจริต บุคคลนี้มีโทสจริต บุคคลนี้มีโมหะจริต บุคคลนี้มีวิตกจริต บุคคลนี้มีสัทธาจริต บุคคลนี้มีญาณจริต”^๔ พระพุทธองค์ทรงมีญาณพิเศษที่ใช้พิจารณาว่าบุคคลผู้ใดสมควรได้รับฟังธรรมระดับไหนจึงจะสามารถเข้าใจและตรัสรู้ตามได้โดยได้พิจารณาจากบุคคล ๔ ประเภท “ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก บุคคล ๔ จำพวก คือ ๑. อุคฆฏิตัญญู (ผู้เข้าใจได้ฉับพลัน) ๒. วิปจิตัญญู (ผู้เข้าใจต่อเมื่อขยายความ) ๓. เนยยะ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้) ๔. ปทปรมะ (ผู้ที่สอนให้รู้ได้เพียงตัวบทคือพยัญชนะ) ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก”^๕

เมื่อทรงเห็นบุคคลต่าง ๆ เป็นไปในลักษณะใด พระองค์เลือกหลักธรรมที่เหมาะสมกับบุคคลประเภทนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไปแสดงธรรมโปรด ดังเช่น พระรูปนันทาเถรี (ในอรรถกถาธรรมบทกล่าวว่าท่านเป็นน้องหญิงของพระนันทเถระ) หมูชนกล่าวว่า นางเป็นผู้หนึ่งซึ่งมีความถึงพร้อมด้วยรูปงาม จนพวกเจ้าศากยะเกิดการวิวาทกันใหญ่โต เพราะเรื่องแย่งตัวนาง พระบิดาของนางดำริว่า พวกเจ้าศากยะ จงอย่าพินาศเลย จึงให้บวช ครั้นพระนางได้บวชเป็นภิกษุณีแล้ว ได้ฟังว่า พระตถาคตเป็นผู้สูงสุดแห่งนรชน ทรงติเตียนรูป จึงไม่ยอมเข้าเฝ้า เพราะท่านมีความหลงใหลรูป ท่านจึงขลาดต่อการเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า จึงไม่ยอมไปรับโอวาท ครั้นนั้นภิกษุณีรูปนันทาได้ยินกิตติศัพท์อันงามของพระผู้มีพระภาค จึงคิดแฝงกายเข้าไปในหมู่ภิกษุณีเพื่อจะได้เห็นพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงทราบด้วยพระญาณจึงทรงมีอุบายวิธีเพื่อสงเคราะห์รูปนันทาภิกษุณี โดยทรงเนรมิตหญิง งามด้วยฤทธิ์ ๓ ลักษณะคือ (๑) หญิงสาวที่สวยเหมือนเทพอัปสร

^๓ ชุ.ม. (ไทย) ๒๑/๑๖๑/๕๕๔.

^๔ ชุ.ม. (ไทย) ๙/ ๕๖/๔๓๐.

^๕ อัง. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๒๐๒.

(๒) หญิง (คนเดิมที่) ขรา (๓) หญิง (คนเดิม) ที่ตายแล้วมีศพเนาเหม็นเต็มไปด้วยหนอน รูปนั้นทากิษุณีเห็นหญิงทั้ง ๓ ลักษณะ แล้วเกิดความสลดใจ ไม่ยินดีในซากศพของหญิงที่ตายแล้ว มีความเบื่อหน่ายในภพ ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรมแก่นางดังต่อไปนี้ “นั่นหาเธอจงดูรูปกาย ที่กระสับกระส่าย ไม่สะอาด เปื่อยเนา ไหลเข้าไหลออกอยู่ ที่พวกคนเขลาพากันปรารณายังนัก เธอจงอบรมจิตให้เป็นสมาธิมีอารมณ์เดียวด้วยอสุภกรรมฐาน รูปนี้เป็นฉันใด รูปของเธอนั้นก็เป็นฉันนั้น รูปของเธอนั้นเป็นฉันใด รูปนี้ก็เป็นอย่างนั้น เมื่อเธอพิจารณาเห็นรูปอยู่อย่างนี้ มิได้เกียจคร้านทั้ง กลางวันและกลางคืน แต่นั่น ก็จะต้องอยู่ด้วยปัญญาของตน เมื่อพระรูปนั้นทาเถรี พิจารณา อสุภกรรมฐาน และยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนาด้วยการเห็นตามความเป็นจริงของกาย จึงเกิดความเบื่อหน่าย กาย คลายกำหนดภายใน และหลุดพ้นเป็นพระอรหันต์ พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘ และ อภิญญา ๖ ในที่สุด”^๖

จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้ อสุภกรรมฐาน แก่ไข ราคจริต ของนางรูปนั้นทาเถรี กิษุณี ทำให้นางเกิดความเบื่อหน่าย ปลงอสุภกรรมฐาน จึงทำให้จิตหลุดพ้นจากอาสวะได้ในที่สุด ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงมีอุบายวิธีแก้จริตของพระรูปนั้นทาเถรีด้วยการให้กรรมฐานที่ถูก กับจริตเป็นเหตุให้พระนางบรรลุธรรมในที่สุด

การที่จะปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นนั้น จะต้องรู้ว่าจริต ๖ อย่างนี้มีอะไรเป็นเหตุ จะทราบได้ อย่างไร ว่า บุคคลนี้เป็นราคะจริต บุคคลนี้เป็นโทสะจริต เป็นต้น บุคคลจริตชนิดไหน มีธรรมเป็นที่ สบายอย่างไร^๗ ซึ่งในคัมภีร์อรรถกถากล่าวว่า ที่ชื่อว่าเป็นราคะจริต เพราะมีความประพฤตินาในอารมณ์ ด้วยความกำหนัด ชื่อว่าเป็นโทสะจริต เพราะมีความประพฤตินาในอารมณ์ด้วยความประทุษร้าย ชื่อว่า เป็นโมหะจริต เพราะมีความประพฤติดด้วยความหลง ชื่อว่าเป็นวิตกจริต เพราะมีความประพฤตินาใน อารมณ์ด้วยความวิตกด้วยความตรึก ชื่อว่าเป็นศรัทธาจริต เพราะมีความประพฤตินาในอารมณ์ด้วยความ เชื่ออย่าง ชื่อว่าเป็นญาณจริต เพราะมีความประพฤตินาเป็นความรู้ ประพฤติด้วยความรู้ ประพฤติ โดยความรู้ หรือประพฤตินาเพื่อความรู้^๘

เนื่องจากการเรียนร่วมกันและการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ภายในห้องเรียน และเป็น ปัญหาโดยตลอดก็คือ บุคลิกภาพและความประพฤตินาที่เป็นปกติ หรือ จริต ของนิสิตแต่ละคนนั้น แตกต่างกัน บางคนจัดเป็นราคะจริต บางคนจัดเป็นโทสะจริต บางคนก็จัดเป็นโมหะจริต เป็นต้น

^๖นางภัทรจิต โปธิ์โต, “ศึกษาแนวทางการใช้จริตเพื่อพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๒๘.

^๗พระพุทธโฆสเถระ, วิสุทธิมรรค, แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๙.

^๘ฐ.ม.อ. (ไทย) ๕/๒/๓๘๖.

นิสิตแต่ละคนเอง ล้วนมีจิตไม่เหมือนกัน ต่างกันในหลายองค์ประกอบทั้งสถานะ บรรพชิตและฆราวาส อายุ เพศ

ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาวิเคราะห์แล้วเห็นว่า เกิดมาจากความแตกต่างกันของบุคลิกภาพและจิตในแต่ละคน ดังนั้น ผู้ทำวิจัย ได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้เข้ากับบุคลิกภาพและจิตของนิสิตแต่ละบุคคล เพื่อหวังสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในหมู่คณะ และนำพาความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับสถาบันอย่างมากที่สุด

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาทฤษฎีบุคลิกภาพ และจิต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีปัญหาที่ต้องการทราบ ดังนี้

๑.๓.๑ เพื่อทราบถึงบุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตก รวมทั้งลักษณะของบุคลิกภาพ ความหมาย รวมทั้งประเภทของบุคลิกภาพ

๑.๓.๒ เพื่อทราบถึงจิต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓.๓ เพื่อทราบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๔ ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้ทำวิจัยมุ่งศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ทำวิจัยได้นำหลักธรรมเรื่อง “จิต” ในพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิมุตติมรรค พระอุปัชฌาย์เสนาะ รจนา และจากหนังสือทั่วไป เพื่อนำมาเป็นแนวทางประกอบการทำวิจัย จากนั้นจัดทำแบบสัมภาษณ์และนำผลจากแบบสัมภาษณ์ที่ได้มานั้น มาศึกษาวิเคราะห์ แล้ว จึงนำผลที่ได้มาสรุปผลและจัดทำงานวิจัยโดยมีขอบเขตของการศึกษาวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขอบเขตดำเนินการวิจัยดังนี้

๑) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source)

ศึกษาบททวนวรรณกรรมต่าง ๆ ทั้งหลักธรรม “จิตและวิธีแก้จิต” ที่มาในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พ.ศ.๒๕๓๙. วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆสะเถระ รจนา, วิมุตติมรรค พระอุปติสสะเถระ รจนา, บทความ, วารสาร, เอกสารและหนังสือต่าง ๆ

๒) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source)

หนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีบุคลิกภาพ พฤติกรรม และจิต โดยนักปราชญ์คนสำคัญ รวมถึงวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant)

๑) ประชากร (Population) ได้แก่ นิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๕๘ รูป/คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ ท่าน ได้แก่

๑) พระราชวิสุทธิเมธี เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

๒) พระวิสุทพงษ์เมธี, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

๓) พระมหาบุญรอด มหาวิโร, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

๔) พระครูกิตติชัยกาญจน์ อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

๕) ดร. สุภาพรณ เพิ่มพูล อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖) ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๗) นางสาวกาญจนาภรณ์ นิ่มน้อย บรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี เรื่องนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ๒๕๕๙ ถึงเดือน มีนาคม ๒๕๖๑ เป็นระยะเวลา ๑๖ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์ของการวิจัย ดังนี้

๑.๖.๑ บุคลิกภาพ ในการวิจัยนี้หมายถึง พฤติกรรม กิริยา มารยาท การกระทำต่าง ๆ ที่แสดงออกมาทางกาย ทางวาจาและทางใจ

๑.๖.๒ จิต ๖ ในการวิจัยนี้หมายถึง พื้นเพนิสัยดั้งเดิม พื้นฐานของจิตใจ รวมถึงการแสดงออกทางกาย ทางวาจาและทางใจ

๑.๖.๓ นิสิต ในการวิจัยนี้หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๖.๔ ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม ในการวิจัยนี้ หมายถึง สถานที่ศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์บัณฑิต ระดับปริญญาตรี ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก) เอกสารและหนังสือทั่วไป

๑.๖.๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายของ จิตธรรมถึงหลักธรรมสำหรับแก้จิต ไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๕๐ ว่า จิตหรือจริยา คือความประพฤติปกติ, ความประพฤติที่หนักไปทางใดทางหนึ่งอันเป็นปกติประจำอยู่ในสันดาน, พื้นเพของจิต, อุปนิสัย, พื้นนิสัย, แบบหรือประเภทใหญ่ๆแห่งพฤติกรรมของคน ทั่วความประพฤติเรียกว่า จริยา บุคคลผู้มีความประพฤติอย่างนั้นเรียกว่า จิต

๑. รากจิต (ผู้มีรากะเป็นความประพฤติปกติ, หนักไปทางรักสวรั้งาม) ธรรมเนียมคู่ปรับสำหรับแก้คือ อสุภะและกายคตาสติ

๒. โทสจิต (ผู้มีโทสะเป็นความประพฤติปกติ, ประพฤติหนักไปทางใจร้อนหงุดหงิด) ธรรมเนียมที่เหมาะสมคือ พรหมวิหารและกสิณ โดยเฉพาะวันณกสิณ

๓. โมหจิต (ผู้มีโมหะเป็นความประพฤติปกติ, ประพฤติหนักไปทางเขลา เหมงซึม เงื่องงมงาย) ธรรมเนียมที่แก้คือ อานาปานสติ และพึงแก้ด้วยการเรียน ถาม ฟังธรรม สนทนาตามกาล หรืออยู่กับครู

๔. สัทธาจริต (ผู้มีศรัทธาความประพฤติปกติ, ความประพฤติหนักไปทางมีจิตซาบซึ้ง ชื่นบาน น้อมใจเลื่อมใสโดยง่าย) พึงชักนำไปในสิ่งที่ควรแก่การเลื่อมใส และความเชื่อที่มีเหตุผล เช่น พิจารณานุสติ ๖ ข้อต้น

๕. พุทธิจริต หรือ ญาณจริต (ผู้มีความรู้เป็นความประพฤติปกติ, ประพฤติหนักไปทางใช้ ความคิดพิจารณา) พึงส่งเสริมด้วยความแนะนำให้ใช้ด้วยความแนะนำให้ใช้ความคิดในทางที่ชอบ เช่น พิจารณาไตรลักษณ์ ธรรมเนียมที่เหมาะสมคือ มรณสติ จตุธาตุววัฏฐาน และอาหาเรปฏิกูลสัญญา

๖. วิตกกจริต (ผู้มีวิตกความประพฤติปกติ, ประพฤติหนักไปทางนึกคิดจับจดฟุ้งซ่าน) พึงแก้ ด้วยสิ่งที่สะกิดอารมณ์ เช่น เจริญอานาปานสติ หรือเพ่งกสิณ เป็นต้น^๙

๑.๖.๒ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้อธิบาย จริตบุคคล ๖ ประเภท ไว้ว่า คำว่า จริยา ๑ ปกติ ๑ ความหนาแน่น ๑ โดยใจความเป็นอันเดียวกัน และด้วยอำนาจแห่งมูลจริยา ๖ อย่างนั้น บุคคลจึงมี ๖ ประเภทเหมือนกัน ดังนี้

๑. รากจริตบุคคล คนรากจริต ๒. โทสจริตบุคคล คนโทสจริต ๓. โมหจริตบุคคล คนโมหจริต ๔. สัทธาจริตบุคคล คนศรัทธาจริต ๕. พุทธิจริตบุคคล คนพุทธิจริต และ ๖. วิตกกจริต บุคคล คนวิตกกจริต

คำว่า จริยา ๑ ปกติ ๑ ความหนาแน่น ๑ โดยใจความเป็นอันเดียวกัน และด้วยอำนาจ แห่งมูลจริยา ๖ อย่างนั้น บุคคลจึงมี ๖ ประเภทเหมือนกัน ดังนี้

๑. รากจริตบุคคล คนรากจริต ๒. โทสจริตบุคคล คนโทสจริต ๓. โมหจริตบุคคล คนโมหจริต

๔. สัทธาจริตบุคคล คนศรัทธาจริต ๕. พุทธิจริตบุคคล คนพุทธิจริต และ ๖. วิตกกจริต บุคคลคนวิตกกจริต

อธิบายจริตบุคคล ๖ ประเภท คนรากจริตมีส่วนเข้ากันได้กับคนศรัทธาจริต โดยมี อรรถาธิบายว่า ในสมัยที่กุศลจิตเกิดขึ้น สำหรับคนรากจริตนั้น ศรัทธามีกำลังมาก เพราะศรัทธามี คุณลักษณะใกล้เคียงราก ขยายความว่า ในฝ่ายอกุศล รากย่อมทำให้เยื่อใยติดใจในอารมณ์ ไม่ห่อเหี่ยว ฉันทใด ในฝ่ายกุศล ศรัทธาก็ทำให้เยื่อใยติดใจในอารมณ์ ไม่ห่อเหี่ยว ฉันทนั้น รากย่อมแสวงหาวัตถุทาง ฉันทใด ศรัทธาก็กว้างขวางหาคุณมีศีลเป็นต้น ฉันทนั้น และรากย่อมไม่ละวางซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ฉันทใด ศรัทธาก็กว้างขวางซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์ ฉันทนั้น^{๑๐}

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕๖๒.

^{๑๐} วิสุทธิ. (ไทย) ๑/๓/๑๖๑.

๑.๖.๓ พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “รู้ทันเล่ห์กลเลส” มีพระบาลีที่ว่า ภาราทานํ ทุกขํ โลก - การถือของหนักเป็นความทุกข์ในโลก, ภารณิกเขปนํ สุขํ - การวางของหนักลงเสียเป็นความสุข. ดังนั้นทุกคนควรจะมีชีวิตที่ไม่ยึดของหนัก ไม่แบกของหนัก ไม่หิ้วของหนัก ไม่หาบของหนัก ซึ่งเรียกว่าอุปธิ, มีการถือแบกของหนักแล้วก็ย่อมจะเป็นทุกข์. แต่ว่ามีสติปัญญาสำหรับจะทำอะไรไป ได้ตามที่ควรจะทำ โดยไม่ต้องยึดมั่นถือมั่น^{๑๑}

๑.๖.๔ ดร. อนุสร จันทพันธ์ และ ดร.บุญชัย โกศลธนากุล กล่าวไว้ในหนังสือ “จริต ๖ ศาสตร์ในการอ่านใจคน” ว่า มนุษย์น้อยคนนักที่จะเข้าใจตนเอง โดยเฉพาะเข้าใจผู้อื่น เมื่อเราเข้าใจอุปนิสัยและระบบความคิดของตนเองก่อน จึงจะสามารถเข้าใจลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของผู้อื่นได้ นิสัยคนเรายากที่จะเปลี่ยน ภูเขาสามารถกลายเป็นถนน แม่น้ำสามารถเปลี่ยนทิศทางได้ แต่นิสัยคนยากแท้ที่จะเปลี่ยน ถ้าผู้ใดเข้าใจเรื่องจริต ๖ อย่างชัดเจน สามารถแบ่งแยกจริต แต่ละประเภท และนำหลักธรรมที่มีไว้สำหรับแก้จริตนั้น ๆ มาประยุกต์ใช้กับชีวิตของตนเองได้เป็นอย่างดีแล้ว ชีวิตก็จะมีความสุข^{๑๒}

๑.๖.๕ รศ. ชูศักดิ์ ทิพย์เกษตร และคณะ ที่ได้แปลหนังสือจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยเรื่อง พระพุทธเจ้าทรงสอนอะไร ไว้ว่า โดยทั่วไปคนเราไม่ค่อยควบคุมตนเองให้อยู่กับการทำงานที่เป็นปัจจุบันขณะ แต่กลับปล่อยความคิดให้ไปอยู่กับอดีตและอนาคต แม้จะดูเหมือนว่ากำลังทำอะไรบางอย่างอยู่ในปัจจุบันที่นี้ แต่กลับมีความนึกคิดไปยังอีกที่แห่งหนึ่ง ไปมัวจินตนาการถึงปัญหาต่าง ๆ บ้าง ความวิตกกังวลต่าง ๆ บ้าง ซึ่งมักอาจเป็นความทรงจำในอดีต หรือความปรารถนาและคาดการณ์ถึงสิ่งในอนาคต ดังนั้น คนเราจึงไม่ทำตัวให้อยู่กับปัจจุบัน ไม่เพิลิตเพิลินอยู่กับสิ่งที่ตนเองทำในขณะนั้น ๆ จึงไม่มีความสุข ไม่พึงพอใจกับปัจจุบันขณะและการทำงานที่ตนกำลังกระทำอยู่ หึงไม่ได้ทุ่มเทตนเองให้กับสิ่งที่กระทำอยู่นั้นอย่างเต็มที่ การปฏิบัติกรรมฐาน (การพัฒนาจิต) ที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มากอีกอย่างหนึ่งคือ การมีสติอยู่กับสิ่งที่ตนเองกำลังทำทั้งทางกายทางวาจา ในช่วงที่ปฏิบัติภารกิจประจำวัน^{๑๓}

๑.๖.๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือวิธีคิดตามหลักพุทธธรรม ว่า การมีสติกำกับตัว คมใจไว้ให้อยู่กับสิ่งที่เกี่ยวข้องที่ต้องทำในเวลานั้น ๆ ใจอยู่กับกิจจิตอยู่กับงาน ระลึกได้ถึงสิ่งที่ตั้งงาม สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ หรือธรรมที่ต้องใช้ในเรื่อนั้น ๆ

^{๑๑}พุทธทาสภิกขุ, รู้ทันเล่ห์กลเลส, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๐ - ๑๕๑.

^{๑๒}อนุสร จันทพันธ์ ดร. และ ดร.บุญชัย โกศลธนากุล, จริต ๖ ศาสตร์ในการอ่านใจคน, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๑), หน้า ๗ - ๘.

^{๑๓}WALPOLA SRI RAHULA , WHAT THE BUDDA TAUGHT, แปลโดย รศ. ชูศักดิ์ ทิพย์เกษตร และคณะ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๘.

เวลานั้น ๆ ไม่หลงใหลเลื่อนลอยไม่ละเลยหรือปล่อยตัวเผอเรอ โดยเฉพาะสติที่กำกับทันต่อพฤติกรรมของร่างกาย ความรู้สึกสภาพจิตใจ และความนึกคิดของตน ไม่ปล่อยให้อารมณ์ที่เฝ้าฝันหรือยั่วมาฉุดกระชากให้หลุดหลงเลื่อนลอยไปเสีย เรียกว่า สัมมาสติ (ระลึกชอบ)^{๑๔}

๑.๖.๗ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต) ได้อธิบายหลักธรรมทุกขยาตราภคา ว่าด้วยวิธีออกจากทุกข์ ๔ ในหนังสือ คลังธรรมเล่ม ๒ ไว้ว่า วิธีออกจากทุกข์ ๔ ประการได้แก่ ๑) ตัดความผูกโกรธเสีย ๒) ตัดกิเลสเครื่องร้อยรัดเสีย ๓) ตัดความปรารถนาและโลภอันชั่วช้าเสีย ๔) ถอนตัณหาอันมีอวิชชาเป็นมูลเหตุเสีย^{๑๕}

๑.๖.๘ พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน ตอนว่าด้วยพระสูตร ข้อ ๖๙ ได้กล่าวไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลละธรรม ๑๐ อย่างเหล่านี้ได้ จึงควรทำให้แจ้งซึ่งอรหัตผล. ธรรม ๑๐ อย่าง คือ ๑. ราคะ ความกำหนัดยินดี ๒. โทสะ ความคิดประทุษร้าย ๓. โมหะ ความหลง ๔. โกรธ ความโกรธ ๕. อุปหानะ ความผูกโกรธ ๖. มักขะ ความลบหลู่บุญคุณท่าน ๗. ปสาสะ ความตีเสมอ ๘. อิสสา ความริษยา ๙. มัจฉริยะ ความตระหนี่ ๑๐. มานะ ความถือตัว”^{๑๖}

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องใน คัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆชะ รัตน, พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ โดยท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน และหนังสือสำคัญทั่วไป ทำให้ทราบถึง จริต คือ ความประพฤติปกติ, ความประพฤติที่หนักไปทางใดทางหนึ่ง อันเป็นปกติประจำอยู่ในสันดาน อีกทั้งยังได้ทราบถึงหลักธรรมที่มีไว้สำหรับปรับจิตรแต่ละจิตรให้มี ภาวะลักษณะ ที่ดีขึ้น สามารถทำให้ชีวิตประจำวันมีความสุข เกิดความสำเร็จในหน้าที่การงานได้เป็นอย่างดี มนุษย์ควรประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมของตนเองให้ดีขึ้นและมีความสุข การทบทวนวรรณกรรมจากหนังสือและเอกสารทั่วไปจึงมีความจำเป็นอย่างมากกับงานวิจัยครั้งนี้

ข) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๙ พระศรีศักดิ์ ส่วโร (แสงธง) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์จิตร ๖ กับการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้วิจัยได้ประมวลองค์ความรู้จากการศึกษาเรื่องจิตร ๖ และการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา แล้วนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพื่อเลือกหาแนวทางใน

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๕๗), หน้า ๑๓.

^{๑๕} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต) และคณะ, *คลังธรรมเล่ม ๒*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐.

^{๑๖} กระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา, *พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน ตอนว่าด้วยพระสูตร ข้อ ๖๙*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๘.

การปฏิบัติธรรมหรือการเจริญกรรมฐานให้เหมาะสมกับจริตของแต่ละบุคคลดังนี้ คือ (๑) คนราคะจริต เหมาะกับการเจริญสุก และกายคตาสติ (๒) คนโทสจริต เหมาะกับการเจริญพรหมวิหาร ๔ หรืออัมปมัญญา ๔ และวันณกสิณ (๓) คนโมหจริต เมื่อศึกษาพระธรรมจนเกิดปัญญาแล้ว ให้เจริญ มรณสติและจตุธาตวัญญาณ (๔) คนสัทธาจริต เหมาะกับการเจริญอนุสติ ๖ (๕) คนพุทฺธิจริต หรือ ญาณจริต เหมาะกับการเจริญกรรมฐานที่เป็นนิมิตแห่งวิปัสสนามีอาการไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา และ(๖) คนวิตกจริต เหมาะกับการเจริญอานาปานสติเป็นหลัก นอกจากนี้ในเรื่องของการเจริญวิปัสสนา กรรมฐาน ตามแนวทางสติปัฏฐาน ๔ พบว่า จริต ๒ ประเภท คือ ตัณหาจริตและทวิภูติจริต มีความ เชื่อมโยงกับการปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ หมวด ซึ่งเป็นกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริตทั้ง ๒ ประเภท ซึ่งจริต ๒ นี้ มีความหมายสัมพันธ์สอดคล้องกันกับลักษณะของจริต ๖ ทำให้ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์จริต ๖ ลงใน จริต ๒ คือ ราคะจริต โมหจริตและสัทธาจริต สังเคราะห์ลงใน ตัณหาจริต มีปัญญาไม่แก่กล้าและมี ปัญญาแก่กล้า กรรมฐานที่เหมาะสมคือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐานและเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ส่วน โทสจริต พุทฺธิจริตและวิตกจริต สังเคราะห์ลงใน ทวิภูติจริต มีปัญญาไม่แก่กล้าและมีปัญญาแก่กล้า กรรมฐานที่เหมาะสมคือ จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานและธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน สรุปได้ว่า การปฏิบัติ วิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ นี้เหมาะสมกับคนทุกจริต ทุกประเภท^{๑๗}

๑.๖.๑๐ นางภัทรจิต โพธิ์โต ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางการใช้จริต เพื่อพัฒนามนุษย์” พื้นนิสัย แบบหรือประเภทใหญ่ ๆ แห่งพฤติกรรมของคน รวมถึงลักษณะอันเป็น พื้นฐานของสัมพันธ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า คำว่า จริตหรือจริยา มีความหมายหลายนัย กล่าวคือ ความประพฤติที่หนักไปทางด้านใดด้านหนึ่ง อันเป็นปกติประจำอยู่ใน สันดาน พื้นเพของจิต อุปนิสัย แต่ละบุคคล ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีการแบ่ง จริตออกเป็นหลายประเภทเช่น แบ่งจริตเป็น ๖ ประเภท คือ (๑) ราคะจริต (๒) โทสจริต (๓) โมหจริต (๔) วิตกจริต (๕) สัทธาจริต (๖) ญาณจริตหรือพุทฺธิจริต การแบ่งจริตเป็น ๖ ประเภทมีจุดประสงค์ เพื่อมุ่งไปสู่การเตรียมตัวเพื่อเลือกแนวทางการเจริญสมถกัมมัฏฐาน ๔๐ ประการหลักและการแบ่ง จริตออกเป็น ๒ ประเภท คือตัณหาจริต และทวิภูติจริต เพื่อมุ่งในการเจริญสติปัฏฐานเป็นหลัก เป็นการแบ่งตามความแก่กล้าของปัญญา^{๑๘}

^{๑๗} พระศรีศกดิ์ ส่วโร (แสงธง), “การวิเคราะห์จริต ๖ กับการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ข.

^{๑๘} นางภัทรจิต โพธิ์โต, “ศึกษาแนวทางการใช้จริตเพื่อพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ก.

๑.๖.๑๑ พระครูประสิทธิ์ภูวนาวินัย วิ. (พรชัย สุกธมโม / ประสิทธิ์สุขสันต์) กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “อุบายวิธีของพระพุทธเจ้าในการแสดงธรรมตามจรีต ๖” สรุปความได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงตรวจจรีตของไวไนยสัตว์แล้วเสด็จไปโปรดเป็นราย ๆ ไป ทั้งนี้ได้ยกตัวอย่างบุคคลตามจรีต ๖ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดไว้ด้วย^{๑๙}

๑.๖.๑๒ นายสุเมธ โสพศ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเครื่องมือที่เหมาะสมในการเจริญสติปัฏฐาน” ผลการวิจัยพบว่า สติปัฏฐานเป็นธรรมะที่มีความสำคัญสูงสุดหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนาในฐานะทางสายเอกสายเดียวที่มุ่งตรงสู่พระนิพพาน สติปัฏฐาน มี ๔ หมวดใหญ่ ๒๑ หมวดย่อย โดยได้รวบรวมแนวทางทั้งหมดในการเจริญสติที่เหมาะสมกับทุกจรีต แม้สติปัฏฐานจะมีหลายหมวดแต่พบว่า การเจริญสติปัฏฐานเพียงหมวดเดียว หรือหมวดย่อยเดียวก็สามารถทำให้บรรลุธรรมได้เช่นกัน จึงไม่จำเป็นต้องทำให้ครบทุกหมวด และพบว่า สติปัฏฐาน ๔ แต่ละหมวดเหมาะสมสำหรับคน ๔ ประเภท คือ (๑) คนประเภทต้นหาจรีตมีปัญหาไม่แก้กล้า เหมาะกับการเจริญกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (๒) คนประเภทต้นหาจรีตมีปัญหาแก้กล้า เหมาะกับการเจริญเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน (๓) คนประเภททวิจรีตมีปัญหาไม่แก้กล้า เหมาะกับการเจริญจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน (๔) คนประเภททวิจรีตมีปัญหาแก้กล้า เหมาะกับการเจริญธรรมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน^{๒๐}

๑.๖.๑๓ พระมหาบุญเลิศ ธมมทสสี, นางสาวนงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์, นางสาวพรรณราย ชูเลิศ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาปรากฏการณ์วิธีการสอน วิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐานสี่ในปัจจุบัน” ผลการวิจัย สรุปได้ว่า วิธีการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐานสี่ที่ปรากฏในปัจจุบัน คือ วิธีการสื่อหรือการถ่ายทอดประสบการณ์ของกระบวนการพัฒนาสติ คือการระลึกได้ และสัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วจากฐานทั้ง ๔ จนมีพลังพอที่จะนำเอามาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การนุ่งห่มเสื้อผ้า การอาบน้ำ จึงทำให้การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นไปในการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพจิต สติสัมปชัญญะใช้ควบคุมอารมณ์ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันทีไม่ต้องรอ ทำให้ผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสามารถถอนตนออก บอกตนได้ ใช้ตนเป็น

^{๑๙} พระครูประสิทธิ์ภูวนาวินัย วิ. (พรชัย สุกธมโม/ประสิทธิ์สุขสันต์), “อุบายวิธีของพระพุทธเจ้าในการแสดงธรรมตามจรีต ๖”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ก.

^{๒๐} นายสุเมธ โสพศ, “การศึกษาเครื่องมือที่เหมาะสมในการเจริญสติปัฏฐาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕.

ลดความเห็นแก่ตัว รู้จักการปล่อยวางและการให้อภัย มีความเมตตากรุณา และความเอื้ออาทรต่อกัน อันเป็นผลดีต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติโดยรวม^{๒๑}

๑.๖.๑๔ นายธราเทพ เตชะพรชัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติอานาปานสติบนสื่อสังคมออนไลน์” ผลการวิจัยพบว่า อานาปานสติตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การกำหนดสติให้อยู่กับลมหายใจเข้าออก เป็นวิธีปฏิบัติที่งานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน ปฏิบัติได้ทุกที่ ทุกเวลา เมื่อปฏิบัติแล้วจะได้ผลทันทีตั้งแต่เริ่มปฏิบัติ ทำให้เกิดผ่อนคลาย ให้ผลดีต่อสุขภาพ จิตสงบ สบาย ไม่เกิดบาป อกุศล การเจริญอานาปานสติได้ครบทั้ง ๑๖ ขั้น มีอานิสงค์คือ ทำให้บุคคลนั้น เป็นอริยบุคคลเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอรหันต์และบรรลู่ถึงพระนิพพานอันเป็นผล ขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา หรือแม้ยังไม่บรรลู่ผลใดๆ อานาปานสติก็ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข^{๒๒}

๑.๖.๑๕ พระอภัย อภิชาโต (ชูขุนทด) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักธรรม สำหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า ความหมายพฤติกรรมของมนุษย์หมายถึง การแสดงออกทางการกระทำด้วยกิริยาอาการ ได้แก่ ทางกาย ทางวาจา และใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดหรือนับถือศาสนาใดก็ตาม การกระทำย่อมส่งผลให้เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วกัอยู่กับการกระทำเป็นสำคัญ ลักษณะพฤติกรรมของมนุษย์มี ๓ ประเภท คือ พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจ โดยพฤติกรรมของมนุษย์มีอยู่ ๒ ประเภท คือ ประเภทการกระทำที่ทุจริตและสุจริต หรือบุญกับบาป หลักธรรมในการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า มีอยู่ ๒ ประการ คือ (๑) หลักเบญจศีล คือ ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม และ (๒) เบญจธรรม หมายถึง กัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี การประยุกต์หลักธรรมในการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน พบว่า การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล

^{๒๑}พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสสี, นางสาวนงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์, นางสาวพรรณราย ชูเลิศ “ศึกษาปรากฏการณ์วิธีการสอน วิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐานสี่ในปัจจุบัน”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ก.

^{๒๒}นายธราเทพ เตชะพรชัย, “รูปแบบการปฏิบัติอานาปานสติบนสื่อสังคมออนไลน์”, วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก.

เบญจธรรมมาใช้ในสังคมปัจจุบัน จะสามารถควบคุมพฤติกรรมและพัฒนาร่างกายและจิตใจของตนเองได้สุจริต^{๒๓}

๑.๖.๑๖ พระเด่นชัย เมตติโก (มีสนาม) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดเรื่องกายสุจริตในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของมนุษย์ที่เห็นได้ง่าย คือ พฤติกรรมทางกายและวาจาที่ไม่ดี เช่น การแสดงความเห็นแก่ตัว การทำทุจริตต่าง ๆ และการแสดงวาจาทุจริต พฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ให้เป็นการกระทำที่สุจริต และการแสดงวาจาที่สุจริตหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่านิสัยชอบทำกรรมชั่วของคนจำเป็นต้องได้รับการเปลี่ยนแปลง แก้ไขให้มีนิสัยชอบทำแต่กรรมดีเท่านั้น อะไรคือสาเหตุปัจจัยที่ทำให้คนเรานิสัยชอบทำแต่กรรมชั่ว เหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเราชอบทำกรรมชั่ว คือความคิดผิด ๆ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากความเห็นผิดอีกต่อหนึ่ง ความเห็นผิดนี้มีศัพท์ทางธรรมว่า มิจฉาทิฐิ ความเห็นผิดนี้เกิดจากจิตใจที่ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส บุคคลใดก็ตามที่มีความเห็นเป็น มิจฉาทิฐิ ย่อมจะก่อแต่กรรมชั่ว เป็นนิสัยสันดาน พฤติกรรมเช่นนั้นนอกจากจะนำความทุกข์ความเดือดร้อน มาสู่ตัวเองแล้วยังนำไปสู่บุคคลอื่นอีกด้วย สำหรับรูปแบบและการพัฒนาการสุจริตในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทมี ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะที่ ๑ ใช้ในการพัฒนามนุษย์ด้วยหลักกายาวนา ศีลาวนา จิตาวนา และปัญญาาวนา ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันหรือสัมพันธ์กันไม่มีการแยกพัฒนา และลักษณะที่ ๒ คือ หลักการพัฒนาสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเกื้อกูลเป็นมิตรกัน โดยใช้เกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมที่ดี (ความดี) และพฤติกรรมที่ไม่ดี (ความชั่ว) ของชีวิตมนุษย์ในสังคมไทย^{๒๔}

๑.๖.๑๗ พระอภินันท์ อภินนโท (เศรษฐกิจ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขยวัตร” ผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้ บุคลิกภาพ หมายถึงคุณลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรมของบุคคล และนับว่ามีความสำคัญเป็นอันมากทั้งในกิจการงานชีวิตภายในบ้านและชีวิตในสังคมโดยทั่วไป บุคลิกภาพย่อมแบ่งออกได้เป็นชนิดต่าง ๆ มากมาย เช่นความยินดีร้ายแรง ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ความฉลาด ความสุภาพอ่อนโยน เป็นต้น ซึ่งมีอยู่ในบุคคลมากน้อยผิดกัน บุคลิกภาพจะแสดงออกในรูปของมารยาทผู้ดี หรือมารยาทสังคม ซึ่งในสังคมไทยจะเรียกว่าสมบัติของผู้ดี ซึ่งรวมอยู่ในหัวข้อสำคัญของสัปบุริสธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ความแตกต่างระหว่างบุคคล

^{๒๓} พระอภัย อภิชาโต (ชูขุนทด), “การศึกษาหลักธรรมสำหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก, ข.

^{๒๔} พระเด่นชัย เมตติโก (มีสนาม), “แนวคิดเรื่องกายสุจริตในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ก.

นอกจากในเรื่องความสามารถแล้ว ยังมีในเรื่องอื่นอีก ที่น่าสนใจมากแม้จะวัดได้ลำบากก็คือ อุปนิสัย (Character) และบุคลิกภาพ (Personality) อุปนิสัย นั้นเพ่งเล็งถึงความประพฤติดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด หรือเป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมวางไว้มาก น้อยเพียงไร ส่วนบุคลิกภาพหมายถึงพฤติกรรมซึ่งแม้จะไม่จำเป็นต้องดีหรือไม่ดี ผิดหรือถูก แต่ว่าอาจเป็นที่พอใจหรือไม่พอใจของผู้อื่น หรือมีผลต่อความคิดเห็นที่สังคมมีอยู่ต่อเราได้^{๒๕}

๑.๖.๑๘ พระพิรุณ วุฑฒิมโม (ตะเนาว์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า บุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา หมายถึง บุคลิกลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลผู้แสดงพฤติกรรมที่เป็นกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต หรือแสดงพฤติกรรมที่เป็นกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ที่มีอยู่ภายในจิต และปรากฏออกมาทางร่างกาย ตามแรงจูงใจหรือแรงผลักดันจากภายในจิต บุคลิกภาพมี ๒ อย่างได้แก่ บุคลิกภาพภายใน หมายถึง บุคลิกลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลผู้มีมโนสุจริตและมโนทุจริต และการแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏออกมาจะขึ้นอยู่กับจิต ๖ ประกอบด้วย และบุคลิกภาพภายนอก หมายถึง บุคลิกลักษณะเฉพาะของบุคคลผู้มีกายทุจริต วจีทุจริต หรือกายสุจริต วจีสุจริต ที่แสดงออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ การพัฒนาบุคลิกภาพ คือการปรับปรุงบุคลิกภาพและบุคลิกลักษณะที่ปรากฏภายนอกและภายใน ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญทั้งสององค์ประกอบ มีกรอบการพัฒนาหลายแบบ ปรับเปลี่ยนจากโลกียปัญญาที่ยังไม่สามารถกำจัดความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้เป็นโลกุตระปัญญาที่สามารถกำจัดความโลภ ความโกรธ ความหลง^{๒๖}

สรุปได้ว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่รวบรวมมาทั้งหมดข้างต้น ให้มุมมองและเป็นแนวทางแก่ผู้วิจัยว่า จริตคือความประพฤติที่ปกติ ของคน แต่ละคน และจริตแต่ละจิตนั้นย่อมมีการเกิดขึ้นในตัวของคนนั้นไม่เหมือนกัน ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่าง เช่น ลักษณะทางอารมณ์ ลักษณะทางร่างกาย เป็นต้น พระพุทธศาสนามีหลักธรรมสำหรับแก้จริตต่าง ๆ ที่ชี้เฉพาะลงไปในจริตแต่ละประเภท อย่างชัดเจน หลักธรรมที่สำคัญมากที่นำมาใช้ปรับปรุงแก้ไขจริต ได้แก่ “สติปัฏฐาน ๔”

^{๒๕} พระอภินันท์ อภินันโท (เศรษฐกิจ), “การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขยวัตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ก, หน้า ๗๖.

^{๒๖} พระพิรุณ วุฑฒิมโม (ตะเนาว์), “การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ก, หน้า ข.

หากเราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับจริตของเราเองได้อย่างถูกต้อง ประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ตัวเราเองเป็นลำดับแรก อีกทั้งยังเกิดเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นได้อีกด้วย

หากเราจะอธิบายความหมายของพฤติกรรมที่เป็นปกติ ของมนุษย์ให้มีความชัดเจนขึ้นทางผู้วิจัยจึงทำการสืบค้นวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ มาประกอบด้วยในงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำเสนอถึงให้เข้าใจว่า ส่วนลักษณะทางพฤติกรรมของมนุษย์นั้นก็คือ การกระทำที่แสดงออกมา ทางกาย วาจาและใจ หากเราต้องการที่จะให้การกระทำที่แสดงออกมานั้นดีหรือไม่ดี เราก็ควรนำธรรมะ เข้ามาประยุกต์เพื่อปรับบุคลิกภาพของเราด้วย จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครั้งนี้ ยังไม่มีเรื่องใดกล่าวถึง การวิเคราะห์ การประยุกต์หลักธรรม เพื่อให้ จริต ๖ ส่งผลต่อการพัฒนา เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ รวมถึงส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่องนี้ให้มีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาใช้ในบุคคลกลุ่มอื่น ๆ ได้ ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องศึกษาเอกสารและงานวิจัยทั้งหมดนี้ เพื่อนำมาเป็นแหล่งความรู้พื้นฐานและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นอย่างยิ่ง

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาทฤษฎีบุคลิกภาพ และจริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิธีการดำเนินวิจัย ดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยยึดพระไตรปิฎกภาษาไทยจากชุดพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส เช่น วัมุตติมรรค และวิสุทธิมรรค เป็นหลัก

๑.๗.๒ รวบรวมข้อมูลชั้นข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ (Secondary sources) จากหนังสือและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่งานวิจัย ผลงานวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารอื่นอันเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงานวิจัยนี้ ซึ่งเป็นผลงานของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้วิเคราะห์มาแล้ว อันเป็นที่ยอมรับกันในวงการนักวิชาการและโดยทั่วไป

๑.๗.๓ จัดทำเครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์

๑.๗.๔ นำเครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๔ รูป/คน ตรวจสอบ พร้อมทั้งนำกลับมาแก้ไขปรับปรุง มีรายชื่อดังนี้

๑. พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ดร.อำนาจ บัวศิริ อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ประธานหลักสูตรปริญญาโท ศาสนากับการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล

๔. ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาธรรมนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

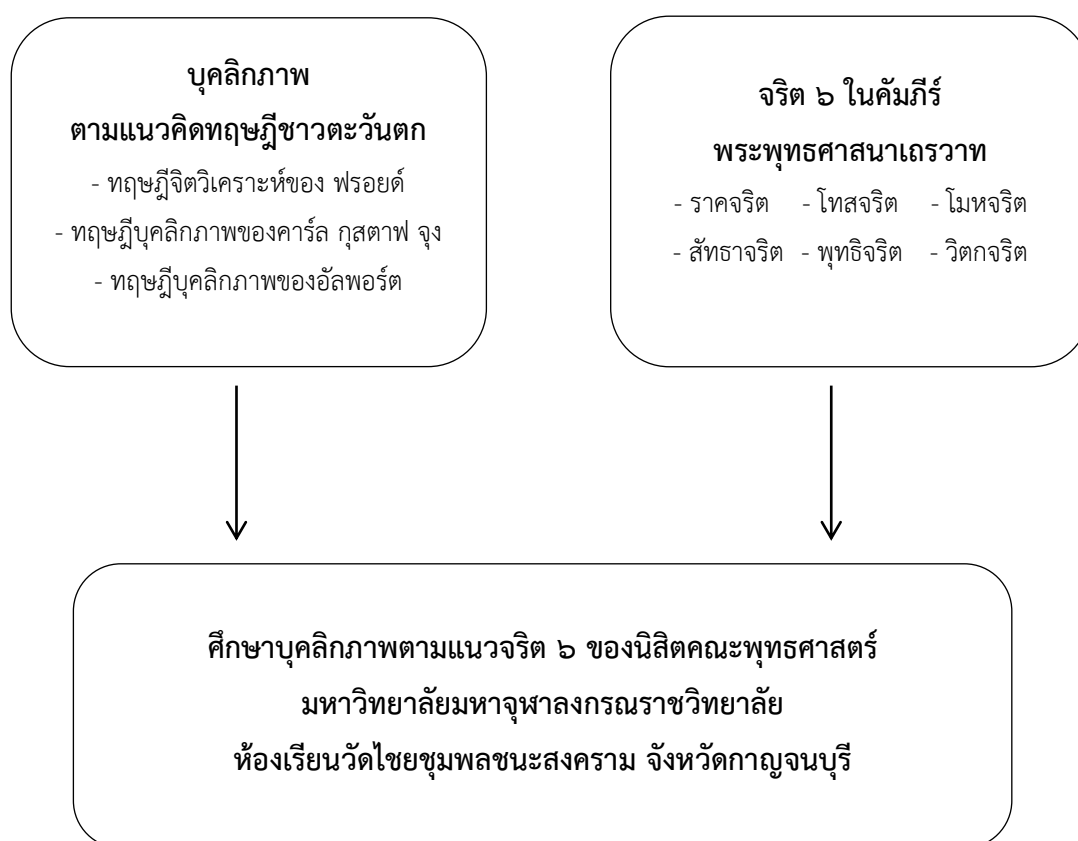
๑.๗.๕ ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๗ รูป/คน

๑.๗.๖ ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ รวมถึงทั้งผลการสัมภาษณ์ อาจารย์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึง จากนั้นนำผลที่ได้มาเสนอเป็นผลการวิจัย

๑.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการทำวิจัย “ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สามารถแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย (Research Framework) ออกมาเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิด แสดงขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

จากกรอบแนวคิดแสดงการวิจัยข้างต้น สามารถอธิบายได้ดังนี้

ขั้นที่ ๑ สืบค้นหนังสือและวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับข้อบุคลิกภาพ ลักษณะและพฤติกรรมทั่วไป, รวมถึงหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีนักจิตวิทยาคนสำคัญของชาวตะวันตก

ขั้นที่ ๒ สืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ จิต ๖ จากคัมภีร์พระไตรปิฎกต่าง ๆ วิสุทธิมรรค, วิมุตติมรรค รวมทั้งหนังสือและวิทยานิพนธ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ จิต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นที่ ๓ หาข้อมูล บุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ รูป/คน ได้แก่ ๑) พระราชวิสุทธิเมธี เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี

ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี ๒) พระวิสุทธพงษ์เมธี, ดร. เจ้าคณะอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี ๓) พระมหาบุญรอด มหาวีโร, ดร. รองเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี ๔) พระครูกิตติชัยกาญจน์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี ๕) ดร. สุภาพรณ เพิ่มพูล อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๖) ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิสัย อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ๗) นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย บรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

ขั้นที่ ๔ สรุปผลการวิจัย โดยการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากการทบทวนวรรณกรรม ในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ คือข้อมูลที่ได้จากการค้นหาคุณิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตกและจริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ ท่าน นำเสนอผลการวิจัย ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

๑.๑๐ ประโยชน์ที่จะได้รับ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยหวังประโยชน์ที่จะได้รับ ดังนี้

๑.๑๐.๑ ทำให้ทราบทฤษฎีบุคลิกภาพ และจริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๑๐.๒ ทำให้ทราบหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่จะนำมาพัฒนาบุคลิกภาพและแก้ไขจริต ๖ ให้ดีขึ้น

๑.๑๐.๓ ทำให้ทราบผลการศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

บทที่ ๒

บุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตกและ บุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ ความหมายและประเภทของบุคลิกภาพ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดสำคัญของ นักจิตวิทยาชาวตะวันตกจำนวน ๓ ท่าน และยังได้ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม จากหนังสือ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้ศึกษาบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนาจากหนังสือต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

๒.๓ บุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

๒.๑.๑ ความหมายของบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ หมายถึง สภาพนิสัยจำเพาะคน^๑

บุคลิกภาพ ส่วนมากแล้วหมายถึงลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรมของบุคคลในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านชีวิตส่วนตัว ด้านกิจกรรม หรือในด้านสังคมทั่ว ๆ ไป^๒ เช่น อิริยาบถ แปลว่า การเคลื่อนไหว กิริยา อาการ, ท่าทาง คืออาการเคลื่อนไหวของร่างกาย การผลัดเปลี่ยนท่าทางของ อวัยวะ^๓

บุคลิกภาพ (Personality) ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Persona” หมายถึง หน้ากากที่นักแสดงชาวกรีกและชาวโรมันสวมใส่เพื่อให้เป็นตัวละครที่เขาแสดง ทำหน้าที่โดยทั่วๆ ไป

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: นานมี บุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๖๒๙.

^๒รองศาสตราจารย์ สถิต วงศ์สุวรรณ, การพัฒนาบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาสน์, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^๓พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ “คำวัด” พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันสื่อธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๗๖.

บุคลิกภาพ หมายถึง ความดึงดูดใจทางสังคม คนที่มีบุคลิกภาพดีคือคนที่สามารถสร้างความประทับใจต่อผู้อื่นได้ด้วยความสามารถในการเข้ากับผู้อื่นได้ดี ในการประกวดนางงามซึ่งโดยปกติมักจะตัดสินที่รูปร่างตา ความสามารถพิเศษ และบุคลิกภาพ บุคลิกภาพในการประกวดนางงามนี้มักพิจารณาจากความเป็นที่นิยมของผู้ตัดสิน และผู้ประกวดคนอื่น ๆ รวมถึงลักษณะท่าทางเวลาเข้าสังคมและที่ท่าที่ดี^๕

บุคลิกภาพ คือ การแสดงออกหรือปฏิบัติตัวของบุคคลไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ไม่ใช่มีมาแต่กำเนิดเหมือนหน้าตา อีกความหมายหนึ่งคือ - ความสามารถทางสมอง - กิริยาท่าทาง - น้ำเสียง - ทักษะในการทำกิจกรรมต่างๆ - ความสามารถทางอารมณ์ ได้แก่ ความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์ ยึดหัวเราะ ร้องไห้ ล้วนแต่เป็นบุคลิกภาพทั้งสิ้น^๕

บุคลิกภาพ หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปเป็นลักษณะรวมของบุคคลนั้นอันประกอบด้วยพฤติกรรมที่แสดงออกและลักษณะเฉพาะภายในของบุคคล ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป บุคลิกภาพเป็นหน่วยรวมที่ทรงพลังของระบบทางกายและจิตภายในตัวบุคคล ซึ่งกำหนดลักษณะการปรับตัวเป็นแบบเฉพาะของบุคคลนั้นต่อสิ่งแวดล้อมของเขา^๖

นอกจากนี้นักจิตวิทยาชาวตะวันตกยังได้ให้ความหมายของคำว่า “บุคลิกภาพ” อีกหลายคน เช่น

ฮิลการ์ด และแอตคินสัน (Hilgard and Atkinson) ให้ความหมายว่า “บุคลิกภาพเป็นรูปแบบต่างๆ ของพฤติกรรมและวิธีคิด ซึ่งกำหนดแนวทางการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม”^๗

วอลเตอร์ มิเชล (Water Michel) ให้ความหมายว่า “บุคลิกภาพ คือ แบบแผนของพฤติกรรม (รวมทั้งความคิด และอารมณ์ต่างๆ) ที่จะทำให้บุคคลแต่ละคนสามารถปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ ได้”^๘

^๕ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณางค์ มณีศรี, **จิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ช่อระกาการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๒๐๓.

^๖นสวรรณ ใจมั่น, **ปรับบุคลิกเปลี่ยนเส้นทางสู่ความสำเร็จ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ก๊วยวีร์, ๒๕๕๒), หน้า ๗ - ๘.

^๗กันยา สุวรรณแสง, **บุคลิกภาพและการปรับตัว**, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, อักษรพิทยา, ๒๕๓๖), หน้า ๓.

^๘ฮิลการ์ด และแอตคินสัน (Hilgard and Atkinson), **อ้างอิงใน วิภาพร มาพบสุข, จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๖๘.

^๙วิภาพร มาพบสุข, **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๖๘.

ออลพอร์ต (Allport) ได้ให้คำจำกัดความในความหมายของคำว่า “บุคลิกภาพ” ในปี ค.ศ. ๑๙๓๗ ถึงแม้คำจำกัดความหมายในครั้งนี้จะเก่าแก่ แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับและแพร่หลาย คือ “บุคลิกภาพ เป็นหน่วยรวมที่ทรงพลังของระบบทางกายและจิตภายในตัวบุคคล ซึ่งกำหนดลักษณะการปรับตัวเป็นแบบเฉพาะของบุคคลนั้นต่อสิ่งแวดล้อมของเขา”^๙

คำว่าบุคลิกภาพ (personality) ตามความหมายโดยสรุปแล้วหมายถึงผลรวมของลักษณะที่มีอยู่ในตัวบุคคล ได้แก่ รูปร่างหน้าตา กิริยาอาการ ความนึกคิด ความสนใจ อารมณ์ ตลอดจนการแสดงออกถึงการกระทำที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละคนจะต่างกันออกไป^{๑๐}

นอกจากนี้ บุคลิกภาพ คุณลักษณะทางกาย ทางจิตใจ และความรู้สึกนึกคิดที่สะท้อนออกมาให้ผู้อื่นเห็นและเกิดความประทับใจมากน้อยเพียงใด บุคลิกภาพ มีความสำคัญอย่างมากในชีวิตประจำวัน เพราะเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกและอารมณ์ของผู้ที่พบเห็นทั่วไป สามารถส่งผลถึงการตัดสินใจในการทำมาค้าขาย ทำความสนิทสนม ยอมรับนับถือ หรือ ตัดสินใจสรุปว่า บุคคลผู้นี้ดีหรือไม่ดีได้เลย

หากจะกล่าวโดยสรุป บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคล เช่น รูปร่าง หน้าตา กิริยา ท่าทาง มารยาท การแต่งกาย การแสดงออก การพูด การคิด ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ความต้องการทางอารมณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นเสมอ ยกตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีบุคลิกภาพดี มีกิริยามารยาทดี อาจมีพฤติกรรมที่แสดงออกจากภายในไม่ดีได้ หรือบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ไม่ดี อาจมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอกดี ก็เป็นไปได้ ดังจะอธิบายในบทต่อไป

๒.๑.๒ ลักษณะทั่วไปของบุคลิกภาพ

๑. บุคคลแต่ละคน เมื่อเกิดมาแล้วก็มีลักษณะรูปร่างเป็นไปตามพันธุกรรม ครั้นเมื่อเติบโตขึ้นมาก็ได้พบปะเรียนรู้กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ทำให้เกิดผลรวมของบุคลิกภาพในตัวบุคคลขึ้น

๒. บุคลิกภาพ เป็นลักษณะพฤติกรรมส่วนบุคคล มิใช่พฤติกรรมเฉพาะอย่าง คือ ไม่ใช่หมายถึงลักษณะการพูด การแต่งกาย มารยาท การแสดงอารมณ์ หรือขนาดรูปร่าง ผิวพรรณ เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง หากแต่หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างในตัวคน ๆ นั้นที่แสดงให้เห็นปรากฏออกมา

^๙รศ. นิภา นิธยาน, การปรับตัวและบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๒๕.

^{๑๐}ถวิล ธาราโกชน, จิตวิทยาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรี้นตัง เฮ้าส์, ๒๕๓๒), หน้า ๒๙.

๓. บุคลิกภาพของบุคคลจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับมุมมองเห็นของบุคคลอื่น เช่น บุคลิกภาพของบุคคลจะดีหรือไม่อยู่ที่คุณค่าของคนนั้นที่มีต่อสังคม สังคมมองเห็นความสำคัญของบุคคลนั้นอย่างไร

๔. บุคลิกภาพ เกิดจากการที่บุคคลใช้ความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นได้

โครงสร้างของบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลประกอบด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ถาวร ฝังแน่น อยู่ในวิถีทางของการปรับตัวซึ่งเป็นแบบแผนเฉพาะของแต่ละบุคคล^{๑๑}

สรุปลักษณะทั่วไปของบุคลิกภาพได้ว่า บุคลิกภาพนั้น ในเบื้องต้นเริ่มมาจากพันธุกรรม ซึ่งอาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกันไปได้ ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นประจำของบุคคลนั้น ๆ สิ่งที่จะทำเป็นตัวชี้วัดบุคลิกภาพของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร คือ การมองเห็นจากบุคคลอื่น โดยมากแล้วตนเองจะไม่ค่อยรู้ว่าตนเองมีบุคลิกภาพแบบใด เมื่อคนอื่นมาบอกลักษณะบุคลิกภาพให้รับรู้แล้ว เช่น มีคนมาบอกเราว่า เราเดินเร็วไป ในขณะที่ตัวเราเองกลับรู้สึกว่าเราเดินปกติ แต่เมื่อมีหลาย ๆ คนมาบอก เราจึงนำคำพูดของคนหลายคนนั้น มาคิดและปรับปรุงตัวเองให้เดินช้าลง ส่งผลให้บุคลิกภาพของเราดีขึ้นไปด้วย เพราะการเดินช้า ส่งผลให้เกิดความระมัดระวังมากขึ้น การเดินชนสิ่งต่าง ๆ ก็ลดน้อยลง การพัฒนาบุคลิกภาพนั้นโดยส่วนมากจะเกิดจากการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แต่ก็ขึ้นอยู่กับตนเองเป็นสำคัญว่าจะยอมรับฟังความเห็นจากคนอื่น ๆ หรือไม่

๒.๑.๓ ประเภทของบุคลิกภาพ บุคลิกภาพแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท

๑. บุคลิกภาพภายนอก หมายถึง ลักษณะที่แสดงปรากฏให้เห็นโดยสัมผัสได้ด้วยการได้เห็น เช่น รูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทาง การแต่งกาย การแสดงสีหน้า การปรากฏตัว การพูด น้ำเสียง มารยาทสังคม เป็นต้น

๒. บุคลิกภาพภายใน หมายถึง ลักษณะที่แสดงให้ปรากฏโดยอาจสัมผัสได้ด้วยความรู้สึก เช่น สภาวะทางจิตใจ ความคิด ความจำ ความเชื่อมั่น ทศนคติ อารมณ์ สติปัญญา อุปนิสัย เป็นต้น^{๑๒}

^{๑๑}รองศาสตราจารย์ สติติ วงศ์สุวรรณ, การพัฒนาบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาสน์, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๑๒}รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เขวลิตร์, นักบริหารสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๕๘), หน้า ๔๒ – ๔๓.

ตารางที่ ๑.๑ ประเภทของบุคลิกภาพ ๒ ประเภท^{๑๓}

บุคลิกภาพภายนอก	บุคลิกภาพภายใน
รูปร่างหน้าตา	สภาวะจิตใจ
กิริยาท่าทาง	ความคิด
การแต่งกาย	อารมณ์
การแสดงสีหน้า	ความจำ
การพูด น้ำเสียง	ความเชื่อมั่น
การปรากฏตัว	ทัศนคติ
มารยาทสังคม	สติปัญญา
	อุปนิสัย

๒.๑.๔ ขอบข่ายของบุคลิกภาพ ขอบข่ายในการพิจารณาบุคลิกภาพ มีดังนี้

๑) **ลักษณะทางกาย** ได้แก่ รูปร่าง ทรวดทรง ความสูง น้ำหนัก ความปกติของอวัยวะ สีส้ม ผิวพรรณ หน้าตา ท่วงทีหรือท่าทาง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงประสิทธิภาพของบุคคล ซึ่งทางกายบ่งบอกให้ทราบถึงความแข็งแรง และทางจิตใจบ่งบอกให้ทราบถึงความผ่อนคลายของจิตใจ การที่อวัยวะรับสัมผัสทำงานได้ดีและรวดเร็ว เป็นบุคลิกภาพที่สำคัญอย่างหนึ่งของคนเรา

๒) **คุณลักษณะทางจิตใจ** เช่น สติปัญญา ความจำ จินตนาการ ความถนัด เจตคติ ความสนใจ ความตั้งใจ การตัดสินใจหรือความคิดด้วยเหตุด้วยผล เป็นต้น เหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับสมองทั้งสิ้น

๓) **อุปนิสัย** หมายถึง ลักษณะโดยรวมของนิสัยหลาย ๆ อย่างของบุคคลที่แสดงออกทางพฤติกรรมเป็นระยะเวลายาวนานพอสมควร จนเป็นความประพฤतिหรือความมีศีลธรรมจรรยา มารยาทและคุณธรรม เช่น ความสุภาพอ่อนโยน ความซื่อสัตย์เชื่อถือได้ ความเคารพกฎหมาย และความไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น เหล่านี้เป็นกิริยาอาการที่สอดคล้องกับปทัสถานของสังคม

๔) **อารมณ์** ได้แก่ ความรู้สึกแห่งจิตที่ก่อให้เกิดอาการกระทำต่าง ๆ เช่น ตื่นเต้น โกรธ กล้าหาญ หวาดกลัว ตกใจง่าย ร่าเริง หดหู่ หงุดหงิด หรือกังวล เป็นต้น

^{๑๓} รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เชาวลิตร, **นักบริหารสมัยใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๕๘), หน้า ๔๓.

๕) **กำลังใจ** คือ ความสามารถที่จะควบคุมหรือบังคับกิริยาอาการต่าง ๆ ที่กระทำโดยเจตนา เช่น กระฉับกระเฉง ว่องไว หรือเฉื่อยชา เชื่องช้า ความอดทนหรือความเบื่อหน่าย

๖) **การสมาคม** คือ กิริยา ท่าที หรืออาการที่บุคคลแสดงต่อผู้อื่น เช่น การคบหาสมาคม หรือเก็บตัว เมตตาปราณีเห็นอกเห็นใจผู้อื่นดี หรือไม่แยแสเอาใจใส่กับผู้ใด เสียสละหรือคอยแต่จะเอา รัดเอาเปรียบผู้อื่น เป็นต้น

๗) **ความรู้** คือ ความสามารถ อำนาจ ฐานะ ความรู้สูง ความชำนาญ มีความสามารถเป็นพิเศษ ความมีอำนาจ อิทธิพล มียศฐานบรรดาศักดิ์ สถานภาพสูง มีฐานะทางการเงินดี เหล่านี้เป็นปัจจัยส่งเสริมบุคลิกภาพอย่างมาก^{๑๔}

จากข้อบ่งชี้ของบุคลิกภาพทั้งหมดที่กล่าวมา สรุปได้ว่า บุคลิกภาพก็คือลักษณะของพฤติกรรม รวมถึงรูปร่าง หน้าตา กิริยามารยาท ที่อยู่ในแต่ละบุคคล เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้น ๆ ในการวิจัยนี้ ผู้ทำการศึกษาวิจัยได้สรุปบุคลิกภาพออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

บุคลิกภาพภายนอก คือ รูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทาง การแต่งกาย การแสดงสีหน้า การพูด น้ำเสียง การปรากฏตัวรวมถึงมารยาททางสังคม

บุคลิกภาพภายใน คือ สภาวะจิตใจ ความคิด อารมณ์ ความจำ ความเชื่อมั่น ความเชื่อมั่น ทศนคติ สติปัญญา อุปนิสัย

ประเภทของบุคลิกภาพ (อีกแบบหนึ่ง)

บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ลักษณะโดยส่วนรวมอันเป็นจำเพาะของแต่ละบุคคล ทั้งลักษณะภายในและภายนอก ซึ่งแสดงออกทางท่าทาง ความรู้สึกนึกคิด ความเฉลียวฉลาด ตลอดจนกิริยามารยาท ลักษณะนิสัยและอุปนิสัย บุคลิกลักษณะของคนแบ่งออกเป็นพวกใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

๑. **พวกชอบสังคม (Extrovert หรือ Social)** พวกนี้เป็นพวกที่ชอบติดต่อกับบุคคลภายนอก เป็นพวกอยากรู้อยากเห็น

๒. **พวกชอบเก็บตัว (Introvert หรือ Asocial)** พวกนี้เป็นพวกไม่ชอบยุ่งสิ่งกับใคร มีความคิดอ่านหรือความเห็นแต่ในส่วนที่เป็นความคิดของตนเอง

๓. **พวกก้าวร้าว (Psychopathic Personality)** พวกนี้เป็นพวกที่นิสัยก้าวร้าวเกะกะ ชอบพูดหลอกลวง กล่าวมุสาเป็นอาชญา ทรนงตนอวดดี เหยียดหยามผู้อื่น มีนิสัยอิจฉาริษยา

^{๑๔}ดร. กิจจา บานชื่น, การพัฒนาบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๙), หน้า ๒๓ -

๔. **พวกโรคจิต (Paranoid)** พวกนี้เป็นพวกที่ชี้ระแวงสงสัย คิดว่าผู้อื่นทำอะไรมีความหมายถึงตนเสมอ คอยคิดแต่เพียงว่าผู้อื่นมีเจตนาไม่ดีกับตน

๕. **Domination** คือ พวกที่พยายามและมีความตั้งใจในการเป็นผู้นำในเวลาเข้าสังคม

๖. **Submission** คือ พวกที่ชอบตาม ชอบเป็นเบี้ยล่างและชอบประจบสอพลอ

๗. **Compromise** คือ พวกที่มีลักษณะขอไปที ผัดไปเรื่อยและบางครั้งก็ใช้คำพูด “คิดดูก่อน” เป็นต้น

๘. **Integration** คือ พวกที่มีจิตใจโอ้อวมอารี รักหมู่คณะ

๙. **Anty Social** พวกต่อต้านสังคม^{๑๕}

การมีบุคลิกภาพที่ดีย่อมมีประโยชน์อย่างมากทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น อย่างน้อยก็คือ

๑. ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน (understanding)

๒. มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (relationship)

๓. สร้างสรรค์ความร่วมมือ (co – operation)^{๑๖}

การแบ่งประเภทของบุคลิกภาพประเภทนี้ เราได้รวมเข้าระหว่างบุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภาพภายใน โดยดูจากพฤติกรรมที่แสดงออกมา ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ข้อดีของการแบ่งประเภทของบุคลิกภาพประเภทนี้ คือเราสามารถรับรู้ถึงจิตใจ ต่อการกระทำที่แสดงออกมา เพราะคนโดยส่วนใหญ่มักจะทำอะไรลงไปโดยการคิดและตัดสินใจก่อนเสมอ แต่ก็ยังมีคนส่วนน้อยที่กระทำสิ่งใดลงไปโดยไม่ได้ใช้การตัดสินใจ บุคลิกภาพแต่ละประเภทจึงมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน ดังตารางต่อไปนี้

^{๑๕} ผศ.กฤษณา ศักดิ์ศรี, **มนุษย์สัมพันธ์ เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรพิทยา, ๒๕๓๔), หน้า ๔๕๒.

^{๑๖} สมิต อาชนิจกุล, **ปลุกจิต ปลอบใจ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ be Bright, ๒๕๕๕), หน้า ๕๕.

ตารางที่ ๑.๒ การเปรียบเทียบลักษณะบุคลิกภาพสร้างสรรค์และบุคลิกภาพไม่สร้างสรรค์^{๑๗}

ลักษณะบุคลิกภาพสร้างสรรค์	ลักษณะบุคลิกภาพไม่สร้างสรรค์
๑. มีความร่าเริง แจ่มใส	๑. อึดอาด เฉื่อยชา เป็นคนขี้โรค
๒. สุขภาพใจดี	๒. ไม่ฉลาด ไม่ทันคน
๓. ฉลาด รอบรู้ มีปฏิภาณไหวพริบดี	๓. ไม่ระมัดระวัง ลุกลี้ลุกลอน ชุ่มช้ำ
๔. รู้จักกาลเทศะและการวางตัว	๔. ขาดความมั่นใจ
๕. มีลักษณะภาวะความเป็นผู้นำ	๕. ขาดเสน่ห์ในการพูดคุย
๖. มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์	๖. โอ้อวด ทะนงตัว จองหอง ดื้อรั้น
๗. กระตือรือร้น รักการพัฒนาตนเอง	๗. เห็นแก่ตัว เอาแต่ใจตนเอง
๘. มีระเบียบวินัย	๘. ขี้บ่น พุดพล่ามไร้สาระ
๙. มีความมั่นคงทางอารมณ์	๙. เชื่อโชคชะตามากกว่าเชื่อตนเอง
๑๐. มีเสน่ห์และอารมณ์ดี	๑๐. ปล่อยปละละเลย (ตามยถากรรม)
๑๑. มีความเชื่อมั่นตนเอง	๑๑. รู้สึกผิดอยู่เสมอ
๑๒. มีความเมตตากรุณา	๑๒. ชอบถากถางหรือพูดถึงคนอื่นในทางลบ
๑๓. เคารพสิทธิและให้เกียรติผู้อื่น	๑๓. ขี้ขลาด กลัว ไม่กล้า

บุคลิกภาพที่สร้างสรรค์ คือ ความสง่างามในการยืน, การแต่งกายเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะ, การพูดจาดีมีสาระและถูกต้องตามกาลเทศะ, กิริยางดงาม คิดดี จิตใจบริสุทธิ์, โดดเด่นและมั่นใจเมื่ออยู่ต่อหน้าคนรอบข้าง

บุคลิกภาพที่ไม่สร้างสรรค์ คือ การเดินหลังค่อม ยืนไหล่ห่อ ดูไม่สง่างาม การเดินหรือการยืนที่ผิดจากท่าทางที่เหมาะสม อาจทำให้เกิดโรคต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นปวดคอ บ่า และการปวดหลัง สะสม หรืออาจเป็นสาเหตุร้ายแรงในการเป็นโรคหมอนรองกระดูกเสื่อมก็เป็นได้^{๑๘}

^{๑๗}ชลดา ทวีคุณ, เทคนิคการพัฒนาบุคลิกภาพ (Personality Development Techniques), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒.

^{๑๘}นัสนวรรณ ใจมั่น, ปรับบุคลิกเปลี่ยนเส้นทางสู่ความสำเร็จ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กันยาวิริ, ๒๕๕๒), หน้า ๘ – ๙.

๒.๑.๕ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของนักจิตวิทยาคนสำคัญชาวตะวันตก

ทฤษฎีบุคลิกภาพ หมายถึง แนวทางที่นักจิตวิทยาใช้ในการอธิบายธรรมชาติของบุคลิกภาพที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง (Structure) กระบวนการ (Process) และสาระสำคัญ (Content) เพื่อให้เข้าใจถึงความแตกต่างด้านบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล แต่เนื่องจากแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพที่นักจิตวิทยาทั้งหลายได้อธิบายไว้นั้นมีจำนวนมาก มีการจำแนกเป็นกลุ่มทฤษฎีได้หลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มก็มีทฤษฎีบุคลิกภาพหลายทฤษฎี สามารถแบ่งกลุ่มได้ดังนี้

๑. กลุ่มทฤษฎีบุคลิกภาพตามแบบ (Type Theories)

- ๑) ทฤษฎีบุคลิกภาพของเครชเมอร์
- ๒) ทฤษฎีบุคลิกภาพตามคุณลักษณะเฉพาะ

๒. กลุ่มทฤษฎีบุคลิกภาพตามคุณลักษณะเฉพาะ (Traits Theories)

- ๑) ทฤษฎีบุคลิกภาพของอัลพอร์ท
- ๒) ทฤษฎีบุคลิกภาพของแกดเทิลล์

๓. กลุ่มทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางจิต (Psychodynamic Theories)

- ๑) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ฟรอยด์
- ๒) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ คาร์ล กุสตาฟ จุง
- ๓) ทฤษฎีจิตวิทยารายบุคคลของแอดเลอร์

๔. ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่มจิตวิทยาสังคม (Psychosocial)

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของแฮรี่ สแต็ก ซัลลิแวน^{๑๙}

จากความหมายและการแบ่งกลุ่ม แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงชาวตะวันตก จะเห็นได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพนั้นมีมากมาย หลายประเภทด้วยกัน แต่ในการวิจัยนี้ ผู้ทำการวิจัยได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎีของนักจิตวิทยาชาวตะวันตกที่เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับเพียง ๓ ท่าน จัดกลุ่มแนวคิด ทฤษฎี ได้ดังนี้

๑. กลุ่มทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางจิต (Psychodynamic Theories)

- ๑) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ฟรอยด์
- ๒) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ คาร์ล กุสตาฟ จุง

๒. กลุ่มทฤษฎีบุคลิกภาพตามคุณลักษณะเฉพาะ (Traits Theories)

- ๑) ทฤษฎีบุคลิกภาพของอัลพอร์ท

^{๑๙}ซลดา ทวีคุณ, **เทคนิคการพัฒนาบุคลิกภาพ (Personality Development Techniques)**,

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๑ – ๓๒.

๒.๑.๕.๑ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ฟรอยด์ (Freudian Psychoanalysis)

แนวคิดที่สำคัญ ๆ ของทฤษฎีนี้มีหลายประการอาทิ จิตได้สำนึกการทำงานของจิต การทำจิตบำบัดแบบ Free association การวิเคราะห์ความฝัน โครงสร้างบุคลิกภาพ และกลไกป้องกันตัว ฯลฯ แนวคิดเรื่องจิตได้สำนึกเป็นแนวคิดที่สำคัญมากของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ทุกแนวคิด แนวคิดของฟรอยด์ คือ โครงสร้างของบุคลิกภาพและกลไกป้องกันตนเอง

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เกิดในปี ค.ศ. ๑๘๖๕ ที่เมืองไฟร์เบอร์ก โมราเวีย (ปัจจุบันคือ เชโกสโลวาเกีย) ในครอบครัวบิดามารดาชาวยิว บิดามารดาของเขาเป็นพ่อค้าขนแกะ ซึ่งสมรสสองครั้ง ซิกมันด์ ฟรอยด์ เป็นบุตรชายคนโตที่เกิดกับภรรยาคนที่สอง เขามีน้องสาวห้าคน และน้องชายสองคน เขาเป็นเด็กเอาจริงเอาจังและเรียนเก่ง เขาสามารถทวนคำของหนังสือแต่ละหน้า ได้อย่างคำต่อคำ และสามารถจำแลคเซอร์ทั้งหมดที่เขาได้ยินได้ อีกทั้งยังเป็นนักอ่านตัวยงโดยอ่านบทประพันธ์ที่สำคัญ เช่น Goethe, Kant, Shakespeare, Hegel, Schopenhauer และ Nietzsche^{๒๐}

โครงสร้างบุคลิกภาพ

โครงสร้างบุคลิกภาพตามแนวคิดของฟรอยด์มี ๓ ลักษณะ คือ Id, Ego และ Super ego ซึ่งเป็นกระบวนการทางจิต และเป็นพลังผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมต่าง ๆ จนหลอมเป็นบุคลิกลักษณะของบุคคล พลังทั้ง ๓ ทางนี้ ทำงานสัมพันธ์กันไม่แยกจากกันโดยเด็ดขาด บุคลิกลักษณะของใครจะเป็นเช่นไร เป็นผลจากการปะทะรังสรรค์ของพลังทั้ง ๓ นี้

Id : อิดเป็นพลังที่ติดตัวมาแต่กำเนิด มีฐานจากความต้องการทางชีววิทยาที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ความต้องการทางเพศ (Sex) และความก้าวร้าว (Aggression) เป้าหมายหลักของพลังนี้คือการแสวงหาและการได้รับการตอบสนองความพอใจทางกายเป็นหลักการใหญ่ ดังนั้นจึงได้รับสมญาว่า “Id คือ หลักการแห่งความพอใจ” โดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงหรือความชอบธรรมใดๆเปรียบได้กับเด็กที่ถูกตามใจเสียจนเสียเด็ก มักถือความพอใจของตนเป็นความชอบธรรมและความถูกต้อง

Ego : อีโก้เป็นพลังที่พัฒนาจากการเรียนรู้โลกตามความเป็นจริงตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อสนองพลังอิด โดยนำพลัง Super Ego ให้เข้ามามีส่วนร่วมพิจารณาในการสนองพลังดังกล่าว พลังนี้จะรับรู้โลกตามข้อเท็จจริง จึงได้รับสมญาว่า “Ego คือหลักแห่งความเป็นจริง” พฤติกรรมใด ๆ ที่ถูกเร้าด้วยพลัง Ego จะเป็นพฤติกรรมที่มีเหตุผลและสังคมยอมรับ

Super Ego : ซูเปอร์อีโก้ พัฒนามาจากกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลในสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งเริ่มตั้งแต่บุคคลยังอยู่ในวัยเด็กอายุประมาณ ๒ – ๓ ปี ซูเปอร์อีโก้ คือจิตสำนึก

^{๒๐} นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน), *ทฤษฎีบุคลิกภาพและการปรับตัว*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

แห่งคุณธรรม ความดีงาม ความรู้จักผิดชอบชั่วดี ตามแนวคิดของฟรอยด์ Ego จะนำพลังส่วนนี้ไปเป็นส่วนประกอบของพลัง Id

พลัง Id, Ego และ Super Ego จะทำงานไม่แยกจากกันเลย พลังใดมีอิทธิพลมากที่สุด บุคคลก็จะมีบุคลิกลักษณะโน้มเอียงไปในทิศทางนั้น บุคลิกภาพที่พึงประสงค์คือ บุคลิกที่มีพลัง Ego สามารถประสานพลัง Id และ Super Ego ให้ทำงานร่วมกันอย่างมีดุลยภาพ^{๒๑}

สัญชาตญาณอีกประเภทหนึ่งของฟรอยด์ก็คือ Death Instinct ซึ่งแปลว่าสัญชาตญาณแห่งความตาย หรือ Thanatos ฟรอยด์เชื่อว่ามนุษย์เราดิ้นรนเพื่อกลับไปสู่สภาพของการเป็นรูคือความตาย ถ้าเราไม่ทำให้ตัวเองตายเราก็จะทำให้คนอื่นตาย สัญชาตญาณนี้จึงเป็นสัญชาตญาณแห่งความก้าวร้าวด้วย ทำให้เกิดสงครามโลกทั้งสองครั้ง จนครั้งที่สอง ฟรอยด์ต้องหนีนาซีและไปเสียชีวิตด้วยมะเร็งที่ประเทศอังกฤษ^{๒๒}

เมื่อเปรียบเทียบกับศาสนาพุทธแล้วความคิดของฟรอยด์ มองสถานะจิตของมนุษย์ในแง่ที่ไม่ค่อยจะมีความหวังว่าจะกระจ่างได้ ซึ่งศาสนาพุทธสอนอีกอย่างหนึ่งคือ ถ้าคนเราสามารถทำจิตใจให้สงบ สะอาดได้มันก็จะสว่าง ซึ่งจริง ๆ แล้วพวก Ego Psychologists ก็มองว่ามนุษย์มีเหตุและ Ego ซึ่งเป็นอิสระก็สามารถจัดการกับจิตได้ ในทางศาสนาพุทธมนุษย์สามารถมีสติและมีความกระจ่างได้ โลกของฟรอยด์และโลกของแนวคิดอื่นจึงต่างกันที่ฟรอยด์คิดว่ามนุษย์ถูกครอบงำด้วยจิตไร้สำนึก ส่วนศาสนาพุทธมองว่าเราสามารถรู้สำนึกได้ถ้าเรามีจิตที่สงบและสะอาด และโลกของเราก็ไม่จำเป็นต้องถูกความก้าวร้าวทำลายเพราะส่วนหนึ่งของมนุษย์มีเหตุมีผล สามารถชั่งใจได้และรู้ถูกผิด^{๒๓}

ฟรอยด์อธิบายว่า จิตใจของมนุษย์มีสภาพคล้ายภูเขาน้ำแข็ง ที่ลอยอยู่ในมหาสมุทร คือส่วนที่ลอยอยู่เหนือผิวน้ำ จะมีปริมาณน้อยกว่าส่วนที่ลอยอยู่ใต้ผิวน้ำ ส่วนของน้ำแข็งที่อยู่เหนือผิวน้ำเปรียบเสมือนภาวะจิตระดับสำนึก (Conscious) และส่วนของน้ำแข็งที่อยู่ใต้ผิวน้ำเปรียบเสมือนภาวะจิตระดับใต้สำนึกคือทั้ง Subconscious และ Unconscious เลยทีเดียว

^{๒๑} สิริอร วิชชาวุธ และคณะ, **จิตวิทยาทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๒๒ – ๓๒๔.

^{๒๒} จิราภา เต็งไธรัตน์ และคณะ, **จิตวิทยาทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔๒.

^{๒๓} นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน), **ทฤษฎีบุคลิกภาพและการปรับตัว**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๑.

ดังนั้นจิตใต้สำนึกจึงมีอิทธิพลเหนือจิตสำนึกเพราะมีปริมาณมากกว่า และจะกระตุ้นให้มีพฤติกรรมประจำวันทั่ว ๆ ไป ถือเป็นแรงจูงใจที่นำมาซึ่งพฤติกรรมไร้เหตุผลและผิดปกติในลักษณะต่าง ๆ และเป็นจิตใต้สำนึกที่เป็นความรู้สึกด้านลบเป็นส่วนใหญ่^{๒๔}

จิตวิทยาของฟรอยด์ก็ให้น้ำหนักแก่จิตไร้สำนึกมาก เพราะฟรอยด์เชื่อว่ากระบวนการของ Id ก็ไร้สำนึกโดยส่วนใหญ่ และกลไกป้องกันตัวเองของ Ego ก็ไร้สำนึกแม้ Super Ego ก็กึ่งไร้สำนึก หลักสำคัญก็คือว่าในกระบวนการพัฒนาการทางพฤติกรรมนั้น ยังมีข้อขัดแย้งและการเก็บกดเพียงใด ก็จะทำให้การรับรู้เป็นไปในเชิงไร้สำนึก^{๒๕}

จากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ฟรอยด์ (Freudian Psychoanalysis) สามารถสรุปได้ว่า บุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์โดยส่วนใหญ่เกิดมาจากจิตใต้สำนึก อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามลำดับพัฒนาการของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ทั้งหมดทั้งสิ้น สิ่งที่ทำให้มนุษย์มีบุคลิกภาพและพฤติกรรมในแบบต่าง ๆ นั้น เกิดขึ้นมาจากจิตใต้สำนึกของแต่ละคนเอง จิตใต้สำนึกมีอิทธิพลเหนือกว่าจิตสำนึกเพราะมีปริมาณมากกว่า และจะกระตุ้นให้มีพฤติกรรมประจำวันทั่ว ๆ ไป เกิดเป็นบุคลิกภาพของคนคนนั้น

๒.๑.๕.๒ ทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ล กุสตาฟ จุง

คาร์ล กุสตาฟ จุง (Carl Gustav Jung) เป็นนักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ชาวสวิสผู้มีชื่อเสียงโด่งดังระดับนานาชาติทัดเทียมกับฟรอยด์ เดิมทีทั้งสองนิยมชมชื่นซึ่งกันและกันและได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาจุงไม่เห็นด้วยกับทัศนะของฟรอยด์จนต้องแยกกันต่างฝ่ายต่างเผยแพร่แนวคิดของตนแพร่หลายเคียงคู่กันไป^{๒๖}

คาร์ล กุสตาฟ จุงได้อธิบายถึงชาติกำเนิดเป็นจุดเริ่มต้นของบุคลิกภาพและพัฒนาการของบุคลิกภาพเริ่มจากการปฏิสนธิไปตลอดชีวิต สำหรับความรู้สึกทางเพศจะมีบทบาทสำคัญเกินอายุ ๕ ขวบ และจะมีบทบาทสำคัญสูงสุดในช่วงวัยรุ่นจะพัฒนาไปในด้านความกระตือรือร้น ความรัก มีชีวิตจิตใจ สุข สดชื่น ส่วนวัยผู้ใหญ่บุคลิกภาพจะพัฒนาไปในแบบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป คาร์ล กุสตาฟ จุง ยังได้แบ่งลักษณะของบุคคลออกเป็น ๒ ประเภท คือ

^{๒๔}ดร.จันทร์ ชุ่มเมืองปัก, **แรงจูงใจและการจูงใจ สร้างปาฏิหาริย์**, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้ากรู๊ป, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖.

^{๒๕}พระมหาศุภวัฒน์ ชุตินฺโต (สุชาติ), “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่อง พฤติกรรมมนุษย์ในทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาทกับ จิกมันด์ ฟรอยด์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๘๕ – ๘๖.

^{๒๖}คาร์ล กุสตาฟ จุง (Carl Gustav Jung), อ้างใน ชลดา ทวีคุณ , **เทคนิคการพัฒนบุคลิกภาพ (Personality Development Techniques)**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๕.

๑. ลักษณะบุคลิกภาพแบบเก็บตัว (Introvert) เป็นลักษณะไม่สนใจในสิ่งแวดล้อมรอบตนเอง สนใจแต่ตนเอง ชอบทำงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง ไม่ชอบการเข้าสังคม หากบุคคลมีลักษณะดังกล่าวจะมีโอกาสเกิดความผิดปกติทางสภาพอารมณ์ สภาพทางจิตใจ และมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพอย่างมาก

๒. ลักษณะบุคลิกภาพแบบเปิดเผย (Extrovert) เป็นลักษณะตรงกันข้ามกับพวกเก็บตัว สนใจแต่สิ่งแวดล้อมรอบตนเอง ชอบการคบค้าสมาคมเข้าสังคม ชอบการมีเพื่อนมาก ไม่ค่อยเก็บเรื่องราวใด ๆ ไว้ในใจ สนใจในเหตุบ้านเมืองหรือสนใจโลกภายนอกมากกว่าสนใจตนเอง

คาร์ล กุสตาฟ จุง ได้อธิบายว่า ลักษณะบุคลิกภาพทั้ง ๒ แบบ ที่กล่าวมานั้น ไม่สามารถจะแยกกันได้เด็ดขาด เพราะคนส่วนมากมีลักษณะพฤติกรรมแบบกลาง ๆ คือทั้งเป็นแบบเก็บตัวและแบบเปิดเผยตามสถานการณ์ เรียกว่า แบบกลาง (Ambivert) ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่พอเหมาะสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี และจุงเน้นว่า การพัฒนาบุคลิกภาพมีเป้าหมายสูงสุดคือให้บุคคลเข้าใจตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง^{๒๗}

คาร์ล กุสตาฟ จุง จะอธิบายถึงชาติกำเนิดเป็นจุดเริ่มต้นและพัฒนาของบุคลิกภาพแสดงออกว่าเป็นคนชอบเก็บตัวหรือเปิดเผย^{๒๘}

ตารางที่ ๑.๓ ความแตกต่างของบุคลิกภาพทั้งสองแบบ ตามทฤษฎีของ คาร์ล กุสตาฟ จุง^{๒๙}

Introvert	Extrovert
๑. มีความเชื่ออยู่บนรากฐานของความเจริญและข้อมูลที่ได้รับมาอย่างยุติธรรม	๑. มีการตัดสินใจ มักจะขึ้นอยู่กับตนเองเป็นใหญ่
๒. อ่อนน้อม ถูกควบคุมด้วยความจำเป็นและความเหมาะสม	๒. มีมาตรฐานและกฎเกณฑ์แน่นอนเพื่อควบคุมอุปนิสัยของตน
๓. พร้อมที่จะเปลี่ยนตามสถานการณ์ใหม่ ๆ	๓. ไม่ค่อยมีการยืดหยุ่นและปรับตัว
๔. ไม่ค่อยคิดถึงตัวเองมากนัก	๔. คิดถึงตัวเองมากเป็นพิเศษ
๕. การปรับตัวมักจะเป็นแบบการชดเชย	๕. การปรับตัวมักจะเป็นการหลบหนี

^{๒๗} ลักขณา สิริวัฒน์, สุขภาพจิตและการปรับตัว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๕๑ – ๕๒.

^{๒๘} พระอภินันท์ อภินันโท (เศรษฐกิจ), “การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขีวรรต”, (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖.

^{๒๙} ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ บรรณาธิการ, การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่องานนิเทศศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓.

จากทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ล กุสตาฟ จุง สรุปได้ว่า บุคลิกภาพทั้ง ๒ แบบ อาจเกิดขึ้นได้เป็นเฉพาะบางครั้งคราวเท่านั้น ไม่ใช่บุคลิกภาพที่จะติดตัวของคนผู้นั้นไปตลอด เพราะคนเราโดยส่วนใหญ่ การกระทำต่าง ๆ ที่ได้แสดงออกมานั้น ย่อมมีทั้งดีและไม่ดี ดังนั้นคนเราจึงมีบุคลิกภาพลักษณะพฤติกรรมแบบกลาง ๆ (Ambivert) ขึ้นอยู่กับการพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมของแต่ละคน ว่าจะเป็นไปได้ในแบบใดแบบหนึ่งมากกว่ากัน ขาดิกำเนิดเป็นจุดเริ่มต้นและพัฒนาของบุคลิกภาพ

๒.๑.๕.๓ ทฤษฎีบุคลิกภาพของอัลพอร์ท (Gordon M. Allport)

กอร์ดอน เอ็ม.อัลพอร์ท นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เป็นอาจารย์สอนภาควิชาจิตวิทยาและสังคม ณ มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด การศึกษาบุคลิกภาพของอัลพอร์ททำให้เขาเห็นคุณค่าถึงการมองและการเข้าใจมนุษย์เป็นส่วนร่วมของปัจจัยต่าง ๆ การเคารพนับถือความเป็น เอกัตบุคล^{๓๐} เขาไม่เชื่อวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์เต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่เน้นประสบการณ์ในอดีตมากนัก การเชื่อมั่นว่า พันธุกรรมเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดลักษณะบุคลิกภาพและพฤติกรรม^{๓๑}

อัลพอร์ท แบ่งบุคลิกภาพของบุคคลเป็น ๓ ลักษณะ

๑. Cardinal Trait (บุคลิกภาพตามลักษณะบุคคลสำคัญ หรือคนที่มีลักษณะเด่น)

คือ มีลักษณะเด่นชัดไปเลยว่าจะเข้ากับลักษณะใด เหมือนใคร หมายถึง การอธิบายบุคลิกลักษณะที่เด่นของบุคคล โดยการให้สมญานามต่าง ๆ ตามลักษณะของบุคคลสำคัญ ๆ ในประวัติศาสตร์หรือบุคคลที่มีลักษณะเด่น ๆ ในสังคม หรือตัวเอกในภาพยนตร์และในหนังสือเช่น ว่องไวราวกับกามนิทหนุ่ม ฉลาดราวกับไอส์ไตน์ อัจฉริยะเหมือนพระพุทธเจ้า ซื่อสัตย์เหมือนเปาบุ้นจิ้น, วาจาสิทธิ์เหมือนพระร่วง, กินจุเหมือนซูชก เด็ดขาดเหมือนจอมพลสฤษดิ์

๒. Central Trait (บุคลิกภาพที่เป็นกลางๆ) ลักษณะที่ประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ เท่า ๆ กันหลายอย่างรวมกัน เช่น เข้ากับใครๆ ก็ได้ มีคุณธรรม มีเหตุผล ร่าเริงแจ่มใส เป็นคนมีเหตุผล

๓. Secondary Trait (บุคลิกภาพที่เป็นลักษณะปลีกย่อย) บุคลิกภาพด้านนี้ เช่น เจตคติ ความสนใจ ค่านิยม ฯลฯ ซึ่งเป็นการมองบุคลิกภาพตามลักษณะปลีกย่อยบางอย่าง ซึ่งแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน มักแตกต่างกันไม่มากนัก

^{๓๐}ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๗๗.

^{๓๑}ชลดา ทวีคุณ, เทคนิคการพัฒนาบุคลิกภาพ (Personality Development Techniques), (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

Allport^{๓๒} สรุปว่า ไม่มีใครที่จะมีบุคลิกภาพเหมือนกัน แม้คน ๒ คน ได้ชื่อว่าเป็นคนเกรซ ทั้ง ๒ คน แต่วิธีแสดงออกซึ่งความเกรซของแต่ละคนก็ยังแตกต่างกัน มีส่วนปลีกย่อยต่างกัน^{๓๓}

จากทฤษฎีบุคลิกภาพของอัลพอร์ท สรุปได้ว่า บุคลิกภาพของแต่ละคนนั้นไม่มีทางเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่อาจจะเป็นบุคลิกภาพในแบบเดียวกัน เพราะสภาพจิตใจของแต่ละคนนั้นย่อมไม่มีทางเหมือนกันได้ บางครั้งคนที่มีบุคลิกภาพที่ดีอาจมีจิตใจไม่ดีก็เป็นได้ การกระทำของคนเหล่านั้นจึงแสดงออกมาไม่ดี หรือบางคนมีบุคลิกภาพที่ไม่ดีอาจมีจิตใจดี ก็จะส่งผลให้การกระทำที่ทำออกมาดีตามไปด้วยก็ได้

สรุปบุคลิกภาพตามแนวคิด ทฤษฎีชาวตะวันตก

บุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ตามแนวคิด ทฤษฎีชาวตะวันตก ที่ผู้วิจัยได้นำมาเสนอประกอบวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้แก่ ซิกมันด์ ฟรอยด์ สรุปว่า บุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นมาจากจิตใต้สำนึกของแต่ละคนเอง เกิดขึ้นจากพันธุกรรม และต่อมาก็มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงขึ้นตามลำดับ เช่นเดียวกับบุคลิกภาพในทางพระพุทธศาสนา ก็คือ จริต ซึ่งหมายถึงพื้นเพนิสัยดั้งเดิมของมนุษย์ ความประพฤติที่เป็นประจำ เมื่อมนุษย์มีบุคลิกภาพตามแบบของตนเองก็มีจริตในแบบของตนเช่นกัน แต่สามารถพัฒนาการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ จริต ของตน ให้ดีขึ้นตามไปด้วยได้เช่นกัน

คาร์ล กุสตาฟ จุง สรุปว่า บุคลิกภาพของมนุษย์เป็นลักษณะบุคลิกภาพแบบกลาง ๆ คือไม่มีส่วนใดที่จะดีไปทั้งหมดและไม่มีส่วนใดที่จะแย่ไปทั้งหมด บุคลิกภาพในทางพระพุทธศาสนา หรือ จริต ก็ เช่นกัน เมื่อคนเรามีบุคลิกภาพแบบใด หรือมีจริตแบบใด ก็ย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสียในบุคลิกภาพ ในจริตนั้น ๆ

กอร์ดอน เอ็ม.อัลพอร์ท สรุปว่า บุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ทุกคนนั้นย่อมแตกต่างกันไป อาจใกล้เคียงกัน แต่ไม่เหมือนกันทั้งหมดเลยทีเดียว ซึ่งบุคลิกภาพในทางพระพุทธศาสนาที่เข้าใจง่าย ๆ ว่าเป็น “จริต” ในแต่ละคนนั้นก็เหมือนกันหมด บางคนมีจริตแบบเดียวกันแต่บุคลิกภาพอาจไม่เหมือนกัน หรือบุคคลบางคนมีจริตเหมือนกันแต่อาจอาจมีบุคลิกภาพไม่เหมือนกันได้

^{๓๒} Allport จำแนกบุคลิกภาพที่เห็นชัดคือ ๑. คล่องแคล่วว่องไว ๒. รักความเป็นอิสระ ๓. มุ่งความสำเร็จ ๔. กังวล ๕. ชอบสังคม ๖. ชอบสร้างปมเด่น ๗. ปรับตัวได้ ๘. เคร่งครัด ๙. เจ้าอารมณ์ ๑๐. มีลักษณะความเป็นชาย-หญิง

^{๓๓} รองศาสตราจารย์ สลิต วงศ์สวรรค์, การพัฒนาบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รวมสาส์น, ๒๕๔๐), หน้า ๗๓.

เมื่อนำบุคลิกภาพทางแนวคิด ทฤษฎี ชาวตะวันตก นั้นมาศึกษาเปรียบเทียบกับ บุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนานั้น จะพบว่า บุคลิกภาพของมนุษย์ที่แสดงออกมา ไม่ว่าจะเป็น บุคลิกภาพทางกาย ทางวาจา และทางใจ จะส่งผลให้บุคคลนั้น ๆ มีอุปนิสัย มี ความประพฤติ ไปในทางนั้น ๆ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “จริต” ก็คือ ความประพฤติพื้นเพ ดั้งเดิม อันเป็น นิสัยของบุคคลนั้นๆ และบุคลิกภาพหรือจริตนั้น ก็ย่อมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้เสมอ แต่ละ คนนั้นย่อมมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจมองภายนอกว่าดูเหมือนกัน แต่แท้จริงแล้ว แตกต่างกัน

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

๒.๒.๑ ความหมายของพฤติกรรม

พฤติกรรม ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม คือ การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึก^{๓๔}

ชวนพิศ ทองทวี (๒๕๒๒ : ๕) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นผู้รู้ตัวหรือไม่ และผู้อื่นจะสังเกตหรือไม่ก็ตาม

จารึก ชุกติติกุล (๒๕๒๔ : ๕) ให้ความหมายไว้ว่า ความประพฤติต่าง ๆ โดยทั่วไป พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นพฤติกรรมในการปฏิบัติ ซึ่งกระทำปกติอยู่ในชีวิตประจำวัน

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (๒๕๓๖ : ๒ – ๓) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่คุณคน กระทำแสดงออกมา ตอบสนองหรือตอบโต้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่งที่สามารถ สังเกตเห็นได้^{๓๕}

พฤติกรรม (Behavior) ในแง่ของจิตวิทยาทั่วไป หมายถึง การกระทำทุกอย่างของ มนุษย์ไม่ว่าการกระทำนั้นผู้กระทำจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว และไม่ว่าคนอื่นจะสังเกตเห็นการกระทำนั้น หรือไม่ก็ตาม เช่น การกระพริบตา การได้ยิน การเข้าใจ การเดิน การพูด การคิด เป็นต้น และที่มี

^{๓๔}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: นานมี บุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๗๖๘.

^{๓๕}สุทธิพร บุญส่ง, การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: ทริบเพิล เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๓.

การศึกษาพฤติกรรมนั้นเพื่อที่จะให้เข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรม และเพื่อช่วยพยากรณ์และควบคุมพฤติกรรมนั้น^{๓๖}

พฤติกรรม คือ กิริยาอาการ บทบาท ลีลา ท่าที การประพฤติ ปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งใน ๕ ทวาร คือ จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ชิวหาสัมผัส ฆานะสัมผัสและทางผิวหนัง หรือมีฉะนั้นก็สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือ^{๓๗}

พฤติกรรม ปรากฏโดยสัมผัสทั้ง ๕ ได้แก่ทางตา ปาก จมูก หูและผิวหนัง พฤติกรรมที่สามารถรับรู้ได้ง่ายจาก รูป รส กลิ่น เสียง การถูกต้อง ซึ่งเป็นประเภทที่สังเกตเห็นได้ง่ายจากอิริยาบถต่าง ๆ เช่น การนอน นั่ง ยืน เดิน วิ่ง กระโดด การกิน พูด ด่า กอด จูบ ฯลฯ พฤติกรรมบางอย่างบุคคลพยายามปกปิดซ่อนเร้นจึงเกิดเป็นพฤติกรรมประเภทที่ไม่สามารถจะสังเกตได้อย่างชัดเจน^{๓๘}

สรุปได้ว่า พฤติกรรมก็คือการกระทำต่าง ๆ ของคนคนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่แสดงออกทางกาย ทางวาจา รวมถึงทางใจ ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นบุคลิกภาพทั้งบุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภาพภายในของคนคนนั้นขึ้นมา

๒.๒.๒ ประเภทของพฤติกรรม

แรกเริ่มเดิมทีนักจิตวิทยาเชื่อเรื่องสัญชาตญาณ (Instinct) มากจึงอธิบายพฤติกรรมในแง่ของสัญชาตญาณเสมอ^{๓๙} ต่อมานักจิตวิทยาหลายท่านไม่เห็นด้วยจึงคัดค้านขึ้นจอห์น บี. วัตสัน. (John B. Watson) เชื่อว่าพฤติกรรมที่ได้มานั้นมาจากการฝึกฝน การเรียนรู้ เขาได้ทดลองข้อกล่าวนี้ในกรณีที่ว่า แมวมีสัญชาตญาณในการจับหนู ปรากฏผลว่าการที่แมวจับหนูเป็นเพราะได้รับการฝึกฝนจนเป็นนิสัย (Habit) ไม่ใช่เพราะสัญชาตญาณ หลักจากนักจิตวิทยาหลายท่านตื่นตัวค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตหลายอย่างแล้ว จึงสรุปได้ว่า “พฤติกรรมของสัตว์ชั้นต่ำมักจะเป็นเรื่องของสัญชาตญาณ พฤติกรรมของสัตว์ชั้นสูงขึ้นเป็นเรื่องของสัญชาตญาณน้อยลง แต่เป็นเรื่องของการเรียนรู้และวุฒิภาวะมากขึ้น เฉพาะพฤติกรรมมนุษย์เชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากแรงจูงใจและวุฒิภาวะทั้งสิ้น ไม่มีเรื่องของสัญชาตญาณเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเลย ตั้งเป็นหลักเกณฑ์

^{๓๖}ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุจิตรา พรหมนุชาธิป, มนุษยสัมพันธ์ (HUMAN RELATIONS), (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๙), หน้า ๖๖.

^{๓๗}รองศาสตราจารย์ ดร. กันยา สุวรรณแสง, จิตวิทยาทั่วไป (GENERAL PSYCHOLOGY), (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รวมสาส์น, ๒๕๕๙), หน้า ๙๒.

^{๓๘}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๒.

^{๓๙}นิพนธ์ กีนาวงศ์, คู่มือทบทวนจิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย, ๒๕๒๑), หน้า ๓๐.

ได้ว่า ยิ่งเป็นสัตว์ชั้นสูงมากขึ้นเท่าไร พฤติกรรมอันเนื่องจากสัญชาตญาณก็จะยิ่งน้อยลงกลายเป็นเรื่องวุฒิภาวะและการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น^{๔๐}

พฤติกรรมของมนุษย์สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) และ พฤติกรรมภายใน (Covert behavior)

๑. พฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกให้บุคคลอื่นมองเห็นได้ เช่น การพูด การยิ้ม การเขียนหนังสือ การเดิน เป็นต้น

๒. พฤติกรรมภายใน (Covert behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ซึ่งบุคคลอื่นมองไม่เห็นแต่สามารถวัดได้ เช่น ความคิด ความรู้สึก ทศนคติ แรงจูงใจ เป็นต้น พฤติกรรมภายในนี้เราอาจวัดได้โดยการสอบถามโดยตรง หรือการสอบถามทางอ้อม เช่น การใช้แบบสอบถามหรือการใช้เครื่องมือวัด เช่น การใช้ G.S.R. (Galvanic Skin Respose) วัดการเปลี่ยนแปลงของกระแสไฟฟ้าบริเวณผิวหนังซึ่งสามารถทำให้เข้าใจถึงสภาวะทางอารมณ์ของบุคคล เป็นต้น^{๔๑}

นอกจากนี้นักจิตวิทยายังแบ่งลักษณะของพฤติกรรมออกเป็นพฤติกรรมย่อย ๆ ได้อีก ดังนี้

๑. พฤติกรรมโมลาร์ (Molar Behavior) คือ พฤติกรรมที่บุคคลอื่นสามารถสังเกตได้โดยใช้วิธีวัดรับแรงสัมผัสโดยตรง ซึ่งการสังเกตนั้นคนทั่วไปมักคิดว่าใช้ตาในการสังเกตเพียงอย่างเดียว เนื่องจากตารับรู้ (Perceive) และมีความหมายต่อกระบวนการคิดมากกว่าวิธีวัดรับสัมผัสอื่น ๆ แต่ที่จริงแล้วใช้ในทุก ๆ ด้าน เช่น การใช้หูฟัง ใช้จุกนมกลืน ใช้ลิ้นชิมรส ใช้มือสัมผัส เป็นต้น ซึ่งถ้าพิจารณาถึงการใช้อวัยวะการรับสัมผัสแต่ละด้านในการสังเกตพฤติกรรมแล้ว จะพบว่าอาจใช้สังเกตผลของพฤติกรรม (หรือร่องรอยของพฤติกรรม) หรืออาจใช้การสังเกตพฤติกรรมของตนเองที่ได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมของผู้อื่นได้ ซึ่งล้วนนำไปสู่ความรู้และความเข้าใจของพฤติกรรมโมลาร์ของเจ้าของพฤติกรรมได้ทั้งสิ้น ตัวอย่างพฤติกรรมโมลาร์ เช่น นายภราดรเล่นเทนนิสคล่องแคล่ว นางสาวมีสุขเป็นคนพูดเพราะ นายยิ่งศักดิ์ปรุงอาหารรสชาติดี เป็นต้น^{๔๒}

๒. พฤติกรรมโมเลกุล (Molecule Behavior) คือ พฤติกรรมที่บุคคลอื่นต้องใช้เครื่องมือช่วยในการสังเกตซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำ เช่น การเต้นของหัวใจ คลื่นสมอง ความดันโลหิต กระแสไฟฟ้าใต้ผิวหนังและคะแนนจากบททดสอบ (Test) ก็อนุมานให้อยู่ในประเภทนี้ด้วย แม้ว่าจะ

^{๔๐}รองศาสตราจารย์ ดร. กันยา สุวรรณแสง, จิตวิทยาทั่วไป (GENERAL PSYCHOLOGY), หน้า ๘๐.

^{๔๑}อัมพร สุคันธวานิช, ศรีรัช โกวงศ์, มนุษย์กับสังคม (Man and Society), พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

^{๔๒}ไพบูลย์ เทวรักษ์, จิตวิทยา: ศึกษาพฤติกรรมภายนอก ภายใน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เอส.ดี.เพลส., ๒๕๓๗), หน้า ๒๐.

ไม่ใช่การวัดทางสถิติก็ตาม การใช้ข้อมูลประเภทพฤติกรรมโมเลกุลนี้ ช่วยให้การสันนิษฐานของพฤติกรรมภายในได้ดียิ่งขึ้นด้วย โดยทั่วไปพฤติกรรมภายในและภายนอกมักจะมีคุณสมบัติคล้องสัมพันธ์กัน ไม่ได้แยกส่วน ๆ ตามที่ได้อธิบายมาข้างต้น (เพื่อให้เข้าใจรายละเอียดที่ชัดเจนแยกอธิบายเป็นส่วน ๆ) แม้ว่าบางคนจะชอบแสดงออกตรงข้ามกับที่ตนเองคิด ก็ถือได้ว่ามีพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกสัมพันธ์กัน แต่สัมพันธ์กันในทางลบ^{๔๓}

นอกจากลักษณะพฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมภายใน และพฤติกรรมที่นักจิตวิทยาชาวตะวันตกได้อธิบายแยกย่อยออกไปนั้น ยังสามารถแบ่งพฤติกรรมตามสภาพของการทำงาน การใช้ลักษณะ ท่าทาง ในการทำงาน ออกได้เป็น ๒ แบบ ดังนี้

แบบที่ ๑ Special Pattern เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการทำงานของร่างกายหลาย ๆ ส่วนร่วมกัน เช่น การเคลื่อนไหวของนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้เวลาถือของเล็ก ๆ

แบบที่ ๒ Temporal Pattern เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการทำงานของร่างกายต่อเนื่องกัน เวลาที่เรายื่นมือไปหยิบวัตถุ เราต้องใช้สายตามองวัตถุพร้อมกับยื่นมือไปหยิบ^{๔๔}

๒.๒.๓ องค์ประกอบ ๗ ประการของพฤติกรรม (Seven Element in Behavior)

เราทราบแล้วว่า พฤติกรรมเป็นผลของการเลือกปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด มาตอบสนององสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในการสร้างบ้านใหม่ ย่อมต้องมีเป้าหมายปลายทางว่า จะให้เกิดรูปร่าง มีลักษณะอย่างไร เจ้าของต้องเลือกการตอบสนองอยู่ตลอดเวลา เช่น แบบแปลน วัสดุก่อสร้าง นายช่างผู้มีฝีมือ ฯลฯ^{๔๕}

พฤติกรรมของมนุษย์มีองค์ประกอบ ๗ ประการ

๑. มีเป้าหมาย หรือความมุ่งมั่น (Goal) คือวัตถุประสงค์ หรือความต้องการซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมเช่น ความต้องการมีหน้าตาในสังคม

๒. ความพร้อม (Readiness) หมายถึง ระดับวุฒิภาวะและความสามารถที่จำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ

๓. สถานการณ์ (Situation) หมายถึง ลู่ทางหรือโอกาส หรือเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้เลือกทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ

^{๔๓}ไพบุลย์ เทวรักษ์, จิตวิทยา: ศึกษาพฤติกรรมภายนอก ภายใน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๒๑.

^{๔๔}สิริอร วิชาวุธ และคณะผู้เขียน, จิตวิทยาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๓๔.

^{๔๕}รองศาสตราจารย์ ดร. กันยา สุวรรณแสง, จิตวิทยาทั่วไป (GENERAL PSYCHOLOGY), (กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น, ๒๕๓๖), หน้า ๙๒.

๔. การแปลความหมาย (Interpretation) เป็นการพิจารณาถึงทาง หรือสถานการณ์ เพื่อเลือกหาวิธีที่คิดว่าจะสนองความต้องการเป็นที่พอใจมากที่สุด

๕. การตอบสนอง (Response) คือการดำเนินการทำกิจกรรมตามที่ตัดสินใจเลือกสรรแล้ว

๖. ผลที่ตามมา (Consequence) คือผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำกิจกรรมนั้น ซึ่งอาจได้ผล ตรงกับที่คาดไว้ (Confirm) หรือตรงข้ามกับการที่คิดหวังไว้ (Contradict) ก็ได้

๗. ปฏิกริยาต่อความคาดหวัง (Reaction to Thwarting) เป็นปฏิกริยาที่เกิดขึ้นเมื่อสิ่ง ที่เกิดขึ้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการ จึงกลับไปแปลความหมายใหม่เพื่อเลือกหาวิธีที่จะ ตอบสนองความต้องการได้ แต่ถ้าเห็นว่าเป้าประสงค์นั้นเกินความสามารถก็จะยอมละเลิกความ ต้องการนั้นเสีย

พฤติกรรมจะสมบูรณ์และสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อผลที่ตามมาตรงกับความต้องการ หากไม่ สมหวังคนเราก็จะมีปฏิกริยาต่อไปอีก^{๔๖}

สรุปได้ว่า พฤติกรรมก็คือการกระทำ การแสดงออก ทั้งทางกาย ทางวาจา รวมถึงทางใจ ส่งผลให้เกิดเป็นพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ขึ้นมา เพราะมนุษย์ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ ต้องการมีสังคม ต้องการสิ่งดี ๆ เข้ามาในชีวิต จึงมีการกระทำที่แตกต่างกันออกไป และการกระทำหรือพฤติกรรมนี้ ก็จะก่อให้เกิดเป็นบุคลิกภาพของคนคนนั้นตามมาด้วย

๒.๓.๔ เปรียบเทียบบุคลิกภาพกับพฤติกรรม

บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคล เช่น รูปร่าง หน้าตา กิริยา ท่าทาง มารยาท การแต่งกาย การแสดงออก การพูด การคิด ความรู้สึกนึกคิด ทักษะ ความต้องการทาง อารมณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นเสมอ ยกตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีบุคลิกภาพดี มีกิริยามารยาทดี อาจมีพฤติกรรมที่แสดงออกจากร่างกายในไม่ช้าได้ หรือบุคคลที่มี บุคลิกภาพที่ไม่ดี อาจมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาร่างกายนอกดี ก็เป็นไปได้

พฤติกรรม คือการกระทำหรือปฏิกริยาที่ปรากฏออกมาทางร่างกายในรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง ทางด้านความคิด ด้านอารมณ์ ด้านการกระทำ และเป็นไปเพื่อแสดงออกมาในการหวังผลที่จะได้รับ กลับมาแทบทั้งสิ้น ทั้งพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกและใน

จากความหมายโดยสรุปของคำทั้งสองคำระหว่าง “บุคลิกภาพ” กับ “พฤติกรรม” สามารถนำมาเปรียบเทียบได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์ ที่แสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะแสดง ออกมาทางภายนอก หรือทางภายในจิตใจ ย่อมส่งผลให้เกิดเป็นบุคลิกภาพของคนคนนั้น ขึ้นมาได้ เมื่อมีการเกิดขึ้นของพฤติกรรม บุคลิกภาพก็จะเกิดขึ้นมาเสมอ เมื่อมีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาใน

^{๔๖} อัมพร สุคันธวานิช, ศรีรัช โกวงศ์, มนุษย์กับสังคม (Man and Society), พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๐ - ๔๓.

ชีวิต ไม่ว่าจะเป็น สิ่งแวดล้อม การเจริญเติบโตตามวัย การได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยี ฯลฯ ก็จะทำให้พฤติกรรมและบุคลิกภาพมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยได้ สรุปได้ว่า พฤติกรรมเป็นเช่นไร บุคลิกภาพก็ย่อมเป็นเช่นนั้นนั่นเอง

๒.๓.๔.๑. เปรียบเทียบบุคลิกภาพและพฤติกรรมตามแนวคิด ทฤษฎี ชาวตะวันตก

จากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ฟรอยด์ (Freudian psychoanalysis) สามารถสรุปได้ว่า บุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์โดยส่วนใหญ่เกิดมาจากจิตใต้สำนึก อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามลำดับพัฒนาการของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ทั้งหมดทั้งสิ้น สิ่งที่ทำให้มนุษย์มีบุคลิกภาพและพฤติกรรมในแบบต่าง ๆ นั้น เกิดขึ้นมาจากจิตใต้สำนึกของแต่ละคนเอง

จากทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ล กุสตาฟ จุง สามารถสรุปได้ว่า บุคลิกภาพทั้ง ๒ แบบที่ จุงได้กล่าวไว้นั้น อาจเกิดขึ้นได้เป็นเฉพาะบางครั้งคราวเท่านั้น ไม่ใช่บุคลิกภาพที่จะติดตัวของคนผู้นั้นไปตลอด เพราะคนเราโดยส่วนใหญ่ การกระทำต่าง ๆ ที่ได้แสดงออกมานั้น ย่อมมีทั้งดีและไม่ดี ดังนั้น คนเราจึงมีบุคลิกภาพ ลักษณะพฤติกรรมแบบกลาง ๆ (Ambivert) ขึ้นอยู่กับการพัฒนาบุคลิกภาพ และพฤติกรรมของแต่ละคน ว่าจะเป็นไปได้ในแบบใดแบบหนึ่งมากกว่ากัน

จากทฤษฎีบุคลิกภาพของอัลพอร์ท สามารถสรุปได้ว่า บุคลิกภาพของแต่ละคนนั้น ไม่มีทางเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่อาจจะเป็นบุคลิกภาพในแบบเดียวกัน เพราะสภาพจิตใจของแต่ละคนนั้น ย่อมไม่มีทางเหมือนกันได้ บางครั้งคนที่มีบุคลิกภาพที่ดีอาจมีจิตใจไม่ดีก็เป็นได้ การกระทำของคนเหล่านั้นจึงแสดงออกมาไม่ดี หรือบางคนมีบุคลิกภาพที่ไม่ดีอาจมีจิตใจดี ก็จะส่งผลให้การกระทำที่ทำออกมา ดีตามไปด้วยก็ได้

เปรียบเทียบทฤษฎีทั้งสามอย่างที่ผู้วิจัยได้สรุปมา เราสามารถรวมความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพได้ว่า บุคลิกภาพของคนเรานั้น เกิดขึ้นมาจากจิตใต้สำนึกโดยส่วนใหญ่ ต่อมาเมื่อมีการเจริญเติบโต การได้รับปัจจัยต่าง ๆ ภายนอก จึงทำให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพขึ้นมา ไม่มีบุคคลใดที่จะมีบุคลิกภาพดีไปโดยทั้งหมดหรือเสียไปทั้งหมด จะเป็นไปแบบกลาง ๆ และบุคลิกภาพที่แสดงออกมาของคนแต่ละคนนั้น อาจแสดงออกมาในรูปแบบ หรือลักษณะที่เหมือนกัน แต่แท้จริงแล้ว ในความเหมือนนั้นทุกคนย่อมมีความแตกต่างกัน

๒.๓ บุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา

บุคลิกภาพในทางพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก พบว่า บุคลิกภาพและจริต มีความหมาย องค์ประกอบ ที่ใกล้เคียงกัน แต่มีข้อแตกต่างกันไปตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เช่น บุคคลใดมีลักษณะบุคลิกภาพ จริต ที่คล้ายกันมักอยู่ร่วมกัน “แม้ในอดีต แม้ในอนาคต แม้ในปัจจุบันนี้ สัตว์ทั้งหลายก็ได้คบค้าสมาคมกัน โดยธาตุอย่างเดียวกัน คือสัตว์ทั้งหลายผู้มีอหยาศัยแล้ว ได้คบค้าสมาคมกับสัตว์ที่ทั้งหลายผู้มีอหยาศัยแล้ว สัตว์ทั้งหลายผู้มีอหยาศัยงาม ได้คบค้าสมาคมกับสัตว์ที่ทั้งหลายผู้มีอหยาศัยงาม”^{๔๗} จากข้อความในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่าบุคลิกภาพในทางพระพุทธศาสนานั้น ดูได้จากความประพฤติ อุปนิสัย ก็คือลักษณะของบุคลิกภาพนั่นเอง อีกประเด็นสำคัญก็คือบุคลิกภาพ หรือ จริต ๖ ก็คือสิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลผู้นั้น มีการรวมกลุ่มและอยู่ด้วยกันตามลักษณะ ความประพฤติ บุคลิกภาพของคนผู้นั้นเอง

จากหลักฐานในพระไตรปิฎกที่พระสารีบุตรได้กล่าวยกย่องพุทธคุณ เรื่องพระผู้มีพระภาคทรงมีพระจักขุแจ่มแจ้งด้วยพุทธจักขุนั้นว่า “พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ (๑) บุคคลนี้มีราคะจริต (๒) บุคคลนี้มีโทสะจริต (๓) บุคคลนี้มีโมหะจริต (๔) บุคคลนี้มีวิตกจริต (๕) บุคคลนี้มีสัทธาจริต (๖) บุคคลนี้มีญาณจริต”^{๔๘}

จากข้อความในพระสูตรนี้ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะของบุคคลก็ดูได้จากจริต ๖ พระพุทธองค์ทรงใช้พุทธจักขุ พิจารณาเลือกบุคคลจากจริต ๖ เพื่อไปแสดงพระธรรมเทศนาโปรด

เห็นได้ว่าในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ได้ทรงแบ่งบุคลิกภาพของมนุษย์โดยยึดจริตเป็นหลัก ๖ ประเภท ดังนี้ ๑. ราคะจริต ๒. โทสะจริต ๓. โมหะจริต ๔. วิตกจริต ๕. สัทธาจริต ๖. พุทธิจริต (ญาณจริต)

จริตที่แสดงความแตกต่างของแต่ละบุคคล หรือแสดงลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลมี ๖ ประเภท ดังต่อไปนี้

ราคะจริต คือลักษณะบุคคลที่มีพื้นจิตรักความสวยงาม การแสดงออกทางความประพฤติ คือ มีกิริยาเรียบร้อย พิถีพิถันในการแต่งตัวและการทำงาน ชอบรสอาหารที่กลมกล่อมเป็นต้น

โทสะจริต มีพื้นจิตฉุนเฉียว โกรธง่าย มักริษยา มีความประพฤติที่เห็นได้จากกิริยาที่รีบร้อน ทำการงานได้รวดเร็วแต่ไม่เรียบร้อย กินเร็วและชอบอาหารรสจัด เป็นต้น

โมหะจริต มีพื้นจิตมักหลงลืม สติไม่มั่นคง สังเกตจากกิริยาที่เชื่องซึม เหม่อลอย ทำการงานคั่งค้าง มีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น ไม่เลือกรสอาหาร เป็นต้น

^{๔๗} ส.น. (ไทย) ๑๖/๙๙/๑๘๗.

^{๔๘} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๕๖/๔๓๐., ชุ.จ. (ไทย) ๓๐/๘๕/๓๐๔.

ลัทธิจาริต มีพื้นฐานจิตใจชอบเชื่อง่าย ชอบการบุญการกุศล สังเกตได้จากกิจริยาที่ละมุนละม่อม มีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น ชอบอาหารรสหอม มัน เป็นต้น

พุทธิจาริต มีปัญญาหลักแหลม ว่องไว จดจำแม่นยำ เข้าใจแจ่มแจ้ง มีอิริยาบถว่องไว ทำการงานที่เป็นประโยชน์ มีระเบียบ ชอบอาหารรสไม่จัด เป็นต้น

วิตกจาริต ชอบใช้ความคิดเรื่อยไปไม่แน่นอน ไม่มีความเข้าใจตลอดสาย สังเกตจากกิจริยาอาการเคลื่อนไหวเชิงซำการทำงานจับจด มักคล้อยตามคนหมู่มาก ไม่สนใจเรื่องรสชาติอาหาร เป็นต้น^{๔๙}

จาริต ในทางพระพุทธศาสนาก็คือ พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นประจำทางกาย ทางวาจา และทางใจ จนกลายเป็นบุคลิกภาพ กลายเป็นนิสัย ของคนผู้นั้นติดตัวไปเสมอ เมื่อมีเหตุปัจจัยต่าง ๆ มาประกอบเข้าหรือบุคคลผู้นั้นมีพัฒนาการทางด้านวัยที่สูงขึ้น จิตใจที่ได้รับการอบรม รวมถึงสภาพแวดล้อม สภาพสังคม คนใกล้ชิดที่อยู่รอบ ๆ ตัว ก็สามารถทำให้บุคลิกภาพหรือจาริต ที่ตนเคยมีเปลี่ยนแปลงไป บางคนอาจมีหลายบุคลิกภาพ หลายจาริต อยู่ในตนเองก็เป็นไปได้

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงประเภทของพฤติกรรมของมนุษย์แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท

๑) พฤติกรรมทางกาย เรียกว่า กายกรรม ๓ คือ ความประพฤติที่แสดงออกทางการกระทำทางกายมี ๓ ประการคือการไม่เบียดเบียน การแย่งชิงลักขโมย การละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น

๒) พฤติกรรมทางวาจา เรียกว่า วจีกรรม ๔ คือ พฤติกรรมที่แสดงออกทางการพูดมี ๔ ประการคือพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบคาย และพูดเหลวไหลเพื่อเจ้า เช่น การพูดที่พูดแล้วคนฟังมีความสุข ความพึงพอใจ

๓) พฤติกรรมทางความคิด เรียกว่า มโนกรรม ๓ คือพฤติกรรมทางใจ มี ๓ ประการคือไม่ละโมภ ไม่คิดมั่งร้าย มุ่งเบียดเบียน และมีความเห็นถูกต้องรู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมดาของโลกและชีวิต^{๕๐}

จาริตของบุคคล ๖ แบบ ได้แสดงความแตกต่างของแต่ละบุคคลไว้อย่างชัดเจนและได้อธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐานจิตกับการแสดงออกทางกาย^{๕๑} สามารถแสดงให้เห็นถึง

^{๔๙}รวิวรรณ โปรยรุ่งเรือง, *จิตวิทยาการบริการ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๖๑ - ๖๒.

^{๕๐}พระอภัย อภิชาติ (ชูขุนทด), “การศึกษาหลักธรรมสำหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕ - ๑๖.

^{๕๑}ก่องแก้ว เจริญอักษร, *การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐.

ความสัมพันธ์ของบุคลิกภาพทั้งภายนอกและภายในนั้น เกิดขึ้นมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของบุคคลนั้น ๆ นั้นเอง

๒.๓.๑ บุคลิกภาพที่สำคัญของพระพุทธเจ้า

บุคลิกภาพของพระบรมศาสดานั้น ในพระไตรปิฎกปรากฏหลักฐาน ในหลายพระสูตร สำหรับวิธานิพนธ์เรื่องนี้ผู้วิจัยได้นำลักษณะของบุคลิกภาพของพระพุทธเจ้าที่สำคัญ ๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

บุคลิกภาพทางกาย ในพรหมายสูตร ว่าด้วยพราหมณ์ชื่อพรหมายุ ทรงมีพระมหาบุรุษลักษณะ ๓๒ ประการ^{๕๒} ในจังกีสสูตร ว่าด้วยพราหมณ์ชื่อจังกิ ได้กล่าวถึงพระมหาบุรุษลักษณะ ๓๒ ประการ เช่นกัน

พระสมณโคตมมีพระรูปร่างงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก ดุจพรหม มีพระวรกายดุจพรหม โอกาสที่จะได้พบเห็นยากนัก ฯลฯ พระสมณโคตมทรงมีอริยศีล มีศีลที่เป็นกุศล ประกอบด้วยศีลที่เป็นกุศล ฯลฯ มีพระวาจาไพเราะสุภาพ ประกอบด้วยถ้อยคำอ่อนหวานอย่างชาวเมือง นุ่มนวล เข้าใจง่าย ฯลฯ^{๕๓}

จากข้อความที่ปรากฏใน ๒ พระสูตรนี้เป็นลักษณะของบุคลิกภาพทางกายของพระพุทธองค์ที่เพียบพร้อมสมบูรณ์ไปทุกประการ ชวนให้ผู้คนต่าง ๆ ที่พบเห็นท่านมีความเลื่อมใสศรัทธา

บุคลิกภาพทางวาจา มีปรากฏในพระไตรปิฎกหลายพระสูตรเช่นกัน ดังนี้

ท่านพระโคตมพระองค์นั้นทรงมีพระสุรเสียงกึกก้องเปล่งออกจากพระโอษฐ์ ประกอบด้วย องค์ ๘ ประการ คือ ๑. นุ่มนวล ๒. ฟังชัดเจน ๓. ไพเราะ ๔. ฟังง่าย ๕. กลมกล่อม ๖. ไม่พรวด ๗. ลุ่มลึก ๘. มีกังวาน พระสุรเสียงที่พระองค์ทรงสอนบริษัทให้เข้าใจมิได้ก้องออกไปนอกบริษัทนั้น ชนทั้งหลายที่ท่านพระโคตม ทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกถาแล้ว^{๕๔}

บุคลิกภาพทางใจ ในการณปาติสูตร ว่าด้วยพราหมณ์ชื่อการณปาติ ท่านการณปาติพรหมณ์ถามท่านปิงคิยมาณพว่า “ท่านปิงคิยณิเห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงเลื่อมใสยิ่งนักในพระสมณโคตมอย่างนี้”^{๕๕}

ปิงคิยพราหมณ์ตอบว่า ท่านผู้เจริญ บุคคลพึงธรรมของท่านพระสมณโคตมพระองค์นั้นโดยลักษณะใดๆ คือ โดยสุตตะ เคารยะ เวยยาकरणะ หรืออภิวุทธธรรม โสกะ (ความโศก) ปริเทวะ

^{๕๒} ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๖/๔๗๕-๔๗๘.

^{๕๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๖/๔๗๕/๕๓๔.

^{๕๔} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๗/๔๘๑.

^{๕๕} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๔/๓๓๐.

(ความคร่ำครวญ) ทุกข์ (ความทุกข์กาย) โทมนัส(ความทุกข์ใจ) อุปายาส (ความคับแค้นใจ) ของเขา ย่อมหมดไปโดยลักษณะนั้นๆ เปรียบเหมือนบุรุษผู้อาพาธ มีทุกข์เป็นไข้หนัก นายแพทย์ผู้ฉลาดพึงบำบัดอาพาธของเขาโดยเร็ว^{๕๖}

ทรงมีพระอากัปกิริยามารยาททุกอย่างที่งดงามน่าเลื่อมใสเริ่มตั้งแต่สมบัติผู้ดี และมารยาอันเป็นที่ยอมรับของสังคม ตลอดจนพระบุคลิกลักษณะที่เป็นเสน่ห์ทุกประการ พร้อมไปด้วยความองอาจ สง่างาม ความสงบเยือกเย็น การแสดงธรรมของพระองค์ นอกจากแจ่มแจ้งด้วยสัจธรรมแล้ว ยังก่อให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลินสุขใจ ชวนให้เฝ้าฟังเฝ้าไถ่ไขข้อพระองค์อยู่ไม่ว่ายอย่างคำชมของบุคคลต่างๆ^{๕๗} เหตุที่ทำให้เป็นเช่นนั้น เพราะบุคลิกภาพภายในใจของท่านทรงเปี่ยมล้นไปด้วยพระเมตตาและพระกรุณา ปราศจากอคติใด ๆ จึงส่งผลให้บุคลิกภาพทางกายและทางวาจานั้นดีไปด้วย

สรุปได้ว่า บุคลิกภาพของพระพุทธเจ้ายังมีอีกหลายประการที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น ตัวอย่างเช่น เมื่อชาวบ้านกราบทูลพระองค์ว่าพระไม่ควรสัญจรหรือท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ในช่วงฤดูฝนเพราะจะไปเหยียบย่ำข้ากล้าหรือพืชพันธุ์ของชาวบ้านเสียหาย และมดแมลงต่าง ๆ ที่อยู่ตามพื้นดินก็ถูกเหยียบย่ำตายจำนวนมาก พระองค์ก็ทรงรับฟังเหตุผลและทรงบัญญัติให้พระอยู่จำพรรษาเป็นเวลา ๓ เดือนในช่วงฤดูฝน^{๕๘} แต่ถ้าหากมีเหตุจำเป็น เช่น ชาวบ้านมีศรัทธาฉันท์ไปทำบุญ ภิกษุผู้เป็นสหธรรมิกเป็นไข้ หรือมารดาบิดาเป็นไข้ระยะที่เป็นกิจของสงฆ์ เป็นต้น อนุญาตให้เดินทางไปค้างแรมที่อื่นได้เป็นเวลา ๗ วัน โดยพรรษาไม่ขาดและไม่เป็นอาบัติ^{๕๙} หรือในบางกรณีที่มีเหตุผลและความจำเป็น เช่น ถูกสัตว์ร้ายรบกวน ถูกโจรเบียดเบียนที่อยู่อาศัยถูกไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น พระพุทธเจ้าก็ทรงอนุญาตให้ย้ายไปจำพรรษาที่อื่นได้แม้พรรษาจะขาดแต่ไม่เป็นอาบัติ^{๖๐}

บุคลิกภาพภายนอกและภายในที่สง่างามตามลักษณะของพระมหาบุรุษ ผู้มีบุญญาธิการ มีความมานะอดทนพากเพียรเป็นเวลานานถึง ๖ ปี จึงได้ตรัสรู้ รู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมด้วยปัญญาญาณโดยพระองค์เอง ไม่มีผู้ใดช่วยเหลือจึงทรงได้รับขนานพระนามว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ซึ่งหมายถึง “ผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง”^{๖๑}

^{๕๖} วจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๔/๓๓๑.

^{๕๗} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๗),

หน้า ๑๘ - ๑๙.

^{๕๘} วิมพา (ไทย) ๔/๑๘๔/๒๙๒.

^{๕๙} วิมพา (ไทย) ๔/๑๘๗ - ๑๘๘/๒๙๕ - ๓๑๒.

^{๖๐} วิมพา (ไทย) ๔/๒๐๐ - ๒๐๒/๓๑๒ - ๓๑๙.

^{๖๑} ม.มู. (ไทย) ๑๒/๒๘๕/๓๑๐.

เหตุที่ผู้วิจัยนำบุคลิกภาพของพระพุทธองค์มาใช้ขยายความเกี่ยวกับบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนานั้น เพื่อแนะนำตัวอย่างบุคคลสำคัญในครั้งพุทธกาลที่มีบุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภายในที่สมบูรณ์แบบ ควรนำมาประพฤติปฏิบัติตาม และยังมีบุคคลสำคัญอีกหลายท่านที่มีบุคลิกภาพ รวมถึงจริต แตกต่างกันไป บางท่านมีบุคลิกภาพดีมีจริตดี บางท่านมีบุคลิกภาพดีมีจริตไม่ดี บางท่านมีบุคลิกภาพไม่ดีแต่มีจริตดี และบางท่านมีบุคลิกภาพไม่ดีจริตไม่ดี ดังจะได้นำเสนอต่อไป

๒.๓.๒ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพที่ดี มีเสน่ห์เกิดจากความมั่นใจที่อยู่ข้างใน ก่อนที่จะสะท้อนออกมาเป็นความมาดมั่นที่เห็นภายนอก เช่น คนที่ขาดความมั่นใจ จะแสดงออกมาซึ่งท่าทางเชิงขำ เฝือชา ไม่กระฉับกระเฉง ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าตัดสินใจ และการปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างจะเป็นไปอย่างติดขัด จะถูกมองว่าเป็นคนที่ขาดเสน่ห์หรือไม่ดึงดูดความสนใจเมื่อแรกรู้จักต่างจากคนที่มีความมั่นใจอยู่เต็มร้อย^{๖๒}

เมื่อเรามองดูและสังเกตลักษณะบุคลิกภาพของตนเองแล้ว เราควรจัดบุคลิกภาพของเราว่าอยู่ในประเภทบุคลิกภาพแบบใดให้ได้เสียก่อน เช่น หากเรามีบุคลิกภาพประเภทขี้อายเก็บตัว (Introvert หรือ Social) เราก็ควรจะนำหลักธรรม ไตรสิกขา ศีล, สมาธิ, ปัญญา เข้ามาปรับใช้กับบุคลิกภาพชนิดนี้ของเรา เพื่อให้เรามีความคิด มีความสงบ มีปัญญาเกิดขึ้น ก็จะสามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพนี้ของเราให้เปลี่ยนไปเป็นบุคลิกภาพประเภทอื่นได้ หรือไม่ก็นำหลักธรรมที่เราสามารถนำมาทำตามได้ง่ายและถนัดสำหรับตัวเราเอง ในงานวิจัยนี้ ผู้ทำการวิจัยได้รวบรวมหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสำหรับนำมาปรับแก้ไขบุคลิกภาพ ดังนี้

๑) สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา

สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา (ข้อปฏิบัติที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้อย่างขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน

๑. อธิศีลสิกขา (สิกขาคือศีลอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติ)

๒. อธิจิตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง

^{๖๒} เพลินจิต สุวรรณแพทย์, บุคลิกใหม่ บุคลิกมีระดับ, (กรุงเทพมหานคร: แชนพอร์ พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘.

๓. อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง) เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา^{๖๓}

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และแยกประเด็นของสิกขา ๓ เพื่อนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ ดังนี้

๑. อธิศีลสิกขา (สิกขาคือศีล) ก็คือการยึดมั่นในศีลธรรมเป็นประจำ นำหลักเบญจศีลเบญจธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันเสมอ ๆ หากเราก็นำมาประพฤติปฏิบัติจนติดเป็นนิสัย บุคลิกภาพภายนอก ทางวาจา ที่เราแสดงออกมามีอ้อมตามไปด้วย เช่น เมื่อเราไม่ฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต จะส่งผลให้การกระทำของเราที่แสดงออกมา เป็นไปในลักษณะอ่อนโยน จากคนที่ชอบทำร้ายผู้อื่นก็อาจกลายเป็นคนที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่นแทนได้ เป็นต้น

๒. อธิจิตสิกขา (สิกขาคือสมาธิ) ก็คือการรักษาจิตใจให้มั่นคง มีสติเสมอในการใช้ชีวิตประจำวัน การที่เราเป็นคนมีสติมีสมาธิอยู่เสมอ นั้น จะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพภายในของเราให้ เป็นคนที่มีจิตใจดีงาม เช่น เมื่อเรากำลังโกรธแค้นผู้อื่น เราก็ใช้สติระงับความโกรธนั้นไว้ ทำความเข้าใจว่าความโกรธเป็นสิ่งไม่ดี เป็นไฟเผาเผาใจเราเอง ก็จะช่วยให้ใจของเราเย็นลงระงับความโกรธนั้นลงไปได้

๓. อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญา) ก็คือการใช้ชีวิตด้วยปัญญา รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นสังขารธรรม มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป การที่เราใช้ปัญญาเป็นประจำย่อมสามารถทำให้บุคลิกภาพทั้งภายในและภายนอกของเราเป็นไปในลักษณะที่ดี เพราะปัญญาจะเป็นเครื่องมือช่วยควบคุมการกระทำต่าง ๆ ของเราให้ดีอยู่เสมอ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ธรรมบุญชีวิต” ว่า คนดีมีศีลธรรม หรือมีมนุษยธรรม ที่เรียกได้ว่าเป็นอารยชนมีธรรม คือมีคุณสมบัติ ดังนี้

ก. มีสุจริตทั้งสาม คือ มีความประพฤติดีประพฤติดชอบ ๓ ประการ

๑. กายสุจริต ความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย

๒. วาสุจริต ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา

๓. มโนสุจริต ความสุจริตทางใจ คิดสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ^{๖๔}

^{๖๓}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๗.

^{๖๔}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๒๗.

ข. ประพฤติตามอารยธรรม โดยปฏิบัติถูกต้องตามทางแห่งกุศลกรรม ๑๐ ประการ คือ

ทางกาย ๓

๑. ละเว้นการฆ่า การสังหาร การบีบคั้น เบียดเบียน มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล สงเคราะห์กัน

๒. การละเว้นการแย่งชิงลักขโมย และการเอารัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน

๓. ละเว้นการประพฤติผิดล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ หรือทำลายลบหลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของกัน

ทางวาจา ๔

๔. ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริง เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใดๆ

๕. ละเว้นการพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก พูดแต่คำที่สมานและส่งเสริมความสามัคคี

๖. ละเว้นการพูดคำหยาบ สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลควรฟัง

๗. การละเว้นการพูดเหลวไหลเพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริง มีเหตุมีผล มีสารประโยชน์ ถูกกาลเทศะ

ทางใจ ๓

๘. ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้ คิดให้ คิดเสียสละ ทำใจให้ผ่องแผ้วกว้างขวาง

๙. ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมองในแง่ที่จะทำให้ทำลาย ตั้งความปรารถนาดี แม้ไม่ตรีมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน

๑๐. มีความเห็นถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว รู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมดาของโลกและชีวิต มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย^{๖๕}

ธรรม ๑๐ ข้อนี้ เรียกว่า กุศลกรรมบถ (ทางทำกรรมดี) บ้าง ธรรมจริยา บ้าง อารยธรรม บ้าง เป็นรายละเอียดขยายความสุจริต ๓ ข้อ ข้างต้นด้วย คือ ข้อ ๑ – ๓ เป็น กายสุจริต ข้อ ๔ – ๗ เป็น วาสุจริต ข้อ ๘ – ๑๐ เป็น มโนสุจริต^{๖๖}

ทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมมากมายเพื่อใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพ เพื่อให้บุคลิกภาพเดิมของแต่ละคนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เช่น ในการพัฒนากาย หรือกายภาวนา

^{๖๕} ม.มู (ไทย) ๑๒/๔๘๕/๕๒๓.

^{๖๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), วิสัยธรรมเพื่อเบิกบานนำวิสัยทัศน์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๓๐ – ๓๑.

การอบรมทางกาย หมายถึง การปรับปรุงพฤติกรรมทางกายที่เคยเป็นพฤติกรรมในกุศลกรรมบถ ๑๐ ให้เปลี่ยนเป็นพฤติกรรมในกุศลกรรมบถ ๑๐ การพัฒนาทางกายจะทำให้ผู้แสดงพฤติกรรมออกมามีความสำรวมระมัดระวังไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีและแสดงแต่พฤติกรรมที่ดี^{๖๗}

สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขานี้ เป็นคุณธรรมพื้นฐานลำดับแรก สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไข อกุศลกรรมบถ ๑๐ ให้กลายเป็น กุศลกรรมบถ ๑๐ ได้ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ก็จะสามารถเปลี่ยนแปลง พัฒนาบุคลิกภาพได้เป็นอย่างดี “เหตุปัจจัยที่ร่ายล้อมตัวเรายู่มั่นยิ่งใหญ่เกินไป เมื่อแก้ไขไม่ได้ ก็ต้องกลับมาแก้ที่วิธีคิด ของเรา สิ่งนี้สำคัญมาก เพราะถ้าเรามีวิธีคิดที่ไม่ถูกต้อง เรื่องดี ๆ เราก็มองเป็นลบได้ แต่ถ้าเรามีวิธีคิดที่ถูกต้อง เรื่องลบ ๆ เราก็มองเป็นดีได้”^{๖๘}

นอกจากการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้เพื่อให้บุคลิกภาพและพฤติกรรมของเราเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีแล้ว ยังมีหลักธรรมที่สามารถพัฒนาบุคลิกภาพให้ดีขึ้นและไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อตนเองเพียงอย่างเดียว ยังสามารถทำให้ผู้คนรอบข้างมีความสุขตามไปด้วย จากสิ่งที่เราทำ หลักธรรมที่ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปคือ หลักพรหมวิหารธรรม

๒) หลักพรหมวิหารธรรม ๔^{๖๙}

การอยู่ในโลกใบนี้ เราต้องยอมรับว่าเราไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ เราจึงต้องยึดหลักธรรมที่เป็นเครื่องตั้งของผู้ใหญ่ พรหมวิหารธรรม ๔ เพราะถือได้ว่าหลักธรรมนี้จะสามารถช่วยให้เราอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจกำกับความประพฤติ จึงจะเชื่อว่า ดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ มีดังนี้

๑) **เมตตา** หมายถึง ความรักใคร่ ปราบปรามดี อยากให้เขามีความสุข มีจิตแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั้งหลาย

๒) **กรุณา** หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจอันปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

^{๖๗} อ่างใน พระพิรุณ วุฑฒิมโ (ตะเนาว์), “การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๖๕.

^{๖๘} พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, **ความสุขในกำมือ**, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ปราณ, ๒๕๕๖), หน้า ๗.

^{๖๙} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๓๕/๑๙๔.

๓) **มุทิตา** หมายถึง ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการ แห่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลาย ผู้ดำรงในปกติสุขพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงดงามยิ่งขึ้นไป

๔) **อุเบกขา** หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณาเห็น ด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและ ปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองในเมื่อไม่มีกิจควรทำ เพราะเขาได้รับผิตชอบตนได้ดี แล้วเขาสมควรรับผิตชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรักผิตชอบของตน ดังนั้นผู้ดำรง ตนในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และย่อมรักษาธรรมไว้ได้ด้วย อุเบกขา ดังนั้นแม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม พรหมวิหารนี้บางทีแปลว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม ธรรมประจำใจที่ทำให้ เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีความอันยิ่งใหญ่^{๗๐}

หลักพรหมวิหารธรรม ๔ นี้ สามารถสร้างเสริมบุคลิกภาพของเราให้ดีขึ้นได้ เนื่องจาก หลักธรรมทั้ง ๔ ประการล้วน เริ่มต้นที่ใจก่อน เช่น เมตตา เราก็ต้องเริ่มที่ใส่ใจคิด เปลี่ยนมุมมองจาก สิ่งที่ทำให้เราขุ่นข้องหมองใจอยู่ เป็นความอ่อนโยน กรุณา ใจเราก็ต้องคิดก่อนว่าอยากช่วยเหลือผู้อื่น เราจึงจะช่วยเหลือเขาอย่างเต็มที่เพื่อให้เขาได้รับความสุขที่สุดเท่าที่เราทำได้ มุทิตา หากเรามีความ ยินดีกับผู้อื่น ใจของเราก็จะไม่มี ความอิจฉาริษยา และประการสุดท้าย อุเบกขา ถ้าเราสามารถปล่อย วางกับสิ่งต่าง ๆ ได้ ทั้งความทุกข์และความสุข เราทำใจให้เป็นกลาง การกระทำที่เราจะแสดงออกมา ก็จะเป็นไปในทางที่ดี มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น

การมีบุคลิกภาพภายในที่ดี เป็นส่วนน้อยที่จะทำให้บุคลิกภาพภายนอกที่แสดงออกมาไม่ดี ดังนั้นหลักพรหมวิหารธรรม ๔ นอกจากจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของเราให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปแล้ว ยังทำให้เราเป็นที่รักของคนอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนั้นหากเรามีหลักพรหมวิหารธรรม ประจำใจแล้ว ผู้คนที่อยู่รอบ ๆ ข้างตัวเรา ย่อมมีความสุข มีความยินดีที่จะอยู่ใกล้ เชื่อฟังคำแนะนำสั่งสอนของเรา อีกด้วย เพราะหลักธรรมนี้เปรียบดังพรหมสำหรับผู้ใหญ่ เป็นหลักธรรมที่ทุกคนควรมีไว้ประจำ

^{๗๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๒ - ๑๔๓.

๒.๔ สรุปบุคลิกภาพจากแนวคิด ทฤษฎีของนักจิตวิทยาชาวตะวันตกและบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ในบทนี้ทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มาสรุปเป็นรายละเอียดได้ ดังนี้

จากความหมายของบุคลิกภาพ ประเภทของบุคลิกภาพ รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีของนักจิตวิทยาชาวตะวันตกที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาจำนวน ๓ ท่าน คือ ชิกมันด์ ฟรอยด์, คาร์ล กุสตาฟ จุง และกอร์ดอน เอ็ม.อัลพอร์ต สรุปความหมายและลักษณะของบุคลิกภาพได้ว่า บุคลิกภาพหมายถึงลักษณะเฉพาะของบุคคล เช่น รูปร่าง หน้าตา กิริยา ท่าทาง มารยาท การแต่งกาย การแสดงออก การพูด การคิด ความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ ความต้องการทางอารมณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นเสมอ บุคลิกภาพของคนเรานั้น เกิดขึ้นมาจากจิตใต้สำนึกโดยส่วนใหญ่ ต่อมาเมื่อมีการเจริญเติบโต การได้รับปัจจัยต่าง ๆ ภายนอก จึงทำให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพขึ้นมา ไม่มีบุคคลใดที่จะมีบุคลิกภาพดีไปโดยทั้งหมดหรือเสียไปทั้งหมดจะเป็นไปแบบกลาง ๆ และบุคลิกภาพที่แสดงออกมาของคนแต่ละคนนั้น อาจแสดงออกมาในรูปแบบหรือลักษณะที่เหมือนกัน แต่แท้จริงแล้ว ในความเหมือนนั้นทุกคนย่อมมีความแตกต่างกัน

บุคลิกภาพนั้นก็คือพฤติกรรมของบุคคลนั้นนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำหรือปฏิกิริยาที่ปรากฏออกมาทางร่างกายในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งทางด้านความคิด ด้านอารมณ์ ด้านการกระทำ และเป็นไปเพื่อแสดงออกมาในการหวังผลที่จะได้รับกลับมาแทบทั้งสิ้น ทั้งพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกและใน

สำหรับบุคลิกภาพในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “จริต” ก็คือ ความประพฤตินั้นเพดั้งเดิม อันเป็นนิสัยของบุคคลนั้น ๆ และบุคลิกภาพหรือจริตนั้น ก็ย่อมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้เสมอ มีการแบ่งจริตออกเป็นหลายรูปแบบด้วยกัน แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้สรุปเพียง จริต ๖ เท่านั้น ได้แก่ ๑. รากจริต ผู้มีรากะเป็นความประพฤติกติ (หนักไปในทางรักสวयरักงาม) ๒. โทสจริต ผู้มีโทสะเป็นความประพฤติกติ (หนักไปในทางใจร้อน) ๓. โมหจริต ผู้มีโมหะเป็นความประพฤติกติ (หนักไปในทางหลงผิด) ๔. สัทธาจริต ผู้มีศรัทธาเป็นความประพฤติกติ (หนักไปในทางน้อมใจเชื่อ) ๕. พุทธิจริต ผู้มีความรู้เป็นความประพฤติกติ (หนักไปในทางคิดพิจารณา) และ ๖. วิตกจริต ผู้มีวิตกเป็นความประพฤติกติ (หนักไปในทางคิดจับจดฟุ้งซ่าน) แต่ละคนนั้นย่อมมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจมองภายนอกว่าดูเหมือนกัน แต่แท้จริงแล้วแตกต่างกัน จริตนั้นยังเกิดมาจากผลกรรมเก่าของคนที่ผู้นั้นอีกด้วยซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้นปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับบุคลิกภาพหรือจริตของบุคคลสำคัญในครั้งพุทธกาลอยู่หลายท่านและหลายเหตุการณ์ด้วยกัน ทำให้เกิดความแตกต่างจากบุคลิกภาพตามแนวคิด ทฤษฎีของชาวตะวันตกออกไป

เมื่อนำบุคลิกภาพทางแนวคิด ทฤษฎี ชาวตะวันตก นั้นมาศึกษาเปรียบเทียบกับ บุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนานั้น จะพบว่า บุคลิกภาพของมนุษย์ที่แสดงออกมา ไม่ว่าจะเป็น บุคลิกภาพทางกาย ทางวาจา และทางใจ จะส่งผลให้บุคคลนั้น ๆ มีอุปนิสัย มีความประพฤติไปในทางนั้น ๆ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “จริต” ก็คือ ความประพฤติพื้นเพ ดั้งเดิม อันเป็นนิสัยของบุคคลนั้น ๆ และบุคลิกภาพหรือจริตนั้น ก็ย่อมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้เสมอ แต่ละคนนั้นย่อมมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจมองภายนอกว่าดูเหมือนกัน แต่แท้จริงแล้วแตกต่างกัน คนบางคนอาจมีบุคลิกภาพเดียวหรือจริตเดียวตลอดไปก็ได้ หรือบางคนอาจมีหลายบุคลิกภาพหรือหลายจริตรวมอยู่ในตัวเองก็เป็นไปได้เช่นกัน

ดังนั้น บุคลิกภาพทั้งทางแนวคิดและทฤษฎีของชาวตะวันตก และบุคลิกภาพในทางพระพุทธศาสนา ที่ดูเบื้องต้นแล้วอาจมีความเหมือนกันอยู่มาก แต่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ ท่าน เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาทำการศึกษาเปรียบเทียบให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะได้นำเสนอในบทต่อไป

บทที่ ๓

จริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทที่ ๓ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอถึง จริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยได้ทำการสืบค้นข้อมูลจาก คัมภีร์วิสุทธิมรรคและวิมุตติมรรคเป็นหลัก อีกทั้งหนังสือที่เขียนโดยนักเขียนคนสำคัญ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำเสนอถึงบุคคลสำคัญในครั้งพุทธกาลที่มีลักษณะของจริตทั้ง ๖ แบบ เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงความลักษณะของแต่ละจริตได้อย่างชัดเจน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ จริตในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

จริต ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจริต ในพระไตรปิฎกมีกล่าวไว้น้อยมาก เพียงย่อให้เข้าใจได้ง่ายเท่านั้น แต่ภายหลังได้มีการอธิบายเพิ่มเติมในคัมภีร์วิสุทธิมรรค^๑ คัมภีร์วิมุตติมรรค^๒ คัมภีร์ปรมัตถทีปนี^๓ แต่ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกนำมาเฉพาะคัมภีร์วิสุทธิมรรคและคัมภีร์วิมุตติมรรค และได้เสริมข้อมูลสำคัญที่พบในหนังสือที่มีนักปราชญ์คนสำคัญเขียนไว้เพิ่มเติม มีรายละเอียดดังนี้

๓.๑.๑ ความหมายของจริต

จริต หรือ จริยา ๖ คือ ความประพฤติปกติ, ความประพฤติซึ่งหนักไปทางด้านใดด้านหนึ่ง อันเป็นปกติประจำอยู่ในสันดาน, พื้นเพของจิต, อุปนิสัย, พื้นนิสัย, แบบหรือประเภทใหญ่ ๆ แห่งพฤติกรรมของคน^๔

^๑ดูรายละเอียดใน พระพุทธโฆสะ แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๖๖ - ๑๘๒.

^๒ดูรายละเอียดใน พระอุปัชฌาย์, **วิมุตติมรรค**, แปลโดย พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของพระเอฮาราและคณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๑), หน้า ๕๕ - ๖๒.

^๓ดูรายละเอียดใน พระญาณธชะ, **ปรมัตถทีปนี**, แปลโดย พระคันธสาราภิงค์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: หจก.ประยูรสาสน์ไทยการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๘๑๕, ๘๒๒ - ๘๒๔.

^๔พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๘.

“จจริต” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี คือคำว่า จรุ แปลว่า เทียบไป ประพจน์^๕

จจริต [จะ-หริด] หมายถึง ความประพจน์, กิริยาอาการ, เช่นพุทธิจจริต เสียจจริต วิกลจจริต, บางที่ใช้ในทางไม่ดีเช่นดัดจจริต มีจจริต, จจริตจะก้าน กี่ว่า.^๖

จจริต [จะ-หริด] หมายถึง ความประพจน์, อาการปกติ.^๗

พันเอก ปิ่น มุทุกันต์ อธิบายว่า ใจของเราเมื่อได้รับการอบรมจากสิ่งแวดล้อมชนิดใด บ่อย ๆ หรือเข้าไปเสพคุ้นกับสิ่งใดบ่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดความคุ้นเคยและพึงพอใจในสิ่งนั้น แล้วก็เลยเกาะเกี่ยวพันอยู่กับสิ่งนั้น การที่จิตต้องเที่ยววนเวียนไปตามอารมณ์ประเภทที่จิตชอบนั่นเอง เรียกว่า “จจริต” คำว่า จจริตก็แปลว่า จิตที่เทียบไป เช่นจิตที่เทียบไปในทางดี เราเรียกว่า สุขจจริต ถ้าจิตเทียบไปในทางชั่ว เรียกว่า ทุกจจริต^๘

จจริต เป็นคำเรียกบุคคลผู้มีลักษณะนิสัยและความประพจน์หนักไปในทางใดทางหนึ่งโดยการมีความประพจน์ปกติ พันเพของจิต พันนิสัย ส่วนคำว่า จริยา จะเป็นลักษณะความประพจน์ที่หนักไปในทางใดทางหนึ่งตามสภาพจิตที่เป็นปกติของบุคคลนั้น ๆ ด้วยความประพจน์หรือลักษณะนิสัยนั้น ๆ^๙

จากความหมายทั้งหมดของคำว่า “จจริต” ที่มีหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ผู้วิจัยได้สรุปว่า จจริต ก็คือความประพจน์ของคน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย ด้านวาจา รวมถึงด้านจิตใจ เป็นลักษณะ นิสัย บุคลิกภาพ พฤติกรรม ของแต่ละบุคคล บางครั้ง บุคคลคนเดียวอาจมีลักษณะหลาย ๆ จจริต รวมกันได้ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น คนรักสวย รักงาม อาจเป็นคน ทุเบา เชื้อคนง่าย ด้วย ก็คือ มีลักษณะของราคะจจริตและโมหะจจริตรวมกัน

๓.๑.๒ ประเภทของจจริต

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายของ จจริตรวมถึงหลักธรรมสำหรับแก้จจริต ไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๕๐ ว่า จจริต หรือจริยา คือความประพจน์ปกติ, ความประพจน์ที่หนักไปในทางใดทางหนึ่งอันเป็นปกติประจำอยู่ใน

^๕พระมหาเทียบ สิริญาโณ (มาลัย), การใช้ภาษาบาลี, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑๐

^๖ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๕๔), หน้า ๒๙๑.

^๗พจนานุกรม, พจนานุกรม ฉบับมติชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มติชน, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑๗.

^๘พันเอก ปิ่น มุทุกันต์, พุทธวิธีครองใจคน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๒), หน้า ๒๙๘ - ๒๙๙.

^๙พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๘๕๓.

สันดาน, พื้นเพของจิต, อุปนิสัย, พื้นนิสัย, แบบหรือประเภทใหญ่ๆแห่งพฤติกรรมของคน
 ด้วความประพฤดิเรียกว่า จริยา บุคคลผู้มีความประพฤติอย่างนั้นเรียกว่า จริต

๑. รากจริต (ผู้มีรากะเป็นความประพฤติปกติ, หนักไปทางรักสวयरักงาม) ธรรมเนียมคู่ปรับ
 สำหรับแกคือ อสุภะและกายคตาสติ

๒. โทสจริต (ผู้มีโทสะเป็นความประพฤติปกติ, ประพฤติหนักไปทางใจร้อนหงุดหงิด)
 ธรรมเนียมที่เหมาะสมคือ พรหมวิหารและกสิณ โดยเฉพาะวันณกสิณ

๓. โมหจริต (ผู้มีโมหะเป็นความประพฤติปกติ, ประพฤติหนักไปทางเขลา เหมงซึ่ม เงื่องง
 มงาย) ธรรมเนียมที่เกื้อกูล คือ อานาปานสติ และพึงแก้ด้วยการเรียน ถาม พังธรรม สันทนาตาม
 กาล หรืออยู่กับครู

๔. สัทธาจริต (ผู้มีศรัทธาความประพฤติปกติ, ความประพฤติหนักไปทางมีจิตซาบซึ้ง
 ซึ้นบาน น้อมใจเลื่อมใสโดยง่าย) พึงชักนำไปในสิ่งที่ควรแก่การเลื่อมใส และความเชื่อที่มีเหตุผล เช่น
 พิจารณาอนุสติ ๖ ข้อต้น

๕. พุทธิจริต หรือ ญาณจริต (ผู้มีความรู้เป็นความประพฤติปกติ, ประพฤติหนักไปทางใช้
 ความคิดพิจารณา) พึงส่งเสริมด้วยความแนะนำให้ใช้ด้วยความแนะนำให้ใช้ความคิดในทางที่ชอบ เช่น
 พิจารณาไตรลักษณ์ ธรรมเนียมที่เหมาะสมคือ มรณสติ จตุธาตวัญฐาน และอาหาเรปฏิกูลสัญญา

๖. วิตกจริต (ผู้มีวิตกความประพฤติปกติ, ประพฤติหนักไปทางนึกคิดจับจดฟุ้งซ่าน) พึงแก้
 ด้วสิ่งที่สะกิดอารมณ์ เช่น เจริญอานาปานสติ หรือเพ่งกสิณ เป็นต้น^{๑๐}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต) ได้อธิบายถึงลักษณะของจริต
 ประเภทต่าง ๆ ไว้ในหนังสือ คลังธรรม ว่า ด้วความประพฤติเรียกว่า จริยา บุคคลผู้มีความประพฤติ
 อย่างนั้นๆ เรียกว่า จริต

๑. รากจริต (ผู้มีรากะเป็นความประพฤติปกติ, หนักไปทางรักสวयरักงาม ธรรมเนียม
 สำหรับปรับแก้คือ อสุภะและกายคตาสติ) รากจริตกถา ว่าด้วยลักษณะของคนรากจริต ๘ คือ
 ๑. มีมายา ๒. โอ้อวด ๓. ถือตัว ๔. ปรารณาเลวทราม ๕. ปรารณาใหญ่ ๖. ไม่มีความสันโดษ
 ๗. แง่งอน ๘. รวนเร^{๑๑}

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕,
 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๒.

^{๑๑} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต), คลังธรรม เล่ม ๓, (กรุงเทพมหานคร:
 โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๑), หน้า ๑๙๑.

จากข้อความใน รากจรีตกถา ทำให้เราได้รู้ถึงลักษณะ พื้นเพนิสัย ของบุคคลที่เป็นรากจรีต ถึงแม้ว่าอาจจะไม่มีคุณสมบัติครบทั้ง ๘ ข้อ ที่กล่าวมา แต่หากมีเพียงข้อใดข้อหนึ่งที่เป็นอยู่ หรือทำประจำ ๆ เราก็สามารถรู้ได้ว่า บุคคลผู้นั้น เป็นคน รากจรีต

๒. โทสจรีต (ผู้มีโทสะเป็นความประพฤติปกติ, หนักไปทางใจร้อนหงุดหงิด)^{๑๒}

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้อธิบายไว้ว่า คนโทสจรีต เห็นรูปที่รื่นรมย์สักหน่อยก็ดูนานไม่ได้ ทำเหมือนกับเห็นแต่เหนื่อย เตื่อร้อนใจในส่วนที่เสียของรูป แม้ส่วนดีจะมีก็ไม่มอง ทั้ง ๆ ที่เห็นกับตา เมื่อจะจากไปก็อยากจะไปให้พ้น ๆ ไม่มีความอาลัยแม้แต่นิดเดียว^{๑๓} ในคัมภีร์วิมุตติมรรคได้อธิบายไว้ใกล้เคียงกันในอาการของคนโทสจรีตว่า บุคคลโทสจรีตมองดูรูปไม่นานราวกับว่าเหนื่อยหน่าย เมื่อเขารู้สึกหงุดหงิด เขาจะก่อการทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นบ่อย ๆ แม้สิ่งใดดี ๆ เขาก็ไม่ชอบใจ เขาปิดทั้งหมดไม่ว่าอะไร วิถีชีวิตเขาถูกกำหนดโดยโทสะ เขามีท่าทีต่ออารมณ์ของทวารอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน พึงทราบว่าบุคคลนั้นเป็นโทสจรีตด้วยอาการอย่างนี้^{๑๔}

สรุปได้ว่า โทสจรีต คือ บุคคลที่มีความประพฤติปกติหนักไปทางใจร้อน มีบุคลิภาพทางร่างกายเป็นคนรวดเร็ว มักเดินเร็ว ทำงานเร็ว เป็นต้น เบื่อหน่ายกับการมองดูสิ่งใด ๆ นาน ๆ มักชอบก่อการทะเลาะวิวาท บุคลิภาพทางใจจะเป็นคนหนักแน่น ตัดสินใจแล้วจะตัดสินใจเลย

๓. โมหจรีต (ผู้มีโมหะเป็นความประพฤติปกติ, หนักไปในทางเขลา เงาซึม เงื่องงมงาย ธรรมเนียมที่เกื้อกูล คือ อานาปาณสติ และพึงแก้ด้วยการเรียน ถาม พังธรรม สนทนาธรรม ตามกาลหรืออยู่กับครู)

โมหะ คือ ความหลง ความไม่รู้ เป็นไวพจน์ของคำว่า “อวิชชา” หมายถึงความไม่รู้ตามความเป็นจริง ไม่รู้ตรงตามสภาวะ เป็นภาวะตรงข้ามกับปัญญา โดยเฉพาะปัญญาที่เรียกชื่อเฉพาะว่า วิชชา พูดอย่างสามัญว่า โมหะหรืออวิชชา คือ ความไม่รู้นี้เป็นภาวะพื้นเดิมของคนซึ่งจะต้องกำจัดให้หมดไปด้วยวิชาคือความรู้ หรือด้วยการฝึกอบรมด้วยปัญญา^{๑๕}

^{๑๒}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต), **คลังธรรม เล่ม ๓**, หน้า ๑๙๒.

^{๑๓}ดูรายละเอียดใน พระพุทธโฆสะ แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, หน้า ๑๗๓ - ๑๘๒.

^{๑๔}ดูรายละเอียดใน พระอุปติสสะเถระ, **วิมุตติมรรค**, แปลโดย พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของพระเอฮาราและคณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๕ , (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๑), หน้า ๕๙.

^{๑๕}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๓๙.

สรุปได้ว่า โมหจิริต คือบุคคลประเภทที่มีความประพฤตินักไปทางลัทธิเล่งสย มีความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความไม่รู้ ขาดปัญญาหักหลังผิดไป บุคลิกภาพภายนอกที่แสดงออกมา มักจะมีลักษณะ ง่วงซึม เหม่อลอย เป็นปกตินิสัย

๔. สัทธาจิริต (ผู้มีศรัทธาเป็นความประพฤติปกติ, ประพฤตินักไปทางมีจิตซาบซึ้ง ชื่นบานน้อมใจเลื่อมใสโดยง่าย พึงชักนำไปในสิ่งที่ควรแก่การเลื่อมใส ละความเชื่อที่มีเหตุผล สัทธาจิริตลักษณะกฏา ว่าด้วยลักษณะของคนสัทธาจิริต ๗ ๑. ชอบเสียสละ ๒. ปรรณนาจะเห็น พระอริยเจ้า ๓. ปรรณนาจะฟังพระสัทธรรม ๔. มากด้วยความปราโมทย์ ๕. ไม่โอ้อวด ๖. ไม่มีมายา ๗. เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส^{๑๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้สรุปความหมายของสัทธาจิริต ว่า หมายถึง ผู้มีศรัทธาเป็นความประพฤติปกติ มีลักษณะนิสัยมากด้วยศรัทธา ประพฤตินักไปทางมีจิตซาบซึ้ง ชื่นบาน น้อมใจเลื่อมใสง่าย^{๑๗}

๕. พุทธิจิริต หรือ ญาณจิริต (ผู้มีความรู้เป็นความประพฤติปกติ, ความประพฤตินักไป ในทางใช้ความคิดพิจารณา) พุทธิจิริตลักษณะกฏา ว่าด้วยลักษณะประจำของคนพุทธิจิริต ๗ ๑. ว่าง่าย ๒. ชอบคนกัลยาณมิตร ๓. รู้จักประมาณในกาลปริโภค ๔. มีสติสัมปชัญญะ ๕. ตื่นตัวอยู่เสมอ ๖. สดใจในฐานะที่ควรสดใจ ๗. เมื่อสดใจแล้วเริ่มความเพียรโดยแยบคาย^{๑๘}

สรุปได้ว่า พุทธิจิริต คือบุคคลที่มีความคิด มีสติปัญญา ในเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งเรื่องดีและไม่ดี เมื่อได้รู้มาก็จะใช้ปัญญาคิดก่อน แต่บางครั้งความคิดของตนก็อาจผิดพลาดไปได้ มักยึดมั่นใน อุดมการณ์ของตนเอง เชื่อสิ่งใดแล้วจะเชื่อเลย

๖. วิตกจิริต (ผู้วิพากษ์เป็นความประพฤติปกติ, นักไปทางนึกคิดจับจดฟุ้งซ่าน (พึงแก้ ด้วยการสะกดอารมณ์เช่นเจริญอานาปานติหรือเพ่งกลีณ เป็นต้น^{๑๙} วิตกจิริตลักษณะกฏา ว่าด้วย ลักษณะประจำของคนวิตกจิริต ๑. แก่คุด ๒. ชอบคลุกคลี ๓. ไม่ชอบการกุศล ๔. ทำการงานไม่มั่นคง ๕. กลางคืนเป็นคว้น ๖. กลางวันเป็นเปลว ๗. คิดฟุ้งพล่าน^{๒๐}

^{๑๖}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต), **คลังธรรม เล่ม ๓**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๕๑), หน้า ๗๘.

^{๑๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๘๐.

^{๑๘}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต), **คลังธรรม เล่ม ๓**, หน้า ๘๐.

^{๑๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๙๐ - ๑๙๑.

^{๒๐}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต), **คลังธรรม เล่ม ๓**, หน้า ๗๙.

สรุปได้ว่า วิตกจริต คือบุคคลที่มีความคิดจับจด ฟุ้งซ่าน ไม่มีความมั่นใจในตนเอง มักมีความเห็นกลับไปกลับมา บ้างก็เห็นตามผู้อื่น บ้างก็เห็นแตกต่างจากหมู่คณะ เป็นปกตินิสัย บุคคลประเภทนี้มีบุคลิกภาพทางกายที่แสดงออกมาค่อนข้างสับสน บ้างก็ดี บ้างก็ร้าย ขึ้นอยู่กับช่วงเวลานั้น ๆ ของชีวิตว่ากำลังคิดและตัดสินใจอะไร เช่น เมื่อเห็นท่าทาง กิริยาของผู้ที่ตนเองชื่นชอบ ก็ทำตาม เลียนแบบ เป็นต้น

เพื่อความชัดเจนและบ่งบอกถึงลักษณะ ท่าทาง กิริยา น้ำเสียง รวมทั้งสติปัญญา อารมณ์ ความนึกคิดและจิตใจของแต่ละจริตให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำบุคคลสำคัญในสมัยพุทธกาลมานำเสนอให้เห็น ดังนี้

๓.๒ บุคลิกภาพของบุคคลสำคัญในสมัยพุทธกาล

๓.๒.๑ บุคลิกภาพของพระสารีบุตร

พระอัครมหาสาวกเกิดในวรรณะพราหมณ์ พระสารีบุตร มีนามเดิมว่า “อุปติสสะ” เกิดที่หมู่บ้าน อุปติสสะ เมืองนาลันทา บิดาเป็นนายบ้านนามว่า “วังคันตะ” ส่วนมารดานามว่า “สารี”^{๒๑} ท่านทรงได้รับยกย่องจากพระพุทธองค์ว่าเป็นเอตทัคคะด้านผู้มีปัญญามากและได้เป็นพระสงฆ์รูปสำคัญในการเผยแผ่คำสอนและทำการสังคายนาพระไตรปิฎกในครั้งที่ ๑ ท่านทรงมีความสามารถมากมายหลายประการ ดับขันธปรินิพาน เมื่อวันเพ็ญเดือน ๑๒ จึงเท่ากับ ๖ เดือนก่อนพุทธปรินิพพาน)

อุปติสสะ ก็คือ พระสารีบุตร โกลิตะ ก็คือ พระโมคคัลลานะ ในเวลาต่อมา ภายหลังจากได้ไปดูการละเล่นมหรสพ กุมารทั้ง ๒ มีความเห็นว่าควรจะแสวงหาโมกขธรรม จึงไปยังสำนักสัทธชัยปริพาชกอาศัยอยู่ในกรุงราชคฤห์ ขอบวชอยู่ในสำนักของท่าน ภายหลังจากบวชแล้วได้ทำกติการ่วมกันว่า หากผู้ใด “เพื่อนโกลิตะ ในเรา ๒ คน ผู้ใดได้บรรลุอมตธรรมก่อน ผู้นั้นจงบอกแก่อีกฝ่ายหนึ่ง”^{๒๒}

สารีบุตรปริพาชกได้เห็นท่านอัสสิครองอัครวสกกถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ สารีบุตรปริพาชกได้เห็นท่านพระอัสสิกำลังเที่ยวบิณฑบาตอยู่ในกรุงราชคฤห์มีกิริยาก้าวไป ถอยกลับ แลดู เหลียวดู คู้เข้า เขยียดออก นำเลื่อมใส มีจักขุทอดลง ถึงพร้อมด้วยอิริยาบถแล้วคิดว่า “ภิกษุรูปนี้คงเป็นองค์ใดองค์หนึ่ง บรรดาพระอรหันต์หรือท่านผู้ดำเนินสู่หนทางแห่งความเป็นพระอรหันต์ในโลกเป็นแน่ ถ้ากระไรเราพึงเข้าไปหาภิกษุนี้ถามว่า “ผู้มีอายุ ท่านบวชอุทิศใคร ใคร

^{๒๑}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ, อสตีมหาสาวก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕๗.

^{๒๒}ซู.ธ.อ. (ไทย) ๑/๘๖.

เป็นศาสดาของท่านหรือท่านชอบใจธรรมของใคร” แล้วคิดว่า “บัดนี้ ยังเป็นกาลไม่สมควรที่จะถาม ภิกษุนี้ เพราะท่านกำลังเข้าละแวกบ้านเที่ยวบิณฑบาตอยู่ ถ้ากระไร เราควรติดตาม ภิกษุนี้ไปข้างหลัง เพราะการติดตามไปข้างหลังนี้เป็นหนทางที่ผู้มีความต้องการรู้แล้ว”^{๒๓}

พระสารีบุตรได้ติดตามพระอัสสีไป จนพบและได้สนทนา ท่านพระอัสสีได้กล่าวธรรมปริยายนี้แก่สารีบุตรปริพาชกว่า “ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้นและความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้”^{๒๔}

เพราะได้ฟังธรรมปริยายนี้ ธรรมจักขุ อันปราศจากธุลี ปราศจากมลทินได้เกิดขึ้นแก่สารีบุตรปริพาชกว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมดา”^{๒๕}

ภาพหลังจากอุปติสสะปริพาชกได้บรรลุเป็นพระโสดาบันแล้ว ก็นำไปบอกแก่โกลิตะปริพาชกให้ได้บรรลุตาม แล้วพากันไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ขอบวชในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ทั้งหมดด้วยวิธีบวชแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา ต่างแต่ว่าเวลาที่ทรงบวชให้ปริพาชกอุปติสสะและปริพาชกโกลิตะนั้น พระองค์ตรัสว่า “จงเป็นภิกษุมาเกิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำทุกขให้หมดสิ้นไปโดยชอบเถิด” เหมือนอย่างที่ตรัสแก่พระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ แต่เวลาที่ทรงบวชให้ปริพาชกบิรวาร พระองค์ตรัสว่า “จงเป็นภิกษุมาเกิด ธรรมอันเรากล่าวดีจึงประพฤติพรหมจรรย์เถิด”^{๒๖}

บุคลิกภาพที่สำคัญของท่านพระสารีบุตร

บุคลิกภาพทางกาย ท่านมีสัสมาคารวะ มีการอดทนรอ เฝ้าดูอาการของพระอัสสขิอยู่ในที่สมควร และรอเวลาที่สมควรจึงเข้าไปสนทนา ท่านเป็นผู้รู้จักกาลเทศะตั้งข้อความที่กล่าวไว้ว่า “บัดนี้ ยังเป็นกาลไม่สมควรที่จะถาม ภิกษุนี้ เพราะท่านกำลังเข้าละแวกบ้านเที่ยวบิณฑบาตอยู่ ถ้ากระไร เราควรติดตาม ภิกษุนี้ไปข้างหลัง เพราะการติดตามไปข้างหลังนี้เป็นหนทางที่ผู้มีความ

^{๒๓}วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๗๒.

^{๒๔}ธรรมที่เกิดแต่เหตุ คือ ขันธ์ ๕ ได้แก่ตัวทุกข์ เหตุแห่งธรรม คือ สมุทัย ความดับแห่งธรรมเหล่านั้น คือ นิโรธและมรรคมรรค ๘ วิ.ม. (บาลี) ๓/๖๐/๓๐.

^{๒๕}วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๗๔.

^{๒๖}การที่พระพุทธเจ้าตรัสต่างกันเช่นนี้เป็นเพราะปริพาชกอุปติสสะและปริพาชกคคกคได้สำเร็จเป็นแค่โสดาปัตติผลอันเป็นอริยผลขั้นต้น ท่านยังมีกิจที่จะต้องทำเพื่อให้ได้บรรลุอริยผลขั้นสูง ๆ ต่อไป ส่วนปริพาชกบิรวารเหล่านั้นได้บรรลุอรหัตผล อันเป็นอริยผลขั้นสูงสุด ท่านไม่ต้องขวนขวายเพื่อให้ได้บรรลุอริยผลขั้นใดอีกต่อไป เนื่องจากละกิเลสได้หมดแล้ว ดังนั้นเวลาที่ทรงบวชให้ พระพุทธเจ้าจึงไม่ตรัสว่า “เพื่อทำทุกขให้หมดสิ้นไปโดยชอบ” วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๗๔.

ต้องการรู้แล้ว”^{๒๗} อีกทั้งการเป็นผู้รักษาสัจจะ ตามที่ท่านได้รับปากไว้กับพระโมคคัลลานะหรือโกณฑัญญะ ในครั้งที่เป็นเพื่อนกัน ก่อนจะได้บวชในพระพุทธศาสนา ว่าหากใครได้ดวงตาเห็นธรรมก่อน จะมาบอกกับอีกฝ่ายให้เห็นตามด้วย บุคลิกภาพเช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นสิ่งที่น่านำมาประพจน์ ปฏิบัติตามเป็นอย่างมาก เพราะการรักษาสัจจะ การมีสัมมาคารวะ รู้จักกาลเทศะ ในสังคมปัจจุบันนี้น้อยมาก ทุกคนล้วนแต่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน หาวิธีทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองมีความสุข โดยลืมนึกถึงผู้อื่น

บุคลิกภาพทางวาจา ท่านใช้คำพูดที่เหมาะสมในการถามพระอัสสชิเถระในข้อความที่ว่า “ผู้มีอายุ ท่านมีอินทรีย์ผ่องใส ผิวพรรณบริสุทธิผุดผ่อง ท่านบวชเชิดชูใคร(เป็นศาสดา)ใครเป็นศาสดาของท่าน ท่านชอบใจธรรมของใคร”^{๒๘} แสดงให้เห็นการใช้คำพูดที่เหมาะสมกับสถานภาพตนเอง รู้ตัวเองว่าเป็นผู้น้อยควรใช้คำพูดกับผู้ใหญ่อย่างไร แบบไหน

บุคลิกภาพทางใจ คือ เรื่องของการกราบทูลทุกครั้งที่ท่านจะนอน ท่านได้ทราบบทว่า พระอัสสชิอยู่ทางทิศใด ท่านจะนมัสการไปทางทิศนั้นก่อนแล้วจึงนอนหันศีรษะไปทางทิศนั้น แล้วจึงค่อยนอน ท่านทำเช่นนี้เสมอ เหตุผลที่ผู้วิจัยยกบุคลิกภาพนี้มาอยู่ในบุคลิกภาพทางใจ เพราะเป็นเรื่องของการระลึกรู้ถึงบุญคุณผู้อื่นอยู่เสมอ และการที่เราเป็นผู้ไม่ลืมบุญคุณคน ย่อมส่งผลให้เรามีความสุขในชีวิต จะทำและพูดสิ่งใดก็ย่อมจะดีตามไปด้วยเสมอ

ท่านยังมีคุณธรรมที่สมควรนำมาเป็นแบบอย่างอย่างยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือ อีกเรื่องหนึ่งคือ “พราหมณ์ชราชื่อราธะ มีศรัทธาจะอุปสมบทแต่ไม่มีพระภิกษุรูปใดเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้ พระพุทธองค์ตรัสถามในที่ประชุมสงฆ์ว่า “ผู้ใดระลึกถึงอุปการคุณของพราหมณ์ผู้นี้ได้บ้าง” พระสารีบุตรกราบทูลว่า “ระลึกได้ คือ ครั้งหนึ่งพราหมณ์ผู้นี้ได้เคยใส่บาตรด้วยข้าวสุกแก่ท่านหนึ่งทัพพี” พระพุทธองค์จึงทรงมอบให้ท่านพระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทให้แก่ราธพราหมณ์^{๒๙}

สรุปได้ว่า บุคลิกภาพที่งดงามทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจของพระสารีบุตรนั้น เกิดขึ้นจากคุณธรรมและจริยธรรมที่ท่านพระสารีบุตรที่ปฏิบัติเช่นนั้นเสมอ ทุกเวลา ส่งผลให้ท่านเป็นอัครสาวกเบื้องขวา ผู้เป็นเอกทัศคะในด้านผู้มีปัญญา นำเลื่อมใสศรัทธา ท่านมีความประพจน์ที่งดงามที่ออกมาจากภายในใจและส่งผลให้บุคลิกภาพภายนอกที่ท่านแสดงออกมานั้นงดงามตามไปด้วย และบุคลิกภาพที่ดีของท่านยังนำมาซึ่งสติปัญญาที่ดีอีกด้วย หากเปรียบเทียบบุคลิกภาพก็คือการมีบุคลิกภาพทางใจดีเป็นลำดับแรกย่อมส่งผลให้บุคลิกภาพทางกายและทางวาจาดีไปด้วยได้

^{๒๗} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ, อสัฒมทาสวาท, หน้า ๕๘.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๒๙} พระครูกลุณณสิทธวัฒน์ ผศ. (สมาน กลุณณธมโม/พรหมมอยู่), เอกทัศคะในพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๓๒.

สำหรับบุคลิกภาพในทางพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ท่านพระสารีบุตร สงเคราะห์อยู่ในประเภท พุทธจริต คือ การมีปัญญา มีเหตุมีผล กำกับเสมอไม่ว่าจะคิดจะทำสิ่งใดอยู่ ก็ตาม อีกทั้งยังสามารถสงเคราะห์การกระทำบางประการอยู่ในประเภท สัทธจริต คือการเป็นผู้ โนมน้าวชักชวนผู้อื่นให้เห็นจริงตามตนเองได้ ดังเช่นคุณธรรมของพระสารีบุตรเรื่องนี้

๓.๒.๒ บุคลิกภาพของพระปิลินทวัจนะ

พระปิลินทวัจนะ เอตทัคคะในทางเป็นผู้รักใคร่ของเทพยดา

พระปิลินทวัจนะ เป็นบุตรของพราหมณ์ตระกูลวัจจโคตร เดิมชื่อว่า “ปิลินทะ” แต่คนทั่วไป มักเรียกว่า “ปิลินทวัจนะ” ตามชื่อตระกูลของท่าน เมื่อเจริญวัยได้รับการศึกษาจบไตรเภทตามลัทธิ นิยม ท่านเปื้อนหน่วยชีวิตในการครองเรือน ได้ศึกษาวิชา จูฬคันธาระ ในสำนักอาจารย์แห่งหนึ่งจน สำเร็จ สามารถแสดงฤทธิ์เหาะได้และสามารถล่วงรู้ความรู้สึกนึกคิดจิตใจของผู้อื่นได้ด้วย ทำให้มี ชื่อเสียงร่ำลือระบือปรากฏไปทั่วกรุงสาวัตถี บ้านเกิดของท่าน ภายหลังวิชาจูฬคันธาระเสื่อมลงเพราะ เกิดวิฆาณหาคันธาระขึ้น จนกระทั่งพบพระพุทธองค์ กราบพูลขอศึกษาวิฆาณหาคันธาระ พระผู้มีพระ ภาควินิจฉัยสอนให้ แต่ว่าผู้เรียนวิชานี้จะต้องบวชในพระพุทธศาสนาก่อนเพราะวิชานี้จะสอนให้ เฉพาะผู้ที่บวชในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ปิลินทวัจนะจึงกราบทูลขอบวชเพื่อที่จะเรียนวิฆาณหา คันธาระตามที่ตนต้องการ

พระปิลินทวัจนะ มีปกติเรียกคนอื่นว่า “คนถ่อย” คือเรียกผู้อื่นด้วยคำไม่สุภาพเป็นประจำ ครั้งหนึ่งท่านเห็นชายผู้หนึ่งจึงถามว่า “แน่เจ้าคนถ่อย ในถาดของท่านนั้นคืออะไร ?” ชายคนนั้น รู้สึกไม่พอใจจึงตอบกลับไปว่า “ขี้หนูครับท่าน” พระปิลินทวัจนะ ก็พูดเป็นการรับทราบตามคำของ ชายคนนั้นว่า “ อ้อ เจ้าคนถ่อย ของนั้นเป็นขี้หนู” ด้วยอำนาจแห่งคุณความเป็นพระอรหันต์ของพระ เถระ และคำพูดไม่ดีอันเกิดจากอกุศลจิตของชายผู้นั้นทำให้ดีปรีในถาดของเขากลายเป็นขี้หนูไป ทั้งหมด สร้างความเสียใจให้กับชายผู้นั้นอย่างยิ่ง ขณะที่เขาแสดงอาการเสียใจและกำลังโกรธ พระเถระอยู่ มีผู้แนะนำว่า “นี่แน่ท่านสหาย ท่านจงถือถาดขี้หนูไปยื่นรอที่หนทาง ซึ่งพระเถระ จะผ่านมา เมื่อพระเถระผ่านมาเห็นแล้วก็จะถามว่า “แน่เจ้าคนถ่อยถาดของท่านคืออะไร ?” ท่านก็ จงตอบว่า “ดีปรีครับท่าน” พระเถระก็จะกล่าวว่า “อ้อ เจ้าคนถ่อย ของนั้นเป็นดีปรี”อย่างนี้แล้ว ท่านก็จะได้ดีปรีกลับคืนดังเดิม ชายคนนั้นก็ทำตาม ในที่สุดขี้หนูก็กลับกลายเป็นดีปรีดังเดิม^{๓๐}

^{๓๐} พระครูกลียาณสิทธิวัฒน์ ผศ. (สมาน กลียาณธมโม/พรหมอยู่), เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๖.

บุคลิกภาพที่สำคัญของท่านปิลินทวัจฉะ

บุคลิกภาพทางกาย หลวงพ่อปิลินทวัจฉะ ถึงจะพูดจาไม่ค่อยไพเราะหูคน แต่ท่านมีเมตตา กรุณาอย่างสูงยิ่งชอบช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก ดังวันหนึ่งได้ใช้อิทธิฤทธิ์เหาะไปนำเด็กสองคนที่โจรลักพาตัวไปคืนพ่อแม่ เป็นที่ชื่นชมโสมนัสของพ่อแม่เด็กและญาติวงศ์ในตระกูล^{๓๑}

บุคลิกภาพที่แสดงออกมานั้นมีได้หลายประเภทในคนคนเดียว ทั้งดีและไม่ดี ถึงแม้บุคลิกภาพส่วนใดส่วนหนึ่งของคนผู้นั้นอาจไม่ดีไปบ้าง แต่ก็ใช่ว่าจะต้องไม่ดีไปทั้งหมด บุคลิกภาพบางประการของเจ้าอาจมีลักษณะที่ดีก็เป็นไปได้

บุคลิกภาพทางวาจา ความที่ท่านเป็นคนที่ไม่พูดจาไม่ไพเราะ พูดจาไม่สุภาพ ทราบถึงพระพุทธเจ้า จึงตรัสถามว่า “ปิลินทวัจฉะ ได้ทราบว่าเธอเรียกภิกษุทั้งหลาย ด้วยคำว่า วสละ จริงหรือ” “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เป็นจริงอย่างนั้นพระเจ้าข้า” เมื่อพระพุทธองค์ทราบ จึงตรัสถึงบุพกรรมในอดีตชาติให้ภิกษุทั้งหลายฟังว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ถือโทษโกรธปิลินทวัจฉะเลย ท่านมิได้มีความโกรธแค้นในตัวเธอทั้งหลายเลย แต่ที่ท่านมักเรียกพวกเธอว่า วสละ นั้น เป็นเพราะอดีตชาติย้อนหลังไป ๕๐๐ ชาติ ท่านก็มักกล่าวอย่างนั้นมาตลอดกาลช้านาน คำนั้น จึงเป็นอุบิสัยที่ติดตัวมาตั้งแต่อดีตชาติ”^{๓๒}

บุคลิกภาพของคนแต่ละคนนั้น ย่อมแตกต่างกัน ทางพระพุทธศาสนานั้นเน้นไปในการสอนเรื่อง กรรม หรือการกระทำ เป็นส่วนมาก และจากข้อความในพระสูตรนี้ที่แสดงให้เห็นบุคลิกภาพทางวาจาของท่านปิลินทวัจฉะที่ไม่ดี พูดจาดูด้วยคำหยาบคายอยู่เสมอสาเหตุที่แท้จริงนั้นก็คือกรรมเก่านั้นเอง

จากบุคลิกภาพของพระปิลินทวัจฉะ ผู้เป็นเอตทัคคะในครั้งพุทธกาลนี้ จัดเข้ากับพวกโทสจริต ตาม จริต ๖ ทางพระพุทธศาสนา ที่ชี้ให้เห็นว่าบุคลิกภาพของคนเราที่เกิดขึ้น ปัจจัยส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากกรรม (การกระทำ) ของตนเอง พระปิลินทวัจฉะ แม้ท่านจะเป็นพระอรหันต์ก็ตาม สิ่งที่ท่านแสดงออกมาก็คือผลจากการกระทำเก่าของท่าน แม้ชาตินี้จะเป็นพระอรหันต์ ท่านก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงกรรมเก่าของตนเองได้

หากเปรียบเทียบบุคลิกภาพก็คือมีบุคลิกภาพภายนอกหรือบุคลิกภาพทางวาจาไม่ดีและมีจริตที่ไม่ดี อีกเรื่องที่สำคัญที่ผู้วิจัยได้นำมาเปรียบเทียบ คือเรื่องกรรม กรรม หรือการกระทำนั้นสามารถส่งผลให้บุคลิกภาพของคนผู้นั้นแสดงออกมาทางกายหรือทางวาจาไม่ดีได้ ดังนั้นบุคลิกภาพทางโลกที่เกิดขึ้นจากจิตใต้สำนึกที่แสดงออกมา ก็มีลักษณะใกล้เคียงกับทางพระพุทธศาสนาที่คนเรา

^{๓๑} ศาสตราจารย์พิเศษ เสถียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต, ๔๐ พระอรหันต์ บรรลุธรรมพุทธสมัย, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๖.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๗.

จะทำให้สิ่งที่กลัวนั้นเริ่มต้นที่จิตใจคิดเสียก่อนแล้วจึงทำ และกรรมนั้นก็ส่งผลให้คนผู้นั้น ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบไปได้ แม้แต่พระปิลินทวัจฉะ ที่ได้รับยกย่องจากพระพุทธองค์ว่าเป็นเอตทัคคะในทางเป็นผู้รักใคร่ของเทพยดา ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบแก่ของตนเองไปได้

๓.๒.๓ บุคลิกภาพของพระวัชกาลิ

พระวัชกาลิ เอตทัคคะในทางศรัทธาวิมุตติ

พระวัชกาลิ เกิดในตระกูลพราหมณ์ ในเมืองสาวัตถี ได้ศึกษาศิลปะวิทยา จบไตรเพทตามธรรมเนียมของลัทธิพราหมณ์

เหตุที่ท่านบวชนั้นเพราะอยากชมพระรูปโฉมของพระพุทธองค์ วัชกาลิมาณนั้น เป็นผู้มื่ออุปนิสัยหนักไปในทางราคะจริตรักสวรั้งงาม พอได้เห็นพระรูปโฉมอันสง่างาม ผิวพรรณผ่องใส พระอิริยาบถก็เหมาะสมไปทุกท่วงท่า จึงเกิดศรัทธาเลื่อมใส และรักใคร่ใคร่ไม่รู้จักเบื่อหน่ายในการดูพระวรกาย พยายามวนเวียนมาเฝ้าดูอยู่เป็นนิตย์ ผลที่สุดก็คิดว่า “ถ้าเราบวชก็จะได้ดูพระวรกายของพระพุทธองค์ได้อย่างใกล้ชิดและตลอดเวลา” เมื่อคิดดังนี้แล้ว จึงเข้าไปกราบทูลขอบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา พระบรมศาสดาก็ประทานให้สมประสงค์^{๓๓}

เมื่ออุปสมบทแล้วก็ยังคงติดตามดูพระองค์อยู่ตลอดเวลา จึงตรัสเรียกพระวัชกาลิมาเข้าเฝ้า แล้วตรัสประณามขับไล่เธอออกไปเสียจากสำนักของพระองค์ ด้วยพระดำรัสว่า “อเปहि วุชกาลิ เธอจงออกไปจากสำนักของเรา” พระวัชกาลิ เมื่อได้ฟังแล้วจึงเกิดความน้อยใจและเสียใจเป็นอย่างมากจึงออกจากพระเวฬุวันมหาวิหาร หมายถึงจะไปกระโดดภูเขาคิชฌกูฏ เพื่อฆ่าตัวตาย พระพุทธองค์ทรงทราบอยู่ตลอด จึงได้ตรัสลอบใจด้วยธรรมกถา พระวัชกาลิพิจารณาพระโอวาทที่ตรัสสอนข่มปิตลงได้ ก็ได้บรรลุพระอรหัตผลพร้อมทั้งปฏิสัมภิทา บนอากาศนั้นแล้วลงมากกราบถวายบังคมพระบรมศาสดา พระวัชกาลิเป็นผู้มีศรัทธาอย่างแรงกล้า อาศัยศรัทธาเป็นสื่อนำ จนสามารถได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ พระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องท่านในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทางศรัทธาวิมุตติ คือ ผู้หลุดพ้นจากกิเลสด้วยศรัทธา^{๓๔}

บุคลิกภาพที่สำคัญของท่านวัชกาลิ

บุคลิกภาพทางกาย ท่านวัชกาลิเป็นคนติดอยู่ในรูป ในความสวยงาม กิริยาท่าทางที่ท่านแสดงออกมาทางกายนั้นก็คือท่านจะเฝ้าคอยมองดูความสวยงามของพระพุทธองค์อยู่เสมอ ถึงแม้จะได้บวชเป็นพระภิกษุแล้วก็ตาม บุคลิกภาพนั้นก็ยังคงอยู่ เปรียบได้ว่า บุคลิกภาพนั้น อาจไม่เกิดการ

^{๓๓} พระครูกลุณณสิทธวัฒน์ ผศ. (สมาน กลุณณธมโม/พรหมอยู่), *เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, หน้า ๑๖๕.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๖ - ๑๖๗.

เปลี่ยนแปลงได้ หากภายในจิตใจของคนผู้นั้นยังมีความยึดติดอยู่ในความพอใจของตน เมื่อไม่หาสถานที่ใหม่ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปจากเดิม บุคลิกภาพนั้นก็ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปได้

บุคลิกภาพทางใจ นั้นเป็นจุดเริ่มต้นและพัฒนาของบุคลิกภาพแสดงออกว่าบุคคลผู้นั้นจะมีบุคลิกภาพทางกายและทางวาจาเป็นเช่นไร บุคลิกภาพนั้นสามารถมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทางที่ดี ขึ้นมาได้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ท่านวิพากษ์เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพไปในทางที่ดีก็คือพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์นั่นเอง

บุคลิกภาพทางใจ จากบุคลิกภาพของท่านวิกลีในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นบุคคลประเภทราคะจริต และศรัทธาจิตรวมอยู่ในตนเอง คือเริ่มต้นตั้งแต่ที่ท่านยังไม่ได้ออกบวชจนกระทั่งได้บวชแล้ว บุคลิกภาพทางกายที่ท่านแสดงออกเสมอ คือการแอบติดตาม ฝึมองดูรูปโฉมของพระพุทธองค์ ติดใจในรูปลักษณะของท่าน จนได้ฟังธรรมกถาจากท่าน ทำให้เกิดศรัทธาจิตริต สามารถหักห้ามความหลงผิด ติดใจในรูปโฉมได้ และบรรลุเป็นพระอรหันต์ในที่สุด จะเห็นได้ว่า ศรัทธาจิตริตไม่จำเป็นต้องมีบุคลิกภาพภายนอกดี บุคคลผู้นั้นก็สามารถจัดเข้าพวกศรัทธาจิตริตได้

สรุปได้ว่าบุคลิกภาพทางใจนั้นเป็นจุดเริ่มต้นและการพัฒนาการของบุคลิกภาพในด้านต่าง ๆ ที่คนผู้นั้นจะแสดงออกมา และเมื่ออยู่กับสิ่งแวดล้อมใด ก็มักจะแสดงบุคลิกภาพนั้นออกมาอยู่เสมอ หากต้องการการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ ปัจจัยสำคัญก็คือต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว เช่น สิ่งแวดล้อมที่ดีเหมาะสมกับตนเอง การแสวงหาและคบคนดีเป็นมิตร ดังเช่นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ท่านวิพากษ์เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพไปในทางที่ดีก็คือพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์นั่นเอง

๓.๒.๔ บุคลิกภาพของพระลูกนกฏกัทธิยะเถระ

พระลูกนกฏกัทธิยะเถระ เอตทัคคะในทางผู้พูดเสียงไพเราะ

พระลูกนกฏกัทธิยะ มีนามเดิมว่า “กัทธิยะ” ท่านมีรูปร่างเตี้ย จึงได้สมญานามว่า “ลูกนกฏกะ” (แปลว่าร่างเตี้ยร่างแคระ) ท่านเป็นบุตรเศรษฐีเมืองสาวัตถี ภายหลังรับฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธองค์ที่เสด็จมาประทับที่วัดพระเชตุวัน เกิดศรัทธาแรงกล้า ขออนุญาตบิดามารดาบวช ตั้งใจบำเพ็ญสมณกิจ ไม่นานก็ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน

ในกาลแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า ุสสสะ เขาได้บังเกิดเป็นนกคฤเหว่าสวยงามบินมาโฉบเอาผลไม้ร่วงพันธรรวอยไปจากพระราชอุทยาน มองเห็นพระศาสดาแล้วมีจิตเลื่อมใสเกิดความคิดขึ้นว่า เราจักถวายแด่พระพุทธเจ้า. พระศาสดา ทรงทราบความเป็นไปทางจิตของเขา จึงทรงรับบาตรแล้วประทับนั่ง นกคฤเหว่านั้นได้วางผลไม้ร่วงสุกนั้น ท่านได้บรรลุธรรม ภายหลังจาก

ถูกล้อเลียนจากนางโสเภณี ที่ผ่านมาเห็น ท่านองว่า “พระอะไรตัวเล็กจ้ง” พระเถระเห็นพินขาว ของเธอก็กำหนดเป็น “อารมณ์” ของกรรมฐาน ก็ได้บรรลุเป็นพระอริยระดับอนาคามี^{๓๕}

พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระสารีบุตรผู้สำคัญท่านพระลูกนกกระทาทิยะ ว่าเป็นพระเสขะ จึงชี้แจงให้ท่านลูกนกกระทาทิยะเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแก่ว้าก้า ปล่อยขโมยใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกถาโดยวิธีต่าง ๆ ยิ่งกว่าประมาณ จึงทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า^{๓๖} บุคคลตัดวิภว^{๓๗} ได้ จึงบรรลุถึงความไม่หวัง^{๓๘} แม่น้ำคือตัณหาที่ถูกอรหันตมรรคญาณทำให้เหือดแห้งแล้ว จึงไหลไปอีกไม่ได้ วิภว^{๓๗} ที่ตัดได้แล้ว ย่อมไม่หมุนวนได้อีก สภาพนี้แหละคือความสิ้นสุดแห่งทุกข์

ภายหลังถูกล้อเลียนต่าง ๆ นานา ท่านก็ไม่แสดงอาการไม่พอใจอะไร ปล่อยให้พระอื่น ๆ ล้อเลียน ความทราบถึงพระพุทธองค์ได้ตรัสพระคาถา (โคลก) ว่า บุคคลมีได้เป็นเถระ เพียงเพราะผม หงอกหรือมีวัยแก่ เพียงแค่นั้นเราเราเรียกว่า “คนแก่เปล่า” ส่วนผู้ใดมีสัจจะ ทมะ (การข่มใจ) ปราศจากกิเลสอันเป็นมลทินแล้ว มีปัญญา เราเรียกผู้นั้นว่า “เถระ” พระลูกนกกระทาทิยะ ดำรงอายุสังขาร ช่วยกิจการพระศาสนาอยู่พอสมควรแก่กาลเวลาแล้วก็ดับขันธปรินิพพาน^{๓๙}

บุคลิกภาพที่สำคัญของท่านลูกนกกระทาทิยะเถระ

บุคลิกภาพทางกาย ท่านลูกนกกระทาทิยะเถระเป็นภิกษุที่มีตัวเตี้ย ถูกกล่าวหาว่าเป็นสามเณรบ้าง

บุคลิกภาพทางวาจา ท่านเป็นพระที่มีเสียงไพเราะ สวดพุทธวจนะด้วยท่านองนำฟัง จึงได้รับยกย่องจากพระองค์ว่าเป็นเลิศกว่าผู้อื่นในทางมีเสียงไพเราะ^{๔๐}

สรุปได้ว่าจากประวัติของพระลูกนกกระทาทิยะเถระ ที่ผู้วิจัยได้เลือกมาประกอบวิทยานิพนธ์ แสดงให้เห็นว่า “บุคลิกภาพ มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล และบุคลิกภาพภายนอกที่ไม่ดีนั้น เชื่อว่าจะแสดงให้เห็นบุคลิกภาพภายในไม่ดีตามไปด้วย” ดังเช่น พระลูกนกกระทาทิยะเถระ เอตทัคคะในทางผู้พูดเสียงไพเราะ บุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ทุกคนนั้นย่อมแตกต่างกันไป

^{๓๕} ศาสตราจารย์พิเศษ เสถียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต, ๕๐ พระอรหันต์ บรรลุธรรมสมัยพุทธสมัย, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๖), หน้า ๘๘ - ๘๙.

^{๓๖} ขุ.อุ. (ไทย) ๑๗/๖๒/๓๑๐ - ๓๑๑.

^{๓๗} วิภว ในที่นี้หมายถึงกิเลสวิภว ขุ.อุ. (ไทย) ๑๗/๖๒/๓๘๙.

^{๓๘} บรรลุความไม่หวัง หมายถึงบรรลุพระนิพพาน ขุ.อุ. (ไทย) ๑๗/๖๒/๓๘๙.

^{๓๙} ศาสตราจารย์พิเศษ เสถียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต, ๕๐ พระอรหันต์ บรรลุธรรมสมัยพุทธสมัย, หน้า ๘๘ - ๘๙.

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘ - ๘๙.

อาจใกล้เคียงกันแต่ไม่เหมือนกันทั้งหมดเลยทีเดียว และบุคลิกภาพนั้น ๆ ในข้อที่แตกต่างกัน คนหนึ่งอาจจะดี อีกคนอาจจะไม่ดี ก็เป็นไปได้

๓.๒.๕ บุคลิกภาพของพระพาหิยะ

พระพาหิยะ เกิดในวรรณะไวศยะ ในตระกูลกุ่มพีตระกูลหนึ่งในแคว้นพาหิยะ^{๔๑} สันนิษฐานว่าท่านได้ชื่อตามแคว้น ชีวิตฆราวาสของท่านพาหิยะ^{๔๒} เมื่อเจริญวัยแล้วได้ประกอบอาชีพค้าขายตามตระกูล เนื่องจากมีภูมิลำเนาอยู่แถบชายฝั่งทะเล^{๔๓}

ท่านเล่นเรือค้าขายอยู่เป็นประจำ วันหนึ่งทะเลเกิดมรสุม คลื่นซัดเรืออัปปางขณะเดินทางใกล้เขตท่าเรือสุปпарกะ ลูกเรือตายหมด เหลือรอดอยู่แต่ท่านซึ่งเกาะกระดานลอยน้ำมาจนถึงท่าเรือสุปпарกะเป็นถิ่นที่เจริญ มีคนอยู่หนาแน่น ท่านรู้สึกเหนื่อยและหิวแต่ก็รู้สึกละอายที่จะเปลือยกายเข้าไปในที่ชุมนุมชน จึงตัดสินใจเอาเปลือกไม้พันตัวแทนเครื่องนุ่งห่มแล้วถือกระบี่เบื้อง จากนั้นจึงแสวงเดินเข้าไปใกล้ศาลเทพารักษ์แล้วทำที่เป็นเดินออกจากศาลเข้าไปในชุมชน เมื่อพาหิยะปรากฏตัวในลักษณะที่แปลกกว่าคนอื่นคือ นุ่งห่มเปลือกไม้ ชาวเมืองก็ต่างเข้าใจผิดสำคัญว่าเป็นพระอรหันต์ จึงได้ให้อาหารและยกย่องนับถือ ทำให้ท่านสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ต่อมาพาหิยะก็สำคัญผิดไปว่าพฤติกรรมของท่านที่เป็นอยู่คือพฤติกรรมของพระอรหันต์ เมื่อเปลือกไม้เหี่ยวแล้วก็ไม่ยอมนุ่งห่มผ้าอื่น ด้วยเกรงว่าความเป็นอรหันต์จะเสื่อมและลาภสักการะจะน้อยลง ฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า “พาหิยะทารุจิ” แปลว่า พาหิยะผู้มีเปลือกไม้เป็นเครื่องนุ่งห่ม วันหนึ่งมหาพรหมองค์หนึ่งซึ่งเป็นเพื่อนเก่าในอดีตชาติ ก็ปรากฏกายให้เห็นและบอกให้ทราบว่าท่านไม่ใช่พระอรหันต์และไม่ได้ปฏิบัติตามทางที่จะเป็นพระอรหันต์ด้วย พร้อมกับชี้นำไปพบพระพุทธเจ้า พาหิยะเมื่อได้ฟังดังนี้แล้วก็เกิดศรัทธาแรงกล้ารีบเดินทางออกจากท่าเรือสุปпарกะด้วยอาการรีบร้อน และได้พบกับพระพุทธองค์ ทันทีที่ได้พบก็ถลาเข้าไปหมอบกราบแทบพระบาทของพระพุทธเจ้า พลาทูลขอให้ทรงแสดงธรรมให้ฟัง^{๔๔}

พระพาหิยะพิจารณาตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนอย่างย่อ ๆ ท่านได้บรรลุอรหัตผลทันทีที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจบ จากนั้นจึงทูลขอบวช พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้หาบาตรและจีวรมาก่อน ท่านทำตามแต่ถูกแม่วัววิดเสียก่อน จึงนิพพานโดยยังมิได้ทันบวช^{๔๕}

^{๔๑}สันนิษฐานว่า จะอยู่ทางริมฝั่งทะเลด้านใต้ของอปรันตชนบท ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของอินเดียลงมา., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท.ดร. บรรจบ บรรณรุจิ, อสติมหาสาวก, หน้า ๒๘๑.

^{๔๒}รายละเอียดใน ขุ.อป. (ไทย) ๓๓/๑๗๘ - ๒๒๐/๒๖๒ - ๒๖๗.

^{๔๓}รายละเอียดใน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท.ดร. บรรจบ บรรณรุจิ, อสติมหาสาวก, หน้า ๒๘๑ - ๒๘๕.

^{๔๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๑ - ๒๘๕.

^{๔๕}ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕๐/๑๐/๑๐๑ - ๑๐๒.

พระพุทธเจ้าทรงตั้งท่านไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านบรรลुरुธรรมเร็ว ท่านนิพพานภายหลังจากบรรลुพระอรหันต์โดยที่ไม่ทันได้บวช

บุคลิกภาพที่สำคัญของท่านพาหิยะเถระ

บุคลิกภาพทางกายและทางใจ ท่านพระพาหิยะเถระเป็นผู้มีบุคลิกภาพทางกายไม่เหมาะสมในบางเวลา คือเป็นผู้ไม่รู้จักกาลเทศะ เข้าไปหาพระพุทธเจ้าเพื่อหวังจะได้ฟังพระธรรมเทศนาโดยไม่ดูเวลาและโอกาสที่เหมาะสม ดังข้อความที่ว่า“พาหิยะ” พระพุทธเจ้าตรัสห้าม “เวลานี้ไม่ใช่เวลาแสดงธรรม เห็นไหมตาคดกำลังบิดงออยู่กลางถนน” ท่านหยุดระยะหนึ่ง ครั้นแล้วก็ได้ทูลให้พระพุทธเจ้าแสดงธรรมให้ฟังอีก ครั้งที่ ๓ พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า ท่านมีอุปนิสัยสมควรฟังธรรมได้จึงตรัสว่า “พาหิยะ เธอควรศึกษาอย่างนี้แล พาหิยะ เมื่อใดแล เธอเห็นสักแต่ว่าเห็น เมื่อได้ยินสักแต่ว่าได้ยิน เมื่อทราบก็สักแต่ว่าทราบ เมื่อรู้สึกก็สักแต่ว่ารู้สึก เมื่อนั้น (ความสำคัญว่า) ตัวเธอก็ไม่มี เมื่อใด (ความสำคัญว่า) ตัวเธอไม่มี เมื่อนั้นตัวเธอก็ไม่มีในที่นั้น เมื่อใดตัวเธอไม่มีในที่นั้น เมื่อนั้นตัวเธอก็ไม่มีในโลกนี้ ในโลกหน้า และในระหว่างโลกทั้ง ๒ นี้แหละคือ ที่สุดแห่งทุกข์(ทุกข์ก็สิ้นไป)”^{๔๖}

และจากพระสูตรนี้เอง จะเห็นว่า พระพาหิยะเถระ เป็นคนยึดมั่นถือมั่น เข้าใจผิดคิดว่าตนเองเป็นพระอรหันต์แล้ว เมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธองค์ จึงคลายความเข้าใจผิดนั้นลงได้ เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพจากเป็นคนที่สับสนในตนเอง เข้าใจผิดมาโดยตลอดให้มีความเห็นจริงเห็นในสิ่งที่ถูกต้อง น้อมใจศรัทธาเลื่อมใส ขอบวชในพระพุทธศาสนาภายหลังจากจบพระธรรมเทศนาบทนี้

จากประวัติของ พระพาหิยะ ที่ได้กล่าวมา เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับจิตในทางพระพุทธศาสนา จิตของพระพาหิยะนั้นจะสงเคราะห์เข้าใน วิตกจิต เพราะการลั้งเลงสงสัย ไม่มีการตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องลงไปในัน ทำให้ท่านหลงผิด คิดว่าตนเองเป็นพระอรหันต์ พระพุทธองค์ทรงทราบถึงจิตของพระพาหิยะ จึงได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนา ให้ท่านคลายความยึดมั่นถือมั่น การลั้งเลงสงสัย เปลี่ยนการตัดสินใจที่ผิดให้เป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง จนทำให้ท่านสามารถบรรลุพระอรหันต์ได้ในขณะที่ยังมีได้บวชเลย อีกจิตหนึ่งของท่านพาหิยะ ที่เราสามารถสงเคราะห์เข้าได้ก็คือ สัทธาจิต เพราะการที่ท่านเข้าใจผิด หลงเชื่อในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ท่านมีความประพฤติดีที่ผิดไปในขณะนั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับบุคลิกภาพทางแนวคิด ทฤษฎีของชาวตะวันตกก็ทำให้เราารู้ได้ว่า เมื่อใดบุคคลผู้นั้นมีบุคลิกภาพภายในที่ไม่ดีคนผู้นั้นย่อมมีบุคลิกภาพภายนอกที่แสดงออกมาไม่ดีตามไปด้วย และการพัฒนาบุคลิกภาพให้ดีขึ้นไปนั้น ควรรู้ตนเองเสียก่อนว่าเรามีบุคลิกภาพแบบใดแล้วหาโอกาสเข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ดังเช่นพระพาหิยะที่หาโอกาสเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าจนได้บรรลุพระอรหันต์และเปลี่ยนความเห็นผิดให้เป็นความเห็นถูกต้อง

^{๔๖}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท.ดร. บรรจบ บรรณรุจิ, อธิติมหาสาวก, หน้า ๒๘๕.

๓.๒.๖ บุคลิกภาพที่สำคัญของนางวิสาขา^{๔๗}

บุคลิกภาพทางกาย นางวิสาขาเป็นสตรีที่ลือชื่อว่าเป็นเบญจกัลยาณี คือมีความงาม ๕ ประการ ได้แก่

๑. ผมงาม หมายถึงผมสลวยเป็นเงางาม (เกสกัลยาณะ)
๒. เนืองงาม หมายถึงมีริมฝีปาก ไม่ต้องทาลิปสติก (มังสกัลยาณะ)
๓. กระตุงงาม หมายถึงพื้่นงาม (อัญฐิกัลยาณะ)
๔. วัยงาม หมายถึงไม่แก่ตามอายุ (วัยกัลยาณะ)
๕. ผิวงาม หมายถึงผิวพรรณผุดผ่อง (ฉวีกัลยาณะ)^{๔๘}

จากความงามตามหลักเบญจกัลยาณีทั้ง ๕ ประการของนางวิสาขา แสดงให้เห็นว่า บุคคลใดที่มีบุคลิกภาพทางกายที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติดังกล่าว น้อยคนที่จะมีบุคลิกภาพในด้านอื่น ๆ ไม่ดี นางวิสาขาก็เช่นกัน ด้วยเหตุที่นางวิสาขาได้อุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์ และได้ถวายวัตถุจตุปัจจัยในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากดังกล่าวนั้น พระผู้มีพระภาคจึงได้ทรงประกาศยกย่องนางในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายในฝ่าย ผู้เป็นทายิกา^{๔๙}

สรุปได้ว่าบุคลิกภาพของนางวิสาขา มีความเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา มากปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกหลายครั้งด้วยกัน แต่ผู้วิจัยได้ยกเพียงลักษณะของความงามของนาง ซึ่งเปรียบได้คือความงามทางด้านบุคลิกภาพตามหลักพระพุทธศาสนาเพียงเท่านั้น นางยังมีบุคลิกภาพทางวาจาและทางใจที่ดีอีกหลายประการ แต่เพื่อให้เห็นถึงบุคลิกภาพที่ดีของสตรีในครั้งพุทธกาล ซึ่งอาจแตกต่างกับคนในยุคปัจจุบันนี้ซึ่งมีความงามภายนอกแบบชั่วคราวชั่วคราว

^{๔๗}ดูรายละเอียดใน ชุ.ธ.อ. (ไทย) ๘/๑๒.

^{๔๘}ศาสตราจารย์พิเศษ เสถียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต, พุทธสาวก สาวิกา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๕), หน้า ๓๔๙.

^{๔๙}พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ ผศ. (สมาน กลยาณธโม/พรหมอยู่), เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, หน้า ๒๗๐.

๓.๓ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับแก้ไขจิตประเภทต่าง ๆ

หากเราวิเคราะห์จิตในตัวของแต่ละบุคคลได้แล้ว เราจะทราบว่าสิ่งใดเป็น กุศล สิ่งใดเป็นอกุศล ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “อะไรที่เป็นปัจจัยแห่งกุศล ? มันคือรากเหง้าของของกุศล ๓ ประการ ได้แก่ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง และกิเลสทั้งหมดที่เกิดจากความมั่นคง ความรู้สึกการรับรู้ ความแพร่หลาย การรับรู้ซึ่งบรรจากรากเหง้าของอกุศล กายกรรม วจีกรรมและมโนกรรม ซึ่งมีรากเหง้าของอกุศลเป็นพื้นฐาน เหล่านี้เป็นปัจจัยที่เป็นอกุศล”^{๕๐}

ในการแก้ไขจิตต่าง ๆ ภายในตัวตนของเรานั้น เราต้องรู้เสียก่อนว่า เรามีจิตอะไร มีข้อดีข้อเสียอย่างไร สิ่งใดที่ยังขาด สิ่งใดที่มีมากเกินไป หากเรายังไม่รู้ว่าเรามีจิตแบบใด เราก็สังเกตจากความประพฤติของเราที่ทำอยู่เป็นประจำ สามารถสังเคราะห์ได้กับจิตแบบใด เมื่อเราทราบแล้วก็นำหลักธรรมสำหรับปรับแก้จิตนั้น ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบุคลิกภาพและลักษณะตัวตนที่แท้จริงของเรา ขอนำหลักธรรมสำหรับปรับแก้จิตในประเภทต่างดังนี้

๑) หลักธรรมสำหรับปรับแก้ ราคะจิต

ราคะจิต คือบุคคลที่มีความประพฤตินักไปในทางรักสวยรักงาม มีความสุขกับการได้ชื่นชมและมองดูสิ่งสวย ๆ งาม ๆ อารมณ์อ่อนไหว เป็นต้น

หลักธรรมสำคัญสำหรับปรับแก้ราคะจิตนั้น ควรเริ่มที่การฝึกใจของตนเองให้มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง เห็นสภาพของสิ่งต่าง ๆ ว่า สิ่งทั้งหมดนั้นตั้งอยู่ในกฎไตรลักษณ์^{๕๑}

๒) หลักธรรมสำหรับปรับแก้ โทสะจิต

โทสะจิต คือบุคคลที่มีความประพฤติปกติหนักไปในทาง อารมณ์ร้อน มักโกรธ เสียใจดัง เป็นต้น ความโกรธ มีโทษมาก ในพระไตรปิฎกได้อธิบายถึงโทษของความโกรธไว้หลายเรื่อง เช่น

บุคคลโทสะจิต ผู้มีอินทรีย์อ่อนควรเจริญอัปมัญญา ๔ เพราะจะข่มโทสะได้ หรือวิณณกสิณ เพราะจิตจะโน้มไปในกัมมฐานนั้น ผู้มีอินทรีย์แก่กล้าควรปฏิบัติอายตนะพิเศษ (อรุปกรรมฐาน) แต่ไม่ควรเจริญสุกขัสถัญญา ๑๐ เพราะจะเกิดปฏิกัมม^{๕๒}

^{๕๐} อด.ฉก.ก. (ไทย) ๒๒/๓๓๔/๔๖๓.

^{๕๑} ดูรายละเอียดใน พระพหุพรมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๘๘.

^{๕๒} พระอุปัชฌาย์เสนาะ, วิมุตติมรรค, แปลโดย พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของพระเฮฮาราและคณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๑), หน้า ๖๑.

สรุปได้ว่า หลักธรรมสำหรับปรับแก้โทสจริตนั้น เราควรเปลี่ยนแปลงความคิดของเราเสียก่อน อย่างมองสิ่งต่าง ๆ รอบตัวด้วยความอาฆาต พยาบาท ให้เจริญเมตตาภาวนาให้มาก ๆ เพื่อที่จะได้เปลี่ยนแปลงความคิดไม่ดีของตนเอง ให้มีความปรารถนาดี

๓) หลักธรรมสำหรับปรับแก้ โมหจริต

ธรรมะเป็นที่สบายของคนโมหจริต เสนาสนะต้องหันหน้าสู่ทิศไม่คับแคบ ที่เมื่อนั่งแล้วทิศย่อมปรากฏโล่งสว่าง ในบรรดาอิริยาบถ ๔ อิริยาบถเดินจึงจะเหมาะสม ส่วนอารมณ์ก็มีภูมิตฐานขนาดเล็กเท่าตะแกรง หรือเท่าขันโอ ย่อมไม่เหมาะสมแก่คนโมหจริตนั้น เพราะเมื่อโอกาสคับแคบ จิตก็จะถึงความมึนงยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นดวงกลืนขนาดใหญ่กว้างมากจึงจะเหมาะสมประการที่เหลือ มีเสนาสนะเป็นต้น ซึ่งควรยกมาแสดงสำหรับคนโมหจริต ฟังเข้าใจว่ามีลักษณะเช่นเดียวกันกับการที่ได้แสดงไว้แล้วสำหรับคนโทสจริตนั้นแล^{๕๓}

สรุปก็คือให้ใช้หลักธรรมลักษณะเดียวกับโทสจริตมาปรับแก้จิตนั่นเอง

๔) หลักธรรมสำหรับปรับแก้ สัทธาจริต

สัทธาจริต มีจิตโน้มไปในความเชื่อเป็นอารมณ์ประจำใจ ทำตามความเชื่อ เอาความเชื่อออกหน้า ความคิดหรือความยึดมั่นมักอยู่เหนือการใช้เหตุผล และมักเชื่อโดยไร้เหตุผล อะไรที่ไม่เป็นไปตามที่ตนเชื่อถือมักไม่ถูกต้อง มีใครแนะนำอะไรก็ตัดสินใจเชื่ออย่างเดียวโดยไม่ได้อะไรพิจารณา

บุคคลศรัทธาจริตและบุคคลราคะจริต ผู้มีอินทรีย์แก่กล้า ควรปฏิบัติอนุสสติ ๖ เริ่มด้วยพุทธานุสสติ^{๕๔}

๕) หลักธรรมสำหรับปรับแก้ พุทธิจริต

เป็นคนเจ้าปัญญาเจ้าความคิด มีความฉลาด มีไหวพริบปฏิภาณดี คิดอะไรเป็นเหตุเป็นผล ชอบใช้ความรู้และเหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำอะไร มองปรากฏการณ์ต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริง บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง โดยปราศจากการปรุงแต่งหรืออคติส่วนตัว

บุคคลพุทธิจริตควรปฏิบัติจตุตตานุสฐาน อาหารปฏิกุศลสัญญา มรณสติ และอุปสมานุสสติ และไม่ควรห้ามกัมมฐานใด ๆ เลย^{๕๕}

^{๕๓} สมเด็จพระพุทธจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปลและเรียบเรียง , คัมภีร์วิสุทธิมรรค, หน้า ๑๘๐ - ๑๘๑.

^{๕๔} ศึกษารายละเอียดใน พระอุทิศสเถระ, วิมุตติมรรค, หน้า ๖๑ - ๖๒.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑ - ๖๒.

๖) หลักธรรมสำหรับปรับแก้ วิตกจริต

วิตกจริต ก็คือบุคคลผู้ที่มีความวิตกเป็นความประพฤติดปกติ, หนักไปในทางนึกคิดจับจด ฟุ้งซ่าน มักจะคิดอะไรไม่เป็นขึ้นเป็นอัน นึกตามผู้อื่น ไม่มีความคิดเป็นของตนเอง บางครั้งก็ไม่คิดอะไรเลย เพราะมีความสับสนด้านความคิดเป็นส่วนใหญ่ หลักธรรมที่สำคัญไว้สำหรับปรับแก้วิตกจิตนั้นจึงต้องเริ่มที่จิตใจ ฝึกฝนให้จิตใจมีสติอยู่กับตัวเองเสมอเป็นเบื้องต้น หลังจากนั้นค่อยฝึกปฏิบัติทางกาย และทางวาจาต่อไปโดยต้องมีสติควบคุมการกระทำนั้นอยู่เสมอ

จากการวิเคราะห์และรวบรวมจากเอกสารตำราทางพระพุทธศาสนาทำให้สรุปได้ว่า บุคคลวิตกจริต เป็นบุคคลที่ประพฤตินักไปทางนึกคิดจับจด ฟุ้งซ่าน ธรรมเนียมที่เหมาะสมที่ท่านแนะนำให้ปฏิบัติคือ การเจริญอานาปานสติกรรมฐาน ซึ่งเป็น ๑ ใน กรรมฐาน ๔๐ เนื่องจากเป็นกรรมฐานที่สามารถช่วยให้บุคคลวิตกจิตนั้น สามารถเกิดสมาธิได้โดยการมีสติกำหนดที่การหายใจเข้าออกตลอดเวลา ทำให้สามารถกำจัดความฟุ้งซ่านที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งในคัมภีร์วิมุตติมรรคคัมภีร์วิสุทธิมรรค และคัมภีร์อิทธิธรรมมัตถสังคหะได้กล่าวอธิบายไว้อย่างสอดคล้องและตรงกันเป็นการยืนยันข้อมูลจากพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์หลักทางพระพุทธศาสนาที่พระสารีบุตรกล่าวยกย่องพุทธคุณ พระผู้มีพระภาคว่ายอดเยี่ยมทรงตรัสอานาปานสติแก่บุคคลวิตกจิตด้วยประการฉะนี้^{๕๖}

จะเห็นได้ว่า โดยมากแล้วหลักธรรมสำหรับนำมาปรับแก้จิตประเภทต่าง ๆ คือ การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน สรุปได้ว่า

๑. อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ แก้วราคะจิต
๒. พรหมวิหารธรรม ๔ วัณณกสิณ ๔ แก้วโทสจิต
๓. อานาปานสติ แก้วโมหจิตและวิตกจริต
๔. อนุสสติ ๖ แก้วสัทธาจิต
๕. มรณัสสติ อุปสมานุสสติ อาหาเรปฏิกูลสัญญา จตุธาตวัญฐาน แก้วพุทธิจิต
๖. อรูป ๔ ภูตกสิณ ๔ อาโลกสิณ อากาสกสิณ แก้วจิตทั้งปวง^{๕๗}

^{๕๖} พระศรีศกดิ์ ส่วโร (แสงธง), “การวิเคราะห์จิต ๖ กับการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๘.

^{๕๗} รวบรวมและเรียบเรียงโดย พระเมธีวราภรณ์ (ยุ้ย อุสนโต ป.ธ.๙), วิสุทธิมรรค ฉบับแปลรักษาแก่นธรรม, (ราชบุรี: หจก. สามลดา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๐ - ๑๑๑.

ตารางที่ ๓.๓.๑ สรุปคุณสมบัติเฉพาะของคนแต่ละจริตที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค^{๕๘}

จริต	ราคจริต/ศรัทธาจริต	โทสจริต/พุทธิจริต	โมหจริต/วิตกจริต
ลักษณะเด่น/ การเดิน	เดินเรียบร็อย วางเท้า สม่ำเสมอ รอยเท้า เว้ากลาง	เดินเหมือนเอาปลาย เท้าขุดดินไป เดินเร็ว รอยเท้าจิกปลายลง	เดินส่ายยกและวาง เหมือนคนสะดุ้ง ตกใจ
ลักษณะการยืนและ การนั่ง	มีอาการหวานตา น่าเลื่อมใส	มีอาการแข็งกระด้าง	มีอาการข่มขำ
การทำงานทั่วไป	ทำงานอย่าง ละเอียดลออ เรียบร็อย สม่ำเสมอ ตั้งใจ	ทำงานอย่าง เคร่งเครียด เข้มแข็ง แต่ไม่สม่ำเสมอ	มักทำไม่ละเอียด งุ่มง่าม ไม่สม่ำเสมอ และไม่มีกฎเกณฑ์
รสชาติที่พึงใจ เมื่อบริโภค	ชอบอาหารที่มี รสหวานจัด	ชอบอาหารที่ ไม่ประณีต มีรสเปรี้ยว	ไม่ชอบรสอะไร ที่แน่นอน
อกุศลธรรม (สำหรับ ราคจริต โทสจริตและ โมหจริต)	เสแสร้ง โอ้อวด ถือตัว ปรารถนาลามก มัก มาก ไม่สันโดษ แง่งอน มีเล่ห์เหลี่ยม	ความโกรธ ความผูก โกรธ ความลบหลู่ ความดีเสมอ ความ ริษยา ความตระหนี่	หดหู่ เชื่องซึม ความสงสัย ความยึด มั่น ด้วยความสำคัญ ผิด ความไม่ปล่อย วาง
กุศลธรรมสำหรับคน ศรัทธาจริต พุทธิจริต อกุศลธรรมสำหรับ วิตกจริต	ความเสียสละเด็ดขาด ความใคร่เห็นพระ อริยะเจ้าทั้งหลาย ความใคร่ฟังธรรม ความมากไปด้วย ปรามิทย์ ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา ความ เลื่อมใส	เป็นผู้ว่าง่าย มีมิตรดี รู้จักประมาณในการ บริโภค ความมี สติสัมปชัญญะ ความ หมั่นประกอบความ เพียร ความสังเวช มีความเพียรโดย แยบคาย	มากไปด้วยการพูด ยินดีในหมู่คณะ ไม่ยินดีในการภาวนา มีงานไม่แน่นอน กลางคืนเป็นคว้น กลางวันเป็นไฟ ความคิดฟุ้ง

^{๕๘}วิสุทธิ. (ไทย) ๑๗๓ - ๑๗๗.

ตารางที่ ๓.๓.๒ สรุปคุณสมบัติเฉพาะของคนแต่ละจริตปรากฏในคัมภีร์วิมุตติมรรค^{๕๔}

ลักษณะเด่น	ราคะจริต/ศรัทธาจริต	โทสะจริต/พุทธิจริต	โมหะจริต/วิตกจริต
การเดิน	ยกเท้าเร็ว ก้าวสม่ำเสมอ สง่างาม	ยกขากระตุก เหยียบลงผลุนพลัน กระแทกสั่น	ยกเท้าขึ้นและลง บิดไปบิดมา
การมองดูรูป	มองนาน หาช้อดี	มองไม่นาน เห็นข้อเสีย	คล้อยตามผู้อื่น
การนั่งห่ม	ไม่ใช่ของเก่าหรือขาด ไม่ค่อยรุ่มร่าม น่าดูชม	นั่งห่มรวดเร็ว ไม่เรียบร้อย ไม่น่าดูชม	นั่งห่มเชื่องช้า ไม่เรียบร้อย ไม่น่าดูชม
การบริโภค	เรียบร้อย พอใจในรส แม้ไม่อร่อย	ไม่เรียบร้อย คำโต ถ้าไม่อร่อยจะไม่พอใจ	ไม่เรียบร้อย คำเล็ก เลอะเทอะ ไม่สำรวม
การงาน (ปัดกวาด)	จับไม้กวาดพอดี ไม่รีบร้อน กวาดสะอาด เรียบร้อย	เร่งรีบ รวดเร็ว กวาดเสียงดัง สะอาด แต่ไม่เรียบร้อย สม่ำเสมอ	กวาดเชื่องช้า ไม่สะอาด ไม่เรียบร้อย สม่ำเสมอ
การนอน	เตรียมที่นอนเรียบร้อย ค่อย ๆ นอน เอนกาย ลงนอน ถ้าจะปลุกจะ ลุกทันทีและตอบแบบ ไม่เต็มใจ	เตรียมที่นอนรีบร้อน รีบนอน เวลาหลับหน้า นิ้วคิ้วขมวด ถ้าถูกปลุก จะลุกทันทีทันใด และ ตอบแบบไม่พอใจ	ไม่เตรียมที่นอน เรียบร้อย หลับแขนขา ถ่าง ถ้าถูกปลุกจะบ่น พึมพำและใช้เวลานาน จึงตอบ
กิเลส	ริษยา มานะ มายา สาไถย มักมาก	โกรธ พยาบาท มักขะ ตระหนี่ อุปนาคะ	ถีนมิทตะ อุทัจจกุกุกจจ วิจิกิจฉา โมหะ

^{๕๔} ศึกษารายละเอียดใน พระอุปติสเถระ, วิมุตติมรรค, แปลโดย พระราชวรมนู (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของพระเอฮารา และคณะ, หน้า ๕๘ - ๖๑.

ตารางที่ ๓.๓.๓ ตารางสรุปจิต ๖^{๖๐}

ตารางสรุปจิต ๖				
จิต	ลักษณะ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	วิธีแก้ไข
๑. รากจิต	- บุคลิกดี มีมาด - น้ำเสียงนุ่มนวล ไพเราะ - ติดในความสวยงาม - ไม่ชอบคิดแต่ชอบจินตนาการเพื่อฝัน	- มีความประณีตอ่อนไหวละเอียดอ่อน - ช่างสังเกต เก็บข้อมูลเก่ง - มีบุคลิก หน้าตาเป็นที่ชอบของคนที่พบเห็น - เก่งในการประสานงานประชาสัมพันธ์	- ไม่มีสมาธิทำงานใหญ่ได้ยาก - ไม่มีเป้าหมายในชีวิต - ไม่มีความเป็นผู้นำ ขี้เกรงใจคน - มุ่งแต่บำรุงบำเรอผัสสะทั้ง ๕ ของตัวเอง คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส - ชอบพูดคำหวานหูแต่อาจไม่จริงใจ - อารมณ์รุนแรง ข้างอิฉฉา ริษยา ชอบปรุ่งแต่ง	- พิจารณาโทษของจิตที่ขาดสมาธิ - ฝึกพลังจิตให้มีสมาธิเข้มแข็ง - หาเป้าหมายที่แน่ชัดในชีวิต - พิจารณาสังปฏิกุลต่าง ๆ ของร่างกายมนุษย์เพื่อลดการติดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส

^{๖๐}ดร.อนุสรณ์ จันทพันธ์, ดร.บุญชัย โกศลธนากุล, จิต ๖: ศาสตร์ในการอ่านใจคน, พิมพ์ครั้งที่ ๓๔, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นท์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐ - ๑๓.

จริต	ลักษณะ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	วิธีแก้ไข
๒. โทสจริต	- จิตขุ่นเคือง - โกรธง่าย - คาดหวังว่าโลกต้องเป็นอย่างที่ตัวเองคิด - พุดตรงไปตรงมา - ชอบชี้ถูก ชี้ผิด - เจ้าระเปียบ - เคร่งกฎเกณฑ์ - แต่งตัวประณีต - สะอาดสะอ้าน - เดินเร็ว - ตรงแนว	- อุกิศตัวพุ่มเท - ให้งกับการงาน - มีระเบียบวินัย - สูง ตรงเวลา - วิเคราะห์เก่ง - มองอะไร - ตรงไปตรงมา - มีความจริงใจ - ต่อผู้อื่น - สามารถพึ่งพาได้ - พุดคำไหนคำนั้น - ไม่ค่อยโลก	- จิตขุ่นมัว - ร้อนรุ่ม - ไม่มีความเมตตา - ไม่เป็นที่น่า - คบค้าสมาคม - ของคนอื่น และ - ไม่มีบาร์มี - ไม่มีความคิด - สร้างสรรค์ - สร้างวสิกรรม - เป็นประจำ - มีโรคร้ายใช้เจ็บ - ได้ง่าย	- สังเกตดูอารมณ์ตัวเองเป็นประจำ - เจริญเมตตาให้มาก ๆ - คิดก่อนพูดนาน ๆ - และพูดทีละคำ - ฟังทีละเสียง - อย่าไปจริงจังกับโลกมากนัก - เปิดใจกว้าง - รับความคิดใหม่ ๆ - พิจารณาโทษของ - ความโกรธต่อความ - เสื่อมโทรม - ของร่างกาย
๓. โมหจริต	- ง่วง ซึม เปื่อ ๆ - เช้ง ๆ - ดวงตาดูเศร้า ๆ - ซึ้ง ๆ - พุดจาเบา ๆ - นุ่มนวล อ่อนโยน - ยิ้มง่าย - ไม่ค่อยโกรธใคร - ไม่ชอบเข้าสังคม - ไม่ชอบทำตัว - เป็นจุดเด่น - เดินแบบขาด - จุดหมาย	- ไม่ฟังชาน - เข้าใจอะไรได้ง่าย - และชัดเจน - มีความรู้สึก - มักตัดสินใจอะไรได้ - ถูกต้อง - ทำงานเก่ง โดย - เฉพาะงานประจำ - ไม่ค่อยทุกข์หรือ - เครียดมากนัก - เป็นคนดี - เป็นเพื่อนที่น่าคบ - ไม่ทำร้ายคน	- ไม่มีความมั่นใจ - มองตัวเองต่ำกว่า - ความจริง - โทษตัวเองเสมอ - หมกมุ่นแต่เรื่อง - ตัวเอง - ไม่สนใจคนอื่น - ไม่จัดระบบ - ความคิด - ไม่ชอบเป็น - จุดเด่น - สมาธิอ่อนและ - สั้น เปื่อง่าย	- ตั้งเป้าหมายชีวิตให้ชัดเจน - ฝึกสมาธิสร้างพลังจิต - ให้เข้มแข็ง - ให้จิตออกจากอารมณ์ - โดยจับการเคลื่อนไหว - ของร่างกายหรือเล่น - กีฬา - แสวงหาความรู้และ - ต้องจัดระบบความรู้ - ความคิด - สร้างความแปลกใหม่ - ให้กับชีวิต

จริต	ลักษณะ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	วิธีแก้ไข
๔. วิตกจริต	- พุดเป็นน้ำไหลไฟดับ - ความคิดพวยพุ่ง ฟุ้งซ่าน อยู่ในโลก ความคิด ไม่ใช่โลกความจริง - มองโลกในแง่ร้าย ว่าคนอื่นจะเอาเปรียบกลั่นแกล้งเรา - หน้าจะบึ้ง ไม่ค่อยยิ้ม - เจ้ากี้เจ้าการ อวดตาสองคิดว่าตัวเองเก่ง - อายากรู้อยากเห็นทุกเรื่อง ผิดวันประกันพรุ่ง	- เป็นนักคิดระดับยอดเยี่ยม - มองอะไรทะลุปรุโปร่งหลายชั้น - เป็นนักพูดที่เก่ง จูงใจคนเป็นผู้นำในหลายวงการ - ละเอียดรอบคอบ เจาะลึกในรายละเอียด - เห็นความผิดเล็ก ความผิดน้อย ที่คนอื่นไม่เห็น	- มองจุดเล็ก ลืมภาพใหญ่ - เปลี่ยนแปลงความคิดตลอดเวลา - จุดยืงกลับไปกลับมา - ไม่รักษาสัญญา - มีแต่ความคิด ไม่มีความรู้สึก - ไม่มีวิจารณ์ญาณ - ลังเล - มักตัดสินใจผิดพลาด - มักทะเลาะวิวาท ทำร้ายจิตใจ - เอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น - มีความทุกข์ เพราะเห็นแต่ปัญหา แต่หาทางแก้ไม่ได้	- เลือกความคิด อย่าให้ความคิดมากเกินไป - ฝึกสมาธิแบบ อานาปานสติ เพื่อสงบสติอารมณ์ - เลิกอกุศลจิตคลายจากความฟุ้งซ่าน - สร้างวินัย ต้องสร้างกรอบเวลา - ฝึกมองภาพรวม คิดให้ครบวงจร - หัดมองโลกในแง่ดี - พัฒนาสมองด้านขวา

จริต	ลักษณะ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	วิธีแก้ไข
๕. ศรัทธาจริต	- ยึดมั่นอย่างแรงกล้าในบุคคลหรือความเชื่อ - ย้ำคิดย้ำพูดในสิ่งที่ตนเองเชื่อถือและศรัทธา - คิดว่าตัวเองเป็นคนดี - น่าศรัทธา - ประเสริฐ - เป็นคนจริงจัง - พุดมีหลักการ	- มีพลังจิตสูงและเข้มแข็ง - พร้อมที่จะเสียสละเพื่อผู้อื่น - ต้องการเปลี่ยนแปลงตัวเองและสังคม - ไปสู่สภาพที่ดีกว่าเดิม - มีพลังขับเคลื่อน - มหาศาล - มีลักษณะความเป็นผู้นำ	- หูเบา ความเชื่ออยู่เหนือเหตุผล - ถูกหลอกได้ง่าย - ยิ่งศรัทธามากปัญญายิ่งลด - น้อยลง - จิตใจคับแคบ - ไม่ยอมรับความคิดที่แตกต่าง - ไม่ประนีประนอม - มองโลกเป็นขาวและดำ - เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนคิดว่าถูกต้องสามารถทำได้ทุกอย่าง - แม้แต่ใช้ความรุนแรง	- นึกถึงกาลามสูตร - ใช้หลักเหตุผลพิจารณาเหนือความเชื่อ - ใช้ปัญญานำทางและใช้ศรัทธาเป็นพลังขับเคลื่อน - เปิดใจกว้างรับความคิดใหม่ ๆ - ลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวเองหรืออุดมการณ์ - ลดความยึดมั่นในตัวกูของกู

จริต	ลักษณะ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	วิธีแก้ไข
๖. พุทธิจริต	- คิดอะไรเป็นเหตุเป็นผล - มองเรื่องต่าง ๆ ตามสภาพความเป็นจริง ไม่ปรุงแต่ง - พร้อมรับความคิดที่แตกต่างไปจากของตนเอง - ใฝ่เรียนรู้ ช่างสังเกต - มีความเมตตา ไม่เอาเปรียบคน - หน้าที่าผ่องใสตาเป็นประกายไม่ทุกข์	- สามารถเห็นเหตุ เห็นผลได้ชัดเจน และรู้วิธีการแก้ไข - ปัญหาต่างๆ ได้้อย่างถูกต้อง - อึดใจเปิดใจ - รับข้อเท็จจริง - จิตอยู่ในปัจจุบัน ไม่จมปลักอยู่กับอดีต และไม่กังวลในสิ่งที่เกิดในอนาคต - พัฒนาปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ - เป็นกัลยาณมิตร	- มีความเฉื่อย ไม่ต้องการพัฒนาจิตวิญญาณ - ชีวิตราบรื่น มาตลอด - หากต้องเผชิญพลังด้านลบ - อาจเอาตัวไม่รอด - ไม่มีความเป็นผู้นำ จิตไม่มีพลังพอที่จะดึงดูดคนให้คล้อยตาม	- ถามตัวเองว่าพอใจแล้วหรือกับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน - เพิ่มพลังสติ สมาธิ พัฒนาจิตใจให้มีพลังขับเคลื่อนที่แรงขึ้น - เพิ่มความเมตตา พยายามทำประโยชน์ให้กับสังคมมากขึ้น

๓.๔ สรุปความหมายและประเภทของจริต ๖

จากลักษณะทั้งหมดของคำว่า “จริต” ทั้งข้อมูลที่ได้จากวิสุทธิมรรค วิมุตติมรรค และนักปราชญ์หลายท่านได้อธิบายไว้ ผู้วิจัยได้สรุปว่า

๑. รากจริต คือบุคคลที่มีความประพฤติปกติหนักไปในทางรักสวยรักงาม รักความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสุขกับการได้ชื่นชมและมองดูสิ่งสวย ๆ งาม ๆ อารมณ์อ่อนไหว มักคล้อยตามรูป รส กลิ่น เสียง ได้ง่าย มักขาดปัญญา ในการพิจารณา ตัดสินใจจากสิ่งที่ตนรับรู้ มักเอาแต่ใจตนเอง

๒. โทสจริต คือบุคคลที่มีความประพฤติปกติหนักไปในทาง อารมณ์ร้อน มักโกรธ เสียงดัง มีบุคลิกภาพภายนอกดูน่ากลัว เป็นคนรวดเร็วแต่ไม่รอบคอบ ลักษณะโดยรวมจะตรงกันข้ามกับรากจริต

๓. โมหจริต คือบุคคลที่มีความประพฤติปกติหนักไปในทาง เฉื่อยชา ไม่ความกระฉับกระเฉง มักมองตัวเองไม่ดี หรือสร้างปมด้อยให้กับตนเอง ทำให้ขาดความมั่นใจ ขาดการตัดสินใจ มักทำอะไรเชื่องช้า ผิดพลาดเสมอ

๔. วิตกจริต คือบุคคลที่มีความประพฤติปกติหนักไปในทาง เชื่องช้า สับสนในตนเอง มีความคิดไม่แน่นอน มักจับจดในสิ่งที่ทำ แต่ทำแล้วผลออกมาไม่ได้ดี เห็นตามผู้อื่น ไม่ค่อยมีความคิดเป็นของตนเอง

๕. สัทธาจริต คือบุคคลที่มีความประพฤติปกติหนักไปในทาง เชื่อในการตัดสินใจของตนเอง เชื่อแล้วจะเชื่อเลย ค่อนข้างยึดติดกับความเชื่อกับเรื่องราวที่คนส่วนใหญ่เชื่อ หรือเชื่อโดยขาดปัญญา อาศัยความคิดของตนเป็นใหญ่ เป็นที่ตั้ง การกระทำต่าง ๆ ที่แสดงออกมาจึงเป็นไปในลักษณะตามใจตนเอง

๖. พุทธิจริต คือบุคคลที่มีความประพฤติปกติหนักไปในทาง ว่องไว เรียบร้อย มีสติปัญญา มีความเพียรพยายามทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ มักใช้เหตุผลในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ข้อเสียคือการมองโลกในแง่ดีเกินไปในบางครั้ง เมื่อเจอปัญหาหนัก ๆ ในชีวิต อาจแก้ปัญหาไม่ได้

การเรียงลำดับ จริต แต่ละประเภทรู้นั้น อาจมีแตกต่างกันไปบ้าง ในบางช่วงของข้อมูล เนื่องจากข้อมูลบางประเด็นนั้น มีการอธิบายและเรียงลำดับแตกต่างกันไป อาจทำให้ผู้อ่านสับสนไปบ้าง เพราะผู้วิจัยไม่ยากเปลี่ยนแปลงข้อมูลที่ได้นำมาจากหนังสือ นั้น ๆ จึงไม่ได้เปลี่ยนแปลงข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทฤษฎีภูมิ แต่ได้ทำการสรุปในท้ายประเด็น เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนและสะดวกสำหรับขออธิบายมาเพื่อความเข้าใจ

บทที่ ๔

ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์ คือ ๑. เพื่อศึกษาทฤษฎีบุคลิกภาพ และจิต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ ๒. เพื่อศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๔ ท่านได้ตรวจสอบ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี ได้ผล ดังนี้

๔.๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๗ รูป/คน ใน ๔ คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

๔.๒ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลบุคลิกภาพกับจิต ๖

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๗ รูป/คน ใน ๔ คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ รูป/คน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสนับสนุนงานวิจัยนี้ ให้มีความชัดเจนยิ่ง ๆ ขึ้น ผู้วิจัยได้นำคำถามที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๔ รูป/คน จากนั้นได้ไปทำการสัมภาษณ์ และนำผลที่ได้มาทำการถอดเทป ได้เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

๔.๑.๑ คำถามสัมภาษณ์ข้อที่ ๑. ทศนะต่อความเข้าใจ เรื่องบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖

บุคลิกภาพกับจิตก็คล้ายกัน แต่หากจะให้อธิบายแต่ละจิต ก็จะขออธิบายแบบย่อ ๆ ราคจิต ก็คือ คนที่ชอบรักสวयรักงาม พอใจในภาพสวयงาม ยึดติด ไม่ค่อยเชื่อใคร เพราะตนเองมั่นใจในตนเองสูง โทสจิต ก็คือ คนที่โกรธง่าย มีอาการที่แสดงออกให้รับรู้ในทันทีว่าไม่พอใจ

ไม่พอใจในสิ่งนั้น ๆ แต่คนพวกนี้มักไม่ค่อยยึดติดกับความโกรธนั้น ๆ สักพักก็จะลืม เมื่อเกิดเรื่องขึ้นมาใหม่ ก็จะแสดงอาการออกมาอีก เป็นอย่างนี้บ่อย คนโทสจริตจะมีอยู่เยอะ โมหจริต คือคนที่มักเหม่อลอย ไม่ค่อยสนใจเรื่องผู้อื่น ใช้ชีวิตอยู่ในความคิดของตนเอง คือเอาตนเองเป็นหลัก ไม่สนใจโลกสนใจผู้อื่น คนโมหจริต หลายคนอาจคิดว่าเป็นพวกมั่งง่วนนอน เหม่อลอย อันนี้เป็นส่วนประกอบย่อยเท่านั้น ความหลงผิดเป็นสิ่งสำคัญของจริตนี้ สัทธาจริต คือ คนที่มักเชื่อเรื่องราวต่าง ๆ แบบต่อ ๆ กันมา เห็นเขาเชื่อ ก็เชื่อตาม ขาดปัญญาในการนำเรื่องนั้น ๆ มาพิจารณาเสียก่อน พุทธจริต ก็คือคนที่หากจะเชื่อสิ่งใดแล้ว จะนำเรื่องราวนั้น ๆ มาคิดพิจารณาเสียก่อน แล้วจึงเชื่อ คือใช้ปัญญาแต่ก็ยังยึดติดในความเชื่อของตนเอง เมื่อเชื่อสิ่งใดแล้วมีความมั่นใจสูงว่าสิ่งที่ตนเองเชื่อนั้นถูกต้อง จริตสุดท้าย คือ วิทกจริต จริตนี้คือคนประเภทมีความสับสนในความคิดของตนเอง บางครั้งอาจเป็นคนคิดมากมักหวาดกลัวว่าสิ่งที่ตนเองจะทำนั้น ถูกหรือไม่^๑

บุคลิกภาพแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน ดังนั้น จริตก็จะแตกต่างกันออกไป เอาที่พอเห็นพวกที่ชอบเชื่ออะไรง่าย ๆ ก็จะใช้วิธีคอยลอกเพื่อน ไม่ค่อยทำงานเอง บุคลิกภาพก็จะเป็นไปแบบผู้ตาม คือเขาว่าอย่างไร ก็ว่าตามนั้น ส่วนจริตก็คือพวกสัทธาจริต เป็นต้น^๒

ราคะจริตคือพวกรักสวยรักงาม โทสจริต หลัก ๆ แล้วคือ เอะอะโวยวาย ต่อต้านครูบาอาจารย์ โมหจริตนี้ไม่ใช่แค่พวกง่วงเหงาหาวนอนอย่างเดียวแต่รวมถึงการรับรู้จากการเรียนด้วย สัทธาจริต พวกนี้จะมีปนกันไป ไม่ค่อยมีที่เป็นลักษณะเด่นชัด โดยมากจะเชื่อฟังครูบาอาจารย์ อาจมีแย้งบ้างแต่ไม่ค่อยแสดงออก พุทธิจริต ส่วนมากจะเชื่อฟังอาจารย์ วิทกจริต พวกนี้เลตนเองว่าเรียนจบมาแล้วจะไปใช้ประโยชน์อะไร สาขาที่เราเรียนมานี้ เมื่อจบแล้วจะใช้ทำอะไร ขาดความเชื่อมั่น^๓

เรื่องพื้นฐานการศึกษา ที่มีมาตั้งแต่ต้นเนื่องจากการมีศึกษาไม่พอ ซึ่งไม่มีความรู้ เพราะเรียนมาไม่เต็มที่อาจจะเรียนมาด้วยตนเองบ้าง บางคนเรียนมาเพื่อให้แค่สอบผ่านไปเท่านั้นเอง โดยไม่รู้ว่าจะเรียนแล้วจะนำไปพัฒนาตนเอง ฉะนั้นความรู้ที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์กับตนเองหรือสอนผู้อื่นจึงเป็นเรื่องยาก จึงไม่ค่อยมี การแสดงออกทางพฤติกรรมและจริตจึงต่างกัน^๔

^๑ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิเมธี, เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี, ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ พระวิสุทฺธพงษ์เมธี, ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ พระมหาบุญรอด มหาวิโร, ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูกิตติชัยกาญจน์, อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

คนที่มีโรคจิตจะชอบแต่งตัว แต่งตัวดี จะไม่ชอบยุ่งกับใคร เน้นความสะอาดพูดจาอ่อนหวานเข้ากับใครก็ได้ เพราะฉะนั้นบุคลิกภาพที่ออกมาจะดูดีกว่าบุคลิกภาพในจิตอื่น ๆ พวกโรคจิตมาก ๆ จะเสียเวลากับการแต่งตัว ทำให้เสียเวลาไปไม่ทันคนอื่น เข้ากลุ่มไม่ทัน พวกวัยรุ่นจะมีโรคจิตเยอะ เป็นคนใจเร็วใจร้อน พูดจาเสียงดังต่วนได้ เก็บอารมณ์ไม่ค่อยอยู่ ไม่มีความละเอียดถี่ถ้วนพูดตรงไปตรงมา อยากได้อะไรแล้วไม่ได้จะอารมณ์ฉุนเฉียว มีแพ้อะไร ถ้าไม่ได้อะไรบ่อย ๆ จะทำให้สุขภาพเขาแย่ เมื่อโกรธก็จะทำร้ายตนเองและทำร้ายผู้อื่นด้วย โมหจริต มีความลุ่มหลง จะมาในทางผิด ไม่มีทางถูก บ้าอำนาจ ถ้าเป็นวัยรุ่น ถ้ารักใครแล้วต้องเอามาเป็นของเราให้ได้ให้เป็นของเรา ก่อนแม้จะเป็นสิ่งที่ชั่วก็ต้องทำเขาจะทำได้ทุกอย่าง ถ้าเป็นนักการเมืองเขาก็ก้าวอำนาจ พวกจิตกริตคือพวกเก็บตัวไม่ยอมเจอใครทำอะไรก็วิตกไปหมดคิดมาก ป่วยออตออตแอตแอตสุขภาพไม่แข็งแรง เพราะใจไม่ดี พวกสัทธาจิต เหมือนพวกธรรมกายบางอย่าง พวกเชื่อไม่มีเหตุผล เป็นความเชื่อส่วนตัวที่ไร้เหตุผลไม่เชื่อผู้อื่นสักเดือน เชื่อบุคคลที่มาแนะนำก่อน พวกจิตกริตคือพวกเก็บตัวไม่ยอมเจอใครทำอะไรก็วิตกไปหมดคิดมาก ป่วยออตออตแอตแอตสุขภาพไม่แข็งแรง เพราะใจไม่ดี พวกพุทธิจิต พวกเจ้าปัญญาเจ้าความคิด จะสั่งสอนคนหลงตัวเองพวกอนุรักษนิยม มีความจำเป็นเลิศ มองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงโดยปราศจากอคติ การปรุงแต่ง มีอะไรก็พูดตรง ๆ^๕

จิตใจที่ดีทำให้เปลี่ยนบุคลิกภาพได้ คือมีส่วนประกอบภายนอกกับภายใน ภายในคือจิตใจ ถ้าทำจากศีลภาวนาทำจากใจจะสามารถเปลี่ยนบุคลิกภาพได้^๖

นิสิตที่ใช้ห้องสมุดจะมามีหนังสือ ให้คล้ายกับสิ่งที่อาจารย์สอน คือมีการติดยึดในตำราเรียน คือจะต้องมีเนื้อหาตามที่เรียนให้ได้ อาจเป็นพวกสัทธาจิต ส่วนจิตอื่น ๆ ที่โยมเห็นก็มีปะปนกันไป บางจิตก็ไม่มี บุคลิกภาพก็จะเรียบร้อย มีบ้างที่ตักเตือนแต่น้อยครั้ง^๗

๔.๑.๒ คำถามสัมภาษณ์ข้อที่ ๒ ทิศนะต่อความด้านบุคลิกภาพและจิต ๖

ข้อนี้แน่นอนอยู่แล้วสถานภาพ เพศ และอายุ ย่อมเป็นตัวกำหนดให้แต่ละคนมีบุคลิกภาพและจิตแตกต่างกันไป เพราะมนุษย์มีพัฒนาการจากวัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว จนถึงวัยชรา และ

^๕สัมภาษณ์ ดร. สุภาพรณ เพิ่มพูล, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๖สัมภาษณ์ ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย, อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๗สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนาภรณ์ นิมน้อย, บรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑.

เมื่อมีพัฒนาการ ก็มีการพบเจอ การรับรู้สิ่งต่าง ๆ สิ่งเหล่านั้นจึงมาปรุงแต่งจิตใจ ทำให้บุคลิกภาพ และจริตของแต่ละคนแตกต่างกันไป^๘

วุฒิภาวะทางจิตใจต่างกัน วุฒิภาวะเป็นตัวกำหนดทำให้เหมือนกันไม่ได้ ในแต่ละคนมีจิตใจต่างกัน เช่นคนที่เป็นดอกเตอร์หรือจบปอหก จิตใจคนจบปอหกสูงกว่าก็มี ไม่โกรธเป็นคน อารมณ์ดี ในขณะที่คนที่เป็นดอกเตอร์ วุฒิภาวะทางจิตใจไม่มี วุฒิภาวะที่ควบคุมจิตไม่มี มีแต่ วุฒิภาวะทางโลกสูง เหมือนพัฒนาแต่ทางด้านกายภาพ ด้านสติปัญญาความรู้ แต่ด้านจิตใจที่ควบคุม จิต ของคนไม่พัฒนาไม่มีการเรียนรู้ไม่มีการศึกษา^๙

สรุปได้ว่า อายุ เป็นส่วนสำคัญ ที่ทำให้นิสิตมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกันไป รองลงมา ก็คือสถานภาพ สถานะทางสังคม ของแต่ละรูปแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน จึงทำให้เป็นเหตุให้มี บุคลิกภาพ จริต แตกต่างกันไป^{๑๐}

เพศชาย เพราะผู้หญิง มีการเตรียมตัวมาเรียนมากกว่า มีความเอาใจใส่มากกว่า และ เนื่องจากในห้องเรียนมีผู้ชายมากกว่าผู้หญิงด้วย ผู้ชายจึงมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนได้น้อยกว่า ผู้หญิงมีความตั้งใจที่จะมาเรียนมากกว่า โดยเฉพาะวิชาของพระอาจารย์ และเป็นสิ่งที่เขาต้องการจะ เรียนรู้^{๑๑}

เพราะสถานภาพ เพศ และอายุ จะเป็นตัวบ่งชี้การกระทำของคนคนนั้น การที่มีสถานภาพ เพศและอายุที่แตกต่างกัน ย่อมมีส่วนที่ทำให้บุคลิกภาพและจิตนั้นแตกต่างกันออกไป ที่เป็นเช่นนี้ เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีพัฒนาการขึ้น เช่น เมื่อวัยเด็กยังไม่รู้เรื่องใด ๆ แต่พอโตขึ้นมาได้รู้เรื่องราว ต่าง ๆ ก็มีความคิดอ่านที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้บุคลิกภาพหรือจิตนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามวัยนั้น ๆ แต่โดยส่วนมากในวัยเดียวกันนั้นย่อมมีจริตและบุคลิกภาพที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ความแตกต่างใน

^๘สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิเมธี, เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี, ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๙สัมภาษณ์ พระวิสุทธิพงษ์เมธี, ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๐}สัมภาษณ์ พระมหาบุญรอด มหาวีโร, ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๑}สัมภาษณ์ พระครูกิตติชัยกาญจน์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, อาจารย์ประจำหลักสูตรภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

ด้านเพศ ข้อนี้สำคัญ ย่อมทำให้บุคลิกภาพแตกต่างกันมาก เพศหญิงเป็นเพศที่ซับซ้อนกว่าเพศชาย บุคลิกภาพหรือจิตจะย่อมแตกต่างจากเพศชาย^{๑๒}

ส่วนมากคนเราจะมีโทสจิตกันเยอะ โกรธง่าย ใจร้อน เพราะสถานการณ์ต่าง ๆ บังคับ และนิสัยส่วนใหญ่ก็จะเป็นวัยรุ่นอยู่^{๑๓}

๔.๑.๓ คำถามสัมภาษณ์คำถามที่ ๓. ทิศนะด้านแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖

ข้อนี้ให้ใช้กัมมัญฐานเป็นหลัก เพราะในคัมภีร์วิสุทธิมรรคมีการแยกแต่ละจิต ว่าควรนำหลักธรรมใดมาปรับใช้ เพื่อแก้ไขในจิตนั้นๆ^{๑๔}

ให้พัฒนาด้านจิตใจ เพราะจิตที่เป็นฐานหลักหลักอยู่ที่จิตใจ^{๑๕}

โดยรวมทั้ง ๖ จิต แนวทางการพัฒนาให้แต่ละจิตดี ก็คือ ให้มีการรักษาศีล อยู่เสมอ ยึดถือศีลเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต แล้วบุคลิกภาพรวมถึงจิต ของคนผู้นั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี อีกอย่างก็คือยึดสุจริต ๓ ก็คือ กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต ซึ่งก็คล้ายกับศีล แต่ช่วยแยกแยะสำหรับบุคลิกภาพทางกาย วาจา และใจ ได้ชัดเจน อีกอย่างก็คือ ปัญญา เพราะจะช่วยพุทธจิต โมหจิต โทสจิต ให้ดีขึ้นด้วยได้^{๑๖}

เอาแนวทางของพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า เราชาวพุทธในฐานะที่เป็นพระ ต้องมีความเข้าใจในเรื่องของหลักธรรม ให้แน่นๆ อย่างไหนๆ กับความเชื่อ ที่นอกเหนือหลักคำสอน เพราะเราต้องเป็นแบบอย่าง เพื่อให้รู้หลักของศาสนา เราต้องรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักของศาสนา

^{๑๒} สัมภาษณ์ ดร. สุภาพรณ เพิ่มพูล, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย, อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิเมธี, เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี, ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระวิสุทธิพงษ์เมธี, ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระมหาบุญรอด มหาวีโร, ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

เพราะฉะนั้นอย่าไปเอาลัทธิเอาความเชื่อที่นอกเหนือศาสนา เอามาสอนต่อเอามาแนะนำญาติโยมต่อ ให้เรามีความมั่นใจและมั่นคง ในหลักธรรม ของพระพุทธศาสนา^{๑๗}

แก้ราคจริต คนพวกนี้คือจิตที่ขาดสมาธิจึงต้องฝึกให้มีสมาธิที่เข้มแข็ง หาเป้าหมายในชีวิต ที่แน่นอนให้เขาอย่าติดกับรูปปรสกลืนเสียงหาเป้าหมายให้แน่ชัด พิจารณาสังปฏิภูลต่างๆของร่างกาย เพื่อไม่ให้ยึดติดในรูปปรสกลืนเสียงสัมผัส ฝึกให้นั่งกรรมฐาน แก้โทสจริต ให้เจริญเมตตาเยอะ ๆ พวก โมหะจริต แก้ไขโดยตั้งเป้าหมายในชีวิตให้ชัดเจน แก้พวกศรัทธาจริต ให้ใช้หลักกาลามสูตร ใช้หลักการและเหตุผล พวกพุทธิจริต เพิ่มพลังสติสมาธิพัฒนาจิตใจให้มีพลังขับเคลื่อนให้ขับเคลื่อน แรงขึ้น เพิ่มความเมตตาพยายามทำประโยชน์ให้สังคมมากขึ้น^{๑๘}

แนวทางในการพัฒนาทุกคนต้องเริ่มจากศีลก่อน แล้วต้องมีสมาธิฝึกสมาธิแล้วค่อยฝึกสติ เมื่อเกิดปัญญาในการแก้ปัญหา^{๑๙}

๔.๑.๔ คำถามสัมภาษณ์คำถามที่ ๔. ทศนะในบุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎี ชาวตะวันตก กับบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา เหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร ?

แตกต่างกัน เพราะจริตในทางพระพุทธศาสนานั้นมีการเชื่อเรื่องกรรม ส่วนบุคลิกภาพตาม แนวคิดและทฤษฎีของชาวตะวันตกนั้น ไม่เชื่อเรื่องกรรม^{๒๐}

สิ่งที่แตกต่างกันก็คือในการกระทำทางใจ พวกจริตจะดูยาก บุคลิกภาพทางใจจะดูง่ายกว่า เพราะคนที่คิดเช่นไรก็มักทำหรือพูดเช่นนั้น ผิดกับจริต บางคนอาจคิดอย่างหนึ่งแต่ทำหรือพูดอีกอย่าง หนึ่ง จึงเป็นที่มาของคำว่าจริต ดังคนโบราณว่าไว้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมด้วยนะ ที่มีผลทำให้ บุคลิกภาพและจริตแตกต่างกันไป คนใกล้ชิด สถานที่อยู่ มีผลทำให้ทั้ง ๒ แบบแตกต่างกันไป^{๒๑}

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูกิตติชัยกาญจน์, อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ดร. สุภาพรณ เพิ่มพูล, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย, อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิเมธี, เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี, ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระมหาบุญรอด มหาวีโร, ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

แตกต่างกัน จริตมีความสำคัญต่อบุคลิกภาพเมื่อเรารู้ว่าบุคคลแต่ละคนมีจริตอย่างไรเราสามารถนำไปพัฒนาบุคลิกภาพให้ถูกต้องกับงานหรือถูกต้องกับบุคลิกเขาหรือถูกต้องกับสังคมได้ เช่น คำว่าทำงานถูกต้องกับจริต ก็จะทำให้เขาทำงานที่เขาชอบ ดังนั้นจริต ๖ จึงมีความสำคัญกับบุคลิกภาพ^{๒๒}

แตกต่างกันมาก ๑ เพราะวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๒ ศาสนา ๓ ลักษณะความเป็นอยู่ พื้นที่ วัฒนธรรม ภาษา ศาสนาสำคัญที่สุด หลักการของศาสนาพุทธของเราคือสอนให้เชื่ออย่างมีเหตุผล ส่วนฮินดู เมื่อเชื่อแล้วจะมกมายที่สำคัญมากเลยคือศาสนาพุทธเชื่อเรื่องกรรม ชาวตะวันตกไม่เชื่อเรื่องกรรม^{๒๓}

แนวบุคลิกภาพแบบตะวันตกต่างจากบ้านเราอย่างไร ทฤษฎีตะวันตกเป็นอะไรที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ค้นพบ บุคลิกภาพแบบพุทธศาสนาเกิดก่อนทฤษฎีตะวันตก ทางตะวันตกซึ่งจะค้นพบแล้วมาตรงกับพุทธศาสนาเท่านั้นเอง ฉะนั้นในการรักษาค้นใช้ที่มีจริตต่าง ๆ ตามที่พระพุทธเจ้าสอนก็จะหายได้จริงที่สำคัญที่ทฤษฎี ทางตะวันตกไม่ได้พูดถึงมรรคและผล พระพุทธศาสนาสอนหลักธรรมที่แท้จริง เมื่อปฏิบัติแล้วสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้จริง^{๒๔}

น่าจะแตกต่างกันเพราะบุคลิกภาพกับจริต ก็แตกต่างกันแล้วบุคลิกภาพดูจากภายนอกแต่จริตรู้จากภายใน^{๒๕}

๔.๒ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลบุคลิกภาพกับจริต ๖

๔.๒.๑ สรุปคำตอบจากคำให้สัมภาษณ์จากคำถามข้อที่ ๑

จากคำให้สัมภาษณ์สำหรับคำถามข้อนี้ สรุปได้ว่า บุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จะให้ความชัดเจนเกี่ยวกับจริต ๖ ได้ดี รวมถึงมีการแนะนำการพัฒนาจิตใจภายในให้ดีย่อมส่งผลให้บุคลิกภาพภายนอกดีตามไปด้วย สำหรับบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะ

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูกิตติชัยกาญจน์, อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ดร. สุภาพรรณ เพิ่มพูล, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย, อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนาภรณ์ นิ่มน้อย, บรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑.

พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงครามนั้น แยกได้ดังนี้ ๑. รากจรีต จะมีบุคลิกภาพในลักษณะ รักสวย รักงาม การเดิน การนั่งจะช้า การพูดจะใช้เสียงเบา จะมีความคิดไปทางรักสิ่งสวยงาม ๒. โทสจรีต จะมีบุคลิกภาพในลักษณะ ใจร้อน การเดิน การนั่ง จะรวดเร็ว ทำงานไม่ค่อยเรียบร้อย พูดจาเสียงดัง ๓. โมหจรีต จะมีบุคลิกภาพในลักษณะ หลงลืมได้ง่าย ไม่ค่อยมีสมาธิกับการเรียน การเดิน การนั่ง จะช้า มักเหม่อลอย เวลาเรียน พูดจาเสียงเบา ไม่เต็มเสียง ๔. สัทธจรีต จะมีบุคลิกภาพในลักษณะ เชื่อเรื่องใดก็เชื่อเลย ไม่ค่อยใช้สติปัญญาไตร่ตรอง มักหลงผิดกัน ๕. พุทธิจรีต จะมีบุคลิกภาพในลักษณะ ช่างคิด ช่างสังเกต ไม่ค่อยรีบร้อนทั้งการเดินและการนั่ง มีสติปัญญาดี ๖. วิตกจรีต จะมีบุคลิกภาพในลักษณะ ช่างสงสัย ไม่ตอบอะไรให้ชัดเจน มักเชื่องช้า ในการเดิน การนั่ง รวมถึงทำกิจกรรมต่าง ๆ

๔.๒.๓ สรุปคำตอบจากคำให้สัมภาษณ์จากคำถามข้อที่ ๒

จากคำถามที่ ๒ ที่ถามว่า นิสิตมีบุคลิกภาพและจรีตแตกต่างกัน ทั้งสถานภาพ เพศ และอายุ ท่านมีความเห็นว่า เหตุใด ? นิสิตจึงมีบุคลิกภาพและจรีตแตกต่างกัน ให้ท่านอธิบาย ได้คำตอบสรุปโดยรวมได้ว่า สิ่งสำคัญที่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ให้คำตอบก็คือ อายุ รองลงมาก็เป็นเพศ และสถานภาพ รวมทั้ง อาจมีสถานการณ์ในปัจจุบันที่เป็นอยู่ประกอบด้วย ที่เป็นเช่นนี้เพราะอายุของนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีจะอยู่ในระหว่าง ๒๐ - ๓๐ ปี เสียเป็นส่วนใหญ่ สำหรับเพศ สิ่งที่ทำให้มีบุคลิกภาพและจรีตแตกต่างกันไปนั้นเป็นเพราะส่วนประกอบของร่างกายเป็นสำคัญ เพศชายกับเพศหญิงจะไม่เหมือนกัน ส่งผลให้ลักษณะนิสัยใจคอ รวมถึงการแสดงออกภายนอก และจรีต มีความแตกต่างกัน ส่วนสถานภาพนั้นย่อมแตกต่างกันเพราะการเป็นพระก็มีศีลของพระที่เป็นแนวทางให้พระอยู่ในกรอบ สำหรับคฤหัสถ์ก็มีศีลเช่นกัน เพียงแต่เป็นศีลเบื้องต้นสำหรับสถานภาพของตนเองเท่านั้น การที่มีศีลกำกับเพื่อให้แต่ละสถานภาพที่เป็นอยู่ จึงมีส่วนทำให้บุคลิกภาพและจรีตแตกต่างกันไป

๔.๒.๓ สรุปคำตอบจากคำให้สัมภาษณ์จากคำถามข้อที่ ๓

แนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ ตามแนวจรีต ๖ ที่ผู้สัมภาษณ์ได้คำตอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง ๗ ท่านนั้น ตอบแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงรวบรวมข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ทั้งหมด สรุปได้ว่า ศีล เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและแก้ไขจรีตให้ดีขึ้นได้ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีอายุเท่าใด เพศใด สถานภาพใด ศีลจะเป็นเครื่องมือไว้ควบคุมการกระทำของคนผู้นั้น นอกจากศีลแล้วยังมีหลักธรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาอีก แต่ทั้งหมดแล้วทั้งบุคลิกภาพและจรีต ๖ ต้องเริ่มต้นพัฒนาที่จิตใจของตนเองก่อนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเมื่อใจตนเองดีแล้วย่อมส่งผลต่อการกระทำที่แสดงออกมามีภายนอกทั้งหมดด้วย

๔.๒.๔ สรุปคำตอบจากคำให้สัมภาษณ์จากคำถามข้อที่ ๔

จากคำถามบุคลิกลักษณะตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตก กับบุคลิกลักษณะทางพระพุทธศาสนา เหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๗ ท่านให้คำตอบตรงกันทั้งหมดว่า แตกต่างกัน เหตุผลคือ ทางพระพุทธศาสนาเราเชื่อเรื่องพระพุทธเจ้า เชื่อในหลักธรรมคำสอนของท่าน คำสอนสำคัญที่ทางแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตกไม่อาจลบหลู่ได้ก็คือ เรื่อง กรรม คนที่มีจริต มีบุคลิกลักษณะแตกต่างกันไปนั้น พื้นฐานสำคัญข้อแรกเลยคือเกิดขึ้นจากกรรมเก่าของคนผู้นั้นเอง เมื่อมีวิวัฒนาการสมัยใหม่เกิดขึ้น ก็ไม่อาจหาสิ่งใดมายืนยันเพื่อหักล้างเหตุผลนี้ไปได้ บุคลิกลักษณะนั้นเกิดขึ้นโดยจิตใจของแต่ละคน ไม่มีผู้ใดบังคับ สั่งให้ทำหรือเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่ทั้งบุคลิกลักษณะและจริต ๖ ก็เป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิต มีทั้งความเหมือนกันและแตกต่างกัน

เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจน ทางผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีบุคลิกลักษณะของชาวตะวันตกและบุคลิกลักษณะทางพระพุทธศาสนา มาสรุปเป็นตารางแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและเหมือนกันของบุคลิกลักษณะทั้ง ๒ แบบ ได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ เปรียบเทียบความเหมือนกันระหว่างแนวคิด ทฤษฎี บุคลิกลักษณะของชาวตะวันตก กับ จริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

แนวคิด ทฤษฎีบุคลิกลักษณะของชาวตะวันตก	จริต ๖ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
ความเหมือนกัน	
บุคลิกลักษณะ เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง	จริต เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง
บุคลิกลักษณะมีการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาได้	จริต มีการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาได้
บุคลิกลักษณะภายในคนคนเดียวสามารถมีได้หลายบุคลิกลักษณะ	จริต ในคนคนเดียวอาจมีหลายจริตได้
สิ่งแวดล้อม ปัจจัยภายนอก ส่งผลต่อบุคลิกลักษณะ	สิ่งแวดล้อม ปัจจัยภายนอก ส่งผลต่อจริต
เพศ สถานภาพ อายุ ส่งผลต่อบุคลิกลักษณะ ให้มีความแตกต่างกัน	เพศ สถานภาพ อายุ ส่งผลให้จริตมีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒ เปรียบเทียบความแตกต่างกันระหว่างแนวคิด ทฤษฎี บุคลิกภาพของชาวตะวันตก กับ จริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

แนวคิด ทฤษฎีบุคลิกภาพของชาวตะวันตก	จริต ๖ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
ความแตกต่างกัน	
บุคลิกภาพเกิดขึ้นทีหลังจิต	จิต เกิดขึ้นก่อน บุคลิกภาพ
บุคลิกภาพเกิดจากกรรมพันธุ์	จริต ๖ เกิดจาก กรรมเก่า
บุคลิกภาพแบ่งได้เป็น บุคลิกภาพภายนอก และบุคลิกภาพภายใน	จริต ๖ แบ่งได้ ๖ ประเภท โดยมีองค์ประกอบทั้ง บุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภาพภายในรวมกัน
บุคลิกภาพจะดูได้ง่ายกว่า ว่าเป็นแบบใด	จริต บางจริต จะดูยากว่าคนคนนั้นมี
บุคลิกภาพโดยมากดูได้จากการกระทำ ภายนอก	จริต สรุปผลจิตจากลักษณะของจิตใจ
ชาวตะวันตกเชื่อในศาสตร์สมัยใหม่ จึงใช้ เทคโนโลยีมาช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ	ทางพระพุทธศาสนาเชื่อในคำสอนของ พระพุทธเจ้า นำหลักธรรม คำสอนมาแก้ไขจริต
ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับบุคลิกภาพ ค้นพบโดย นักจิตวิทยาชื่อดัง ใช้หลักวิทยาศาสตร์	จริต ค้นพบโดยพระพุทธเจ้า ใช้ความสามารถของ พระพุทธองค์เอง

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์ คือ ๑. เพื่อศึกษาทฤษฎีบุคลิกภาพ และจิต ๖ ในพระพุทธานุสาเถรวาท และ ๒. เพื่อศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พร้อมกับทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรีจำนวน ๗ รูป/คน สรุปผลการศึกษามีดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ศึกษาทฤษฎีบุคลิกภาพ และจิต ๖ ในพระพุทธานุสาเถรวาท บุคลิกภาพทั้ง ๒ แบบนี้ ภายหลังจากผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในด้านเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งได้ทำการถอดเทปการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิอีก จำนวน ๗ ท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคล เช่น รูปร่าง หน้าตา กิริยา ท่าทาง มารยาท การแต่งกาย การแสดงออก การพูด การคิด ความรู้สึกนึกคิด ทักษะ ทักษะ ความต้องการทางอารมณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นเสมอ

ส่วน “จิต ๖” ในพระพุทธานุสาเถรวาท นั้น สรุปความหมายได้ว่า จิต คือ ความประพฤติของคน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย ด้านวาจา รวมถึงด้านจิตใจ เป็นลักษณะนิสัยบุคลิกภาพ พฤติกรรม ของแต่ละบุคคล ส่งผลให้เกิดจิตที่แตกต่างกัน ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยสรุปความหมายของ จิต ๖ แบ่งได้ ดังนี้ ๑. ราคะจิต ผู้มีราคะเป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางรักสวรั้งาม) ๒. โทสะจิต ผู้มีโทสะเป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางใจร้อน โกรธง่าย) ๓. โมหะจิต ผู้มีโมหะเป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางซึมเศร้า ไม่มีความคิดเป็นของตนเอง) ๔. สัทธาจิต ผู้มีศรัทธาเป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางเชื่อง่าย ไม่ค่อยพิจารณา) ๕. พุทธิจิต ผู้มีความรู้เป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางคิดพิจารณา มักใช้ปัญญาคิดเรื่องต่าง ๆ ก่อนเสมอ) และ ๖. วิทกจิต ผู้มีวิตกเป็นความประพฤติปกติ (หนักไปในทางคิดจับจด ลังเล ไม่มีความมั่นใจ) จิตทั้ง ๖ ประเภทนี้ บางครั้ง บุคคลคนเดียวอาจมีลักษณะหลาย ๆ จิต รวมกันได้

ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น คนรักสวย รักงาม อาจเป็นคน หูเบา เชื่อคนง่าย ด้วย คือ มีลักษณะของราคะจริตและโมหะจิตรวมกัน ในแต่ละจิตนั้นก็จะมีลักษณะเด่นและลักษณะด้อย อยู่ร่วมกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยรอบข้าง ที่จะแสดงส่วนใดออกมา บางครั้งจิตที่ภาพรวมเป็นจิตที่ดี เช่น พุทธิจิต ก็อาจมีข้อเสียอยู่ด้วยเช่นกัน เช่น การใช้ปัญญา คิดเรื่องต่าง ๆ มาก อาจทำให้ไม่กล้า ตัดสินใจเพราะมัวแต่คิดอยู่นั่นเอง เป็นต้น

๕.๑.๒ ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงผู้เกี่ยวข้อง จำนวน ๗ รูป/คน สรุปได้ว่า บุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงครามนั้น ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ให้คำตอบว่ามีปะปนกันไปทั้ง ๖ จิต ส่วนใหญ่ก็จะเป็นโทสจิต เนื่องจากอายุของนิสิตอยู่ในช่วงวัยอายุระหว่าง ๒๐ – ๓๐ ปี ส่วนจิตอื่น ๆ ก็จะมีปรากฏออกมาบ้างตามแต่สถานการณ์นั้น ๆ ส่งผลสำคัญให้บุคลิกภาพมีความ แตกต่างกันไปเพราะมีสถานภาพ เพศ อายุ รวมถึงสิ่งแวดล้อมเป็นตัวชี้นำด้วย

๕.๒ ปัญหา และอุปสรรค

ปัญหา และอุปสรรค สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ

จากข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาทั้งหมด ยังพบว่าบางข้อมูลยังเป็นข้อมูลเก่า ยังไม่มี ข้อมูลใหม่ เช่น ข้อมูลบุคลิกภาพในทางพระพุทธศาสนา แต่ทางผู้วิจัยก็ได้พยายามหาข้อมูลที่ใกล้เคียงมาประยุกต์และปรับให้เข้ากับงานวิจัยครั้งนี้

๕.๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีส่วนช่วยให้การพัฒนา บุคลิกภาพและแก้ไขจิต ๖ เป็นไปในทางที่ดี ดังนั้น ควรนำหลักธรรมต่าง ๆ ที่ได้ มาปรับใช้กับตนเอง เพื่อให้เกิดความสุขทั้งแก่ตนเองและคนรอบข้าง เพราะบุคลิกภาพและจิต ๖ เป็นปัจจัยพื้นฐานของ ความสำเร็จสำหรับชีวิตคน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

นำข้อแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพและจิต ๖ ไปศึกษาเพิ่มเติม แยกเป็นประเด็นออกไป แล้วนำมาเปรียบเทียบกันให้เห็นข้อดีและข้อเสียในแต่ละอย่างให้ชัดเจน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

(๑) พระไตรปิฎก:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา. พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน ตอนว่าด้วยพระสูตร ข้อ ๖๙. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.

ก่องแก้ว เจริญอักษร. การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

กันยา สุวรรณแสง. บุคลิกภาพ และการปรับตัว. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อักษรพิทยา, ๒๕๓๖.

ชลดา ทวีคุณ. เทคนิคการพัฒนาบุคลิกภาพ (Personality Development Techniques). พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๖.

ดร. กิจจา บานชื่น. การพัฒนาบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๙.

ดร.จันทร ชุ่มเมืองปัก. แรงจูงใจและการจูงใจ สร้างปาฏิหาริย์. กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้ากรู๊ป, ๒๕๔๖.

ดร.อนุสรณ์ จันทพันธ์, ดร.บุญชัย โกศลธนากุล. จริต ๖: ศาสตร์ในการอ่านใจคน. พิมพ์ครั้งที่ ๓๔. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นท์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗.

ถวิล ธาราโกชน. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๒.

ธรรมสภา รวบรวมและเรียบเรียง. พระไตรปิฎก ฉบับพุทธศาสนสุภาษิต. กรุงเทพมหานคร : สถาบันสันติธรรม, ๒๕๕๕

นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน). ทฤษฎีบุคลิกภาพและการปรับตัว. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

นัสนวรรณ ใจมั่น. ปรับบุคลิกเปลี่ยนเส้นทางสู่ความสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กัวยาวีร์, ๒๕๕๒.

นิพนธ์ กีนาวงศ์. **คู่มือทบทวนจิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย, ๒๕๒๑.

ผศ.กฤษณา ศักดิ์ศรี. **มนุษย์สัมพันธ์ เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรพิทย, ๒๕๓๔.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คัดนาค มณีศรี. **จิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ช่อระกาการพิมพ์, ๒๕๕๙.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ. **อัสติมหาสาวก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุจิตรา พรหมนุชาธิ. **มนุษย์สัมพันธ์ (HUMAN RELATIONS)**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๙.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรสิทธิ์ วิทยาธัฐ บรรณาธิการ. **การพัฒนานุคลิกภาพเพื่องานนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๘.

พจนานุกรม. **พจนานุกรม ฉบับมติชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มติชน, ๒๕๔๗.

พระครูกลัปปาณสิทธิวัฒน์ ผศ. (สมาน กลลยาณธมโม/พรหมอยู่). **เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะ. **วิมุตติมรรค**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ศยาม, ๒๕๕๗.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต) และคณะ. **คลังธรรมเล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสียงเสียง, ๒๕๕๑.

_____. **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์“คำวัด”**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันสื่อธรรม, ๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

_____. **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

_____. **พจนานุกรม ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๖.

_____. **พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๗.

_____. **วิสัยธรรมเพื่อเบิกบานนำวิสัยทัศน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๗.

พระพุทฺธโฆชะ รัตน สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปลและเรียบเรียง. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค ปริเฉทที่ ๓ กัมมัฏฐานนิเทศ**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระพุทฺธโฆษาจารย์. **วิสุทธิมรรคปกรณ์**. แปลโดย อาจารย์สิริ เพ็ชรไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๔.

พระมหาเทียบ สิริธนา (มัลล). **การใช้ภาษาบาลี**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาวิชัย วชิรเมธี. **ความสุขในกำมือ**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ปราณ, ๒๕๕๖.

พระเมธีวราภรณ์ (ยุ้ย อุปสนโต ป.ธ.๙). **วิสุทธิมรรค ฉบับแปลรักษาแก่นธรรม**. ราชบุรี: หจก. สามลดา, ๒๕๔๙.

พระอุปติสสะเถระ. **วิมุตติมรรค**. แปลโดย พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของพระเอฮารา และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๔๘.

พุทธทาสภิกขุ. **รู้ทันเล่ห์กล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๕๐.

เพลินจิต สุวรรณแพทย์. **บุคลิกใหม่ บุคลิกมีระดับ**. กรุงเทพมหานคร: แชนโฟร์ พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๕๑.

พันเอก ปิ่น มุทุกันต์. **พุทธวิธีครองใจคน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๒.

ไพบูลย์ เทวรักษ์. **จิตวิทยา: ศึกษาพฤติกรรมภายนอก ภายใน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เอส.ดี.เพลส, ๒๕๓๗.

รศ.ดร. นัยพินิจ คชภักดี. **พัฒนาบุคลิกภาพ เสริมสร้างเขว่นปัญญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๔.

รองศาสตราจารย์ ดร.กันยา สุวรรณแสง. **จิตวิทยาทั่วไป (GENERAL PSYCHOLOGY)**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท รวมสาส์น, ๒๕๕๙.

รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เขวลิต. **นักบริหารสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมอธรรม, ๒๕๕๘.

รศ. นิภา นิธยาน. **การปรับตัวและบุคลิกภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

รวีวรรณ โปรยรุ่งเรือง. **จิตวิทยาการบริการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พ.ศ. ๒๕๔๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

รองศาสตราจารย์ สติต วงศ์สุวรรณ. **การพัฒนาบุคลิกภาพ**. พ.ศ. ๒๕๔๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัท รวมสาสน์ จำกัด, ๒๕๔๐.

ลักขณา สิริวัฒน์. **สุขภาพจิตและการปรับตัว**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

วิภาพร มาพบสุข. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๒.

ศาสตราจารย์พิเศษ เสถียรพงศ์ วรรณปก ราชบัณฑิต. **๔๐ พระอรหันต์ บรรลุธรรมพุทธสมัย**. กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๖.

_____. **พุทธสาวก สาวิกา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๕.

สมิธ อาชนิจกุล. **ปลุกจิต ปลอบใจ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ be Bright, ๒๕๕๕.

สิริอร วิชชาวุธ และคณะ. **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.

สุทธิพร บุญส่ง. **การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๘.

อัมพร สุคันธวานิช, ศรีรัช โกวงศ์. **มนุษย์กับสังคม (Man and Society)**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

WALPOLA SRI RAHULA . **WHAT THE BUDDA TAUGHT**. แปลโดย รศ. ชูศักดิ์ ทิพย์เกษตร และคณะ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๒) วิทยานิพนธ์:

นางภัทรจิต โพธิ์โต. “ศึกษาแนวทางการใช้จริตเพื่อพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

นายธราเทพ เตชะพรชัย. “รูปแบบการปฏิบัติอานาปานสติบนสื่อสังคมออนไลน์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

นายสุเมธ โสพศ. “การศึกษาเครื่องมือที่เหมาะสมในการเจริญสติปัฏฐาน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
ดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูประสิทธิ์ภาวนาวิสุทธิ วิ. (พรชัย สุกธมโม/ประสิทธิ์สุขสันต์). “อุบายวิธีของพระพุทธเจ้าในการ
แสดงธรรมตามจรีต ๖”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระเด่นชัย เมตติโก (มีสนาม). “แนวคิดเรื่องกายสุจริตในพระพุทธศาสนาเถรวาท” **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช, ๒๕๕๖.

พระพิรุณ วุฑฒิธมโม (ตะนาว). “การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี, นางสาวนงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์, นางสาวพรรณราย ชูเลิศ.
“ศึกษาปรากฏการณ์วิธีการสอน วิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐานสี่ในปัจจุบัน”.
รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๘.

พระมหาศุภวัฒน์ ชุตินฺโท (สุขดำ). “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่อง พฤติกรรมมนุษย์ใน
ทรรคนะของพุทธปรัชญาเถรวาทกับ ซิกมันด์ ฟรอยด์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระศรีศักดิ์ ส่วโร (แสงธง). “การวิเคราะห์จรีต ๖ กับการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระอภัย อภิชาติ (ชูขุนทด). “การศึกษาหลักธรรมสำหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม
ปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๓) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิเมธี, เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี, ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หอเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๑๒
มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระวิสุทธพงษ์เมธี, ดร. , เจ้าคณะอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี, อาจารย์ประจำ
หลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาบุญรอด มหาวิโร, ดร. , รองเจ้าคณะอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี, อาจารย์
ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดไชยชุมพล ชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูกิตติชัยกาญจน์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี,
อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ห้องเรียนวัด ไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ดร. สุภาพรณ เพิ่มพูล, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิสัย, อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,
มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม, ๑๕
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนาภรณ์ นิ่มน้อย, บรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑.

ภาคผนวก ก

คำถามที่ใช้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

คำถามที่ใช้ในการวิจัย
 ประกอบวิทยานิพนธ์
 ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

๑. ท่านมีความเข้าใจ บุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ อย่างไร ? ให้ท่านอธิบายแต่ละจิต แต่ละบุคลิกภาพ
๒. นิสิตมีบุคลิกภาพและจิตแตกต่างกัน ทั้งสถานภาพ เพศ และอายุ ท่านมีความเห็นว่าเหตุใด ? นิสิตจึงมีบุคลิกภาพและจิตแตกต่างกัน ให้ท่านอธิบาย
๓. ท่านมีแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ ตามแนวจิต ๖ อย่างไรบ้าง ? แยกเป็น จิต และบุคลิกภาพ
๔. ท่านมีความคิดเห็นว่าบุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตก กับบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา เหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร ?

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง แนวทางการพัฒนาจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

สำหรับประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖

ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจง :

แบบสอบถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบุคลิกภาพตามแนว จิต ๖ ตามสถานภาพ เพศและอายุของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับ เป็นข้อมูลและแนวทาง สำหรับผู้วิจัย นิสิต นักศึกษานักวิชาการ ประชาชนทั่วไป และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพ สติ ปัญญา จิตใจ และเป็นแนวทางในการนำไปใช้ เพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สร้างเสริม บุคลิกภาพที่จะช่วยส่งเสริมจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี ให้ได้ผลอย่างแท้จริง เป็นการช่วยพัฒนา นำพาให้สถาบันประสบความสำเร็จในการเรียนการสอนสืบไป

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับ บุคลิกภาพและจิต ๖ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖

.....
(พระสรพวงษ์ ปณฺญารโ)

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....พรรษา.....

ตำแหน่ง.....สมณศักดิ์.....

วัด.....

.....

.....

ข้อมูลติดต่อ

.....

.....

สัมภาษณ์ ณ วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลาที่สัมภาษณ์.....น. ถึง เวลา.....น. รวม.....(ชม./นาที)

ตอนที่ ๒ แนวทางในการพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖

๑. ท่านมีความเข้าใจ บุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ อย่างไร ? ให้ท่านอธิบายแต่ละจริต แต่ละบุคลิกภาพดังนี้

๑.๑ รากจริต

บุคลิกภาพทางกาย.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

.....

.....

๑.๒ โทสจริต

บุคลิภาพทางกาย.....

.....

บุคลิภาพทางวาจา.....

.....

บุคลิภาพทางใจ.....

.....

๑.๓ โมหจริต

บุคลิภาพทางกาย.....

.....

บุคลิภาพทางวาจา.....

.....

บุคลิภาพทางใจ.....

.....

๑.๔ วิตกจริต

บุคลิภาพทางกาย.....

.....

บุคลิภาพทางวาจา.....

.....

บุคลิภาพทางใจ.....

.....

๑.๕ สัทธาจริต

บุคลิภาพทางกาย.....

 บุคลิภาพทางวาจา.....

 บุคลิภาพทางใจ.....

๑.๖ พุทธิจริต

บุคลิภาพทางกาย.....

 บุคลิภาพทางวาจา.....

 บุคลิภาพทางใจ.....

๒. นิสิตมีบุคลิภาพและจริตแตกต่างกัน ทั้งสถานภาพ เพศ และอายุ ท่านมีความเห็นว่า เหตุใด ?
 นิสิตจึงมีบุคลิภาพและจริตแตกต่างกัน ให้ท่านอธิบาย

.....

๓. ท่านมีแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ ตามแนวจิต ๖ อย่างไรบ้าง ? แยกเป็น จิต และบุคลิกภาพ

๓.๑ ราคจิต

บุคลิกภาพทางกาย.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

.....

.....

๓.๒ โทสจิต

บุคลิกภาพทางกาย.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

.....

.....

๓.๓ โมหจิต

บุคลิกภาพทางกาย.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

๓.๔ วิตกจริต

บุคลิกภาพทางกาย.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

๓.๕ สัทธาจริต

บุคลิกภาพทางกาย.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

๓.๖ พุทธิจริต

บุคลิกภาพทางกาย.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

๔. ท่านมีความคิดเห็นว่าบุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตก กับบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา เหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร ?

.....

กราบนมัสการขอพระคุณอย่างยิ่งที่ให้คำสัมภาษณ์
 เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

.....

(พระสรพงษ์ ปณณารโธ)

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง แนวทางการพัฒนาจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

สำหรับประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖

ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจง :

แบบสอบถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบุคลิกภาพตามแนว จิต ๖ ตามสถานภาพ เพศและอายุของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับ เป็นข้อมูลและแนวทาง สำหรับผู้วิจัย นิสิต นักศึกษา นักวิชาการ ประชาชนทั่วไป และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพ สติ ปัญญา จิตใจ และเป็นแนวทางในการนำไปใช้ เพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สร้างเสริม บุคลิกภาพที่จะช่วยส่งเสริมจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี ให้ได้ผลอย่างแท้จริงเป็นการช่วยพัฒนา นำพาให้สถาบันประสบความสำเร็จในการเรียนการสอน สืบไป

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับ บุคลิกภาพและจิต ๖ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖

.....
(พระสรพวงษ์ ปณฺญารโ)

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....

ตำแหน่ง.....

สถานที่อยู่ปัจจุบัน.....

.....

.....

.....

ข้อมูลติดต่อ

.....

.....

สัมภาษณ์ ณ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลาที่สัมภาษณ์.....น. ถึง เวลา.....น. รวม.....(ชม./นาที)

ตอนที่ ๒ แนวทางในการพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖

๑. ท่านมีความเข้าใจ บุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ อย่างไร ? ให้ท่านอธิบายแต่ละจริต แต่ละบุคลิกภาพดังนี้

๑.๑ ราคจริต

บุคลิกภาพทางกาย.....

.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

.....

๑.๒ โทสจริต

บุคลิภาพทางกาย.....

.....

บุคลิภาพทางวาจา.....

.....

บุคลิภาพทางใจ.....

.....

๑.๓ โมหจริต

บุคลิภาพทางกาย.....

.....

บุคลิภาพทางวาจา.....

.....

บุคลิภาพทางใจ.....

.....

๑.๔ วิตกจริต

บุคลิภาพทางกาย.....

.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

.....

.....

๑.๕ สัทธจริต

บุคลิกภาพทางกาย.....

.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

.....

.....

.....

๑.๖ พุทธิจริต

บุคลิกภาพทางกาย.....

.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

.....

.....

๒. นิสิตมีบุคลิกภาพและจิตแตกต่างกัน ทั้งสถานภาพ เพศ และอายุ ท่านมีความเห็นว่า เหตุใด ?
 นิสิตจึงมีบุคลิกภาพและจิตแตกต่างกัน ให้ท่านอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านมีแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ ตามแนวจิต ๖ อย่างไรบ้าง ? แยกเป็น จิต และ บุคลิกภาพ

๓.๑ ราคจิต

บุคลิกภาพทางกาย.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

.....

.....

๓.๒ โทสจิต

บุคลิกภาพทางกาย.....

.....

.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

๓.๓ โมหจริต

บุคลิกภาพทางกาย.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

๓.๔ วิตกจริต

บุคลิกภาพทางกาย.....

บุคลิกภาพทางวาจา.....

บุคลิกภาพทางใจ.....

๓.๕ สัทธาจริต

บุคลิกภาพทางกาย.....

บุคลิภาพทางวาจา.....

.....

.....

.....

บุคลิภาพทางใจ.....

.....

.....

.....

๓.๖ พุทธิจริต

บุคลิภาพทางกาย.....

.....

.....

.....

บุคลิภาพทางวาจา.....

.....

.....

.....

บุคลิภาพทางใจ.....

.....

.....

.....

๔. ท่านมีความคิดเห็นว่าบุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตก กับบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา เหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขออนุโมทนาขอบพระคุณอย่างยิ่งที่ให้คำสัมภาษณ์
เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

.....

(พระสรพงษ์ ปณฺญารโธ)

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

และ

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)

จำนวน ๗ รูป/คน ได้แก่

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา

๑) พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ, ดร.

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ป.ธ.๙, พธ.บ.(ปรัชญา), ศน.ม.(พุทธศาสนศึกษา), M.Phil.,
Ph.D. (Buddhist Studies), University of Delhi, India

๒) ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

รองหัวหน้าภาควิชาคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ประธานหลักสูตรปริญญาโทศาสนากับการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล
ป.ธ.๙, พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ) มหาวิทยาลัยมหิดล
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

๓) ดร.อำนาจ บัวศิริ

การศึกษาบัณฑิต (เคมี) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ครุศาสตร์มหาบัณฑิต (วิจัยการศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดุซงึ่บัณฑิต ด้านการอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔) ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์

วท.บ. (พยาบาล เกียรตินิยม) มหาวิทยาลัยมหิดล
อภ.บ. (อภิรรมบัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย
พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) จำนวน ๗ รูป/คน

๑. พระราชวิสุทธิเมธี เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
๒. พระวิสุทธพงษ์เมธี, ดร. เจ้าคณะอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
๓. พระมหาบุญรอด มหาวิโร, ดร. รองเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
๔. พระครูกิตติชัยกาญจน์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
๕. ดร. สุภาพรณ เพิ่มพูล อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖. ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิสัย อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม
๗. นางสาวกาญจนาภรณ์ นิ่มน้อย บรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

ภาคผนวก ง

หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓.๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ ๑๘๒

วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

นมัสการ พระมหาทวี มหาปัญญา,ผศ.ดร.

ด้วย พระสรพงณ์ ปณณารโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย
แบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ได้ออกแบบสอบถาม
เครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้
ทรงผู้คุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย
สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการนิมนต์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไข
เครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระสรพงณ์ ปณณารโร
๒๕๖๐.๙.๑๖

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แมชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระสรพงณ์ ปณณารโร (จุลละโพธิ์) โทรศัพท์ ๐๘ ๑๐๑๗ ๕๙๑๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๘๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๑๖ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเดียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสรวง ปรณารโธ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน
ระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-
interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ได้ออกแบบสอบถามเครื่องมือวิจัยขึ้นมา
ใหม่ และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
และแก้ไขแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย
สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย
เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ

พระสรวง ปรณารโธ

โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

โทร. ๐๘๑-๐๑๗๕๙๑๑

รับ นอ. ๖๑๐๑.๑/๘๒
 ส่ง นอ. ๖๑๐๑.๑/๘๒
 ๑๖/๙/๒๕๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓,๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ ๑๘๒

วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.อำนาจ บัวศิริ

ด้วย พระสรพจน์ ปณฺธโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย
แบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ได้ออกแบบสอบถาม
เครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้
ทรงผู้คุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย
สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย
เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

๒๓/๙/๖๐
๑๘/๙/๖๐
๑๘/๙/๖๐
๑๘/๙/๖๐
๑๘/๙/๖๐
๑๘/๙/๖๐
๑๘/๙/๖๐
๑๘/๙/๖๐
๑๘/๙/๖๐
๑๘/๙/๖๐

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระสรพจน์ ปณฺธโร (จุลละโพธิ) โทรศัพท์ ๐๘ ๑๐๑๗ ๕๕๑๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓,๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ ๑๘๒

วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์

ด้วย พระสรวงพงษ์ ปณณารโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย
แบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ได้ออกแบบสอบถาม
เครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้
ทรงผู้คุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย
สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย
เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระสรวงพงษ์ ปณณารโร (จุลละโปธิ) โทรศัพท์ ๐๘ ๑๐๑๗ ๕๕๑๑

ภาคผนวก จ

หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑

วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

นมัสการ พระราชวิสุทธิเมธี ผู้อำนวยการห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

ด้วย พระสรพงษ์ ปณฺธโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระสรพงษ์ ปณฺธโร ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมชีกฤษฎา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ

พ.ร.ศ. ๖๑๐๑.๑/ว ๑
๑๒ / ม.ค. / ๖๑

ประสานงาน :

พระสรพงษ์ ปณฺธโร โทร. ๐๘๑-๐๑๗๕๘๑๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑

วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

นมัสการ พระวิสุทธิพงษ์เมธี, ดร. เจ้าคณะอำเภอศรีสวัสดิ์ อาจารย์ประจำห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

ด้วย พระสรพวงษ์ ปณณารโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระสรพวงษ์ ปณณารโร ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

ในสำเนาฉบับนี้
อาจารย์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

ประสานงาน: (พระวิสุทธิพงษ์เมธี, ดร.)

พระสรพวงษ์ ปณณารโร โทร. ๐๙๑-๐๑๗๕๕๑๑

๑๓ ม.ค. ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑

วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

นมัสการ พระมหาบุญรอด มหาวิโร, ดร. เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองกาญจนบุรี อาจารย์ประจำ
ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

ด้วย พระสรพงษ์ ปณณารโธ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการ
สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้
อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูล
และคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระสรพงษ์ ปณณารโธ ได้
ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป
ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

พระสรพงษ์ ปณณารโธ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

ประสานงาน :

พระสรพงษ์ ปณณารโธ โทร. ๐๘๑-๐๑๗๕๘๑๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑

วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูกิตติชัยกาญจน์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
อาจารย์ประจำห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

ด้วย พระสรพวงษ์ ปณณารโ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการ
สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้
อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูล
และคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงน้อมสมาขออนุญาตให้ พระสรพวงษ์ ปณณารโ ได้
ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป
ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงน้อมสมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

อนันต์ นิสิตมณฑล
๒๖ ม.ค. ๖๑

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ

ประสานงาน :

พระสรพวงษ์ ปณณารโ โทร. ๐๘๑-๐๑๗๕๘๑๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑

วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน ดร.สุภาพรณ เพิ่มพูล อาจารย์พิเศษคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้วย พระสรพงณ์ ปณณารโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระสรพงณ์ ปณณารโร ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมชีกฤษฎา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

ประสานงาน :

พระสรพงณ์ ปณณารโร โทร. ๐๘๑-๐๑๗๕๘๑๑

วันที่ ๗/๒/๖๑
 ๖
 ๗/๒/๖๑
 ดร.สุภาพรณ เพิ่มพูล
 ๗/๒/๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑

วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน ดร.แม่ชีกฤษณ์ แก้ววิสัย อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัย
สงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

ด้วย พระสรพวงษ์ ปณณารโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบวิธี
วิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์
เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ใน
ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูล
และคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระสรพวงษ์ ปณณารโร ได้
ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป
ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

๒. ได้รับทราบการสัมภาษณ์แล้ว

ดร.แม่ชีกฤษณ์ แก้ววิสัย

๑๕ ต.พ. ๒๕๖๑

ประสานงาน :

พระสรพวงษ์ ปณณารโร โทร. ๐๘๑-๐๑๗๕๘๑๑

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑

วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน นางสาวกาญจนาภรณ์ นิมน้อย บรรณารักษ์ห้องสมุด ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

ด้วย พระสรพงษ์ ปณฺธโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๘ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระสรพงษ์ ปณฺธโร ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา

ประสานงาน :

พระสรพงษ์ ปณฺธโร โทร. ๐๘๑-๐๑๗๕๘๑๑

นางสาวกาญจนาภรณ์ นิมน้อย

ภาคผนวก ฉ

ถอดเทปบทสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

๑. สัมภาษณ์พระราชวิสุทธิเมธี เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑

พระสรพวง : กราบนมัสการพระเดชพระคุณพระราชวิสุทธิเมธี เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี และในฐานะผู้อำนวยการ มจร. ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม แห่งนี้ด้วยครับ เนื่องด้วยอาตมาภาพ พระสรพวง ญาณารโ ในฐานะศิษย์เก่า มจร.แห่งนี้ ได้ไปศึกษาต่อระดับปริญญาโท คณะพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต ที่ มจร. วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร ได้ทำวิทยานิพนธ์เพื่อสำเร็จการศึกษาเรื่อง “เรื่อง เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาข้อมูลหลักเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) อาตมาภาพขอเรียนถามพระเดชพระคุณท่านเพื่อสร้างความสมบูรณ์ให้กับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ด้วยคำถาม ๔ ข้อ ดังนี้ นะครับ

พระราชวิสุทธิเมธี : ได้ ได้

พระสรพวง : คำถามข้อที่ ๑ นะครับ ๑. ท่านมีความเข้าใจ บุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ อย่างไร ?
ให้ท่านอธิบายแต่ละจิต

พระราชวิสุทธิเมธี : บุคลิกภาพกับจิตก็คล้ายกัน แต่หากจะให้อธิบายแต่ละจิต ก็จะขออธิบายแบบย่อ ๆ ละกันนะ รากจิต ก็คือ คนที่ชอบรักสวรั้งาม พอใจในภาพสวยงาม ยึดติด ไม่ค่อยเชื่อใคร เพราะตนเองมั่นใจในตนเองสูง โทสจิต ก็คือ คนที่โง่งง่าย มีอาการที่แสดงออกให้รับรู้ในทันทีว่าไม่พอใจ ไม่พอใจในสิ่งนั้น ๆ แต่คนพวกนี้มักไม่ค่อยยึดติดกับความโกรธนั้น ๆ สักพักก็จะลืม เมื่อเกิดเรื่องขึ้นมาใหม่ ก็จะแสดงอาการออกมาอีก เป็นอย่างนี้บ่อย คนโทสจิตจะมีอยู่เยอะ โมหจิต คือคนที่มักเหม่อลอย ไม่ค่อยสนใจเรื่องผู้อื่น ใช้ชีวิตอยู่ในความคิดของตนเอง คือเอาตนเองเป็นหลัก ไม่สนใจโลก สนใจผู้อื่น คนโมหจิต หลายคนอาจคิดว่าเป็นพวกมักง่วงนอน เหม่อลอย อันนี้เป็นส่วนประกอบย่อยเท่านั้น ความหลงผิดเป็นสิ่งสำคัญของจิตนี้ สัทธาจิต คือ คนที่มักเชื่อเรื่องราวต่าง ๆ แบบต่อ ๆ กันมา เห็นเขาเชื่อ ก็เชื่อตาม ขาดปัญญาในการนำเรื่องนั้น ๆ มาพิจารณาเสียก่อน พุทธจิต ก็คือ คนที่หากจะเชื่อสิ่งใดแล้ว จะนำเรื่องราวนั้น ๆ มาคิดพิจารณาเสียก่อน แล้วจึงเชื่อ คือใช้ปัญญา แต่มักยึดติดในความเชื่อของตนเอง เมื่อเชื่อสิ่งใดแล้วมีความมั่นใจสูงว่าสิ่งที่ตนเองเชื่อนั้นถูกต้อง จิตสุดท้าย คือ วิตกจิต จิตนี้คือคนประเภทมีความสับสนในความคิดของตนเอง บางครั้งอาจเป็นคนคิดมาก มักหวาดกลัวว่าสิ่งที่ตนเองจะทำนั้น ถูกหรือไม่

พระสรพวง : สั้น ๆ ง่าย ๆ แต่ชัดเจนมากเลยครับ

พระสรพวงษ์ : ข้อ ๒ นะครับ นิสิตมีบุคลิกภาพและจิตแตกต่างกัน ทั้งสถานภาพ เพศ และอายุ ท่านมีความเห็นว่า เหตุใด ? นิสิตจึงมีบุคลิกภาพและจิตแตกต่างกัน ให้ท่านอธิบาย

พระราชวิสุทธิเมธี : ข้อนี้แน่นอนอยู่แล้วสถานภาพ เพศ และอายุ ย่อมเป็นตัวกำหนดให้แต่ละคนมีบุคลิกภาพและจิตแตกต่างกันไป เพราะมนุษย์มีพัฒนาการจากวัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว จนถึงวัยชรา และเมื่อมีพัฒนาการ ก็มีการพบเจอ การรับรู้สิ่งต่าง ๆ สิ่งเหล่านั้นจึงมาปรุงแต่งจิตใจ ทำให้บุคลิกภาพและจิตของแต่ละคนแตกต่างกันไป

พระสรพวงษ์ : ครับ ข้อสามนะครับ ท่านมีแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ ตามแนวจิต ๖ อย่างไรบ้าง ? แยกเป็น จิต และบุคลิกภาพ

พระราชวิสุทธิเมธี : ข้อนี้ให้ใช้กัมมัฏฐานเป็นหลัก เพราะในคัมภีร์วิสุทธิมรรคมีการแยกแต่ละจิตว่าควรนำหลักธรรมใดมาปรับใช้ เพื่อแก้ไขในจิตนั้นๆ ไปดูเพิ่มเติมเอาเองนะ

พระสรพวงษ์ : ข้อสุดท้ายครับ ท่านมีความคิดเห็นว่าเป็นบุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตก กับบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา เหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร ?

พระราชวิสุทธิเมธี : ข้อนี้ ท่านทำวิจัย ท่านน่าจะเข้าใจเองมากที่สุด ในส่วนตัวนั้น คิดว่าแตกต่างกัน เพราะจิตในทางพระพุทธศาสนานั้นมีการเชื่อเรื่องกรรม ส่วนบุคลิกภาพตามแนวคิดและทฤษฎีของชาวตะวันตกนั้น ไม่เชื่อเรื่องกรรม มีเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญที่แสดงจิตออกมา ก็เป็นเพราะกรรมเก่านั้น มีปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ไว้ท่านไปศึกษาเพิ่มเติมนะ

พระสรพวงษ์ : เป็นพระคุณอย่างสูงครับ ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณหลวงพ่อไว้เป็นอย่างสูงครับที่สละเวลาตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์ของกระผมให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กราบขอบพระคุณครับ ขออนุญาตถ่ายรูป นะครับ

พระราชวิสุทธิเมธี : ได้ ตั้งใจเรียนให้สำเร็จนะ

พระสรพวงษ์ : ครับ

สัมภาษณ์พระวิสุทธพงษ์เมธี, ดร. , เจ้าคณะอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๑

พระสรพจน์ : กราบนมัสการครับ ท่านเจ้าคุณ ด็อกเตอร์ พระอาจารย์มหาวิระ

พระอาจารย์ด็อกเตอร์ มหาวิระ : สวัสดิ์ สรพจน์

พระสรพจน์ : ผมไปเรียนป.โท ที่วัดมหาธาตุ ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” ผมขออนุญาตสัมภาษณ์อาจารย์ เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์ของผมให้สมบูรณ์นะครับ คำถามมี ๔ ข้อ ขอเริ่มเลยนะครับ

อาจารย์คิดว่า บุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ อย่างไร ? ให้อาจารย์อธิบายแต่ละจิต แต่ละบุคลิกภาพครับ

พระอาจารย์ด็อกเตอร์ มหาวิระ : บุคลิกภาพแต่ละคนก็ไม่เหมือนกันนะ ดังนั้น จิตก็จะแตกต่างกันออกไป เอาที่พอเห็นนะ พวกที่ชอบเขื่ออะไรง่าย ๆ ก็จะใช้วิธีคอยลอกเพื่อน ไม่ค่อยทำงานเอง บุคลิกภาพก็จะเป็นไปแบบผู้ตาม คือเขาว่าอย่างไร ก็ว่าตามนั้น ส่วนจิตก็คือพวกสัทธาจิต เป็นต้น จิตและบุคลิกภาพอื่น ๆ ก็มีประปราย

พระสรพจน์ : ข้อสองครับ นิสิตมีบุคลิกภาพและจิตแตกต่างกัน ทั้งสถานภาพ เพศ และอายุ ขอถามความเห็นพระอาจารย์ว่า เหตุใดคนต่างวัย ต่างเพศ ต่างสถานภาพจึงมีบุคลิกต่างกัน เช่น ด้านโทสะจิต พฤติกรรมทางกายที่แสดงออกมาต่างกันเพราะเหตุใด

พระอาจารย์ด็อกเตอร์ มหาวิระ : วุฒิภาวะทางจิตใจต่างกัน วุฒิภาวะเป็นตัวกำหนดทำให้เหมือนกันไม่ได้ ในแต่ละคนมีจิตใจต่างกัน เช่นคนที่เป้นดอกเตอร์หรือจบปอหก จิตใจคนจบปอหกสูงกว่าก็มี ไม่ไกรธเป็นคนอารมณ์ดี ในขณะที่คนที่เป้นด็อกเตอร์ วุฒิภาวะทางจิตใจไม่มี วุฒิภาวะที่ควบคุมจิตไม่มี มีแต่วุฒิภาวะทางโลกสูง เหมือนพัฒนาแต่ทางด้านกายภาพ ด้านสติปัญญาความรู้ แต่ด้านจิตใจที่ควบคุมจิต ของคนไม่พัฒนาไม่มีการเรียนรู้ไม่มีการศึกษา

พระสรพจน์ : คนที่ราคะจิต แสดงออกมาทางกายวาจาใจ ที่อาจารย์มองเห็นมีลักษณะเช่นไร

พระอาจารย์ด็อกเตอร์ มหาวิระ : หนึ่งอาจจจะรักสวยรักงาม ทางวาจาการเกี้ยวพาราสีกันแซวกัน ส่วนทางใจ จะสังเกตจากพฤติกรรมที่ออกมาทางกายวาจา ก็ออกมาจากทางใจ ใจเป็นตัวควบคุมอยู่

พระสรพจน์ : สรุปรวบยอด จิตของคณะพุทธศาสตร์ มีจิตอะไรมากที่สุดเท่าที่อาจารย์สอนมาครับ

พระอาจารย์ด็อกเตอร์ มหาวิระ : น่าจะโมหะจิต เช่นเห็นว่าตนเองเก่งแล้ว ไม่เก่งจะคิดว่าเก่ง ก็เลยไม่ค่อยรู้หนังสือกัน คือพวกหลงตัวเองคิดว่าตนเองเก่ง ก็เลยไม่ตั้งใจศึกษา ไม่ตั้งใจฟัง

พระสรพจน์ : แล้วจิตที่คิดว่ำน้อยที่สุด ในคณะพุทธศาสตร์

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : น่าจะโทษะจิริต เพราะทุกคนเหมือนต่างคนต่างถิ่นมา เลยไม่ค่อยมาใช้โทษะจิริตกัน

พระสรพงณ์ : แล้วศรีทธาละ ครับ

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : ยังเห็นศรีทธในครุบาอาจารย์

พระสรพงณ์ : แล้ววิทกจิริต ละครับ

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : กลัวสอบตก

พระสรพงณ์ : พุทธิจิริต ครับ

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : ไม่ค่อยเท่าไร

พระสรพงณ์ : ราคะจิริตมีถึงครึ่งไหมครับ

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : ไม่มาก

พระสรพงณ์ : แนวทางที่คิดว่า จะสามารถพัฒนานิสิต อาจารย์อยากจะทำ

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : อยากให้เขาพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น ขจัดโมหะจิริต

พระสรพงณ์ : การพัฒนาด้านจิตใจ

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : เข้ากรรมฐาน ว่ากล่าวตักเตือนกระตุ้น

พระสรพงณ์ : แนวทางที่อาจารย์ต้องการให้ห้องเรียนพัฒนามากที่สุดคืออะไร

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : ให้พัฒนาด้านจิตใจ เพราะจิริตที่เป็นฐานหลักหลักอยู่ที่จิตใจ

พระสรพงณ์ : อาจารย์คิดว่าบุคลิกภาพ ของตะวันตก เช่นทฤษฎีของซิกมัน فروยด์ และอื่นๆ กับจิริต ๖ เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : ไม่ทราบเพราะไม่ได้ศึกษา เอาเป็นว่าจิริต ๖ ของพระพุทธศาสนา ครอบคลุมทุกพฤติกรรมหมดแล้ว ทั้งภายในจิตใจและภายนอก ส่วนทางตะวันตกจะพูดอย่างไรผมไม่ทราบ ไปเปรียบเทียบเอาเองละกันนะ

พระสรพงณ์ : หมดคำถามครับ ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง ขอถ่ายภาพหน่อยครับ

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : ได้ ได้ สู้ ๆ นะสรพงณ์ ผมต้องไปธุระต่อ

พระสรพงณ์ : ขอบพระคุณมากครับพระอาจารย์

พระอาจารย์ต๋อกเตอร์ มหาวีระ : ยินดี

พระสรพงณ์ : ครับ

๓. สัมภาษณ์พระมหาบุญรอด มหาวีโร, ดร. , รองเจ้าคณะอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี
 อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
 วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

พระสรพวงษ์ : นมัสการครับพระอาจารย์ พระมหาบุญรอด มหาวีโร ผมเรียนต่อปริญญาโท คณะพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต รุ่นที่ ๒๙ มจร.วัดมหาธาตุ ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี และมีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ ขออนุญาตสัมภาษณ์พระอาจารย์เป็นข้อ ๆ ดังนี้ครับ

๑. ท่านมีความเข้าใจ บุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ อย่างไร ? ให้ท่านอธิบายแต่ละจิต แต่ละบุคลิกภาพดังนี้

พระมหาบุญรอด : ราคจิตคือพวกรักสวยรักงาม นิสิตที่ห้องเรียนนี้จะมีน้อย เพราะเป็นพระ และพระก็ถูกสอนมาให้กระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสถานภาพของตนเอง สอนให้สันโดษ พอใจในสิ่งที่ตนเองมี

โทสจิต หลัก ๆ แล้วคือ เอะอะโวยวาย ต่อต้านครูบาอาจารย์ ไม่เชื่อฟัง ไม่ยอมรับความเห็นตนเองในห้อง มีปัญหาเยอะ มักมีโทสจิตกันส่วนใหญ่

โมหจิต มีน้อยคนในห้องเรียนนี้ พวกที่ไม่ค่อยรู้เรื่องเลยก็ไม่มี โดยมากจะรู้บ้างในสิ่งที่สอน โมหจิตนี้ไม่ใช่แค่พวกง่วงเหงาหาวนอนอย่างเดียวแต่รวมถึงการรับรู้จากการเรียนด้วยด้วยนะ

สัทธาจิต พวกนี้จะมีปนกันไป ไม่ค่อยมีที่เป็นลักษณะเด่นชัด โดยมากจะเชื่อฟังครูบาอาจารย์ อาจมีแย้งบ้างแต่ไม่ค่อยแสดงออก

พุทธิจิต ในห้องเรียนนี้จะมีน้อย ส่วนมากจะเชื่อฟังอาจารย์ อาจารย์ว่าไงก็ว่านั่น ไม่ค่อยโต้แย้ง

วิตกจิต พวกนี้เลตนเองว่าเรียนจบมาแล้วจะไปใช้ประโยชน์อะไร สาขาที่เราเรียนมานี้เมื่อจบแล้วจะใช้ทำอะไร ขาดความเชื่อมั่น ก็จะมีอยู่ส่วนหนึ่งในห้องเรียนนี้ บางคนอาจลังเลกับอาจารย์ผู้สอน

๒. นิสิตมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกัน ทั้งสถานภาพ เพศ และอายุ ท่านมีความเห็นว่าเป็นเหตุใด ? นิสิตจึงมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกัน ให้ท่านอธิบาย

พระมหาบุญรอด : จริงแล้วนี้ การแตกต่างกันนี้ เริ่มตั้งแต่อายุ นิสิตจะมีอายุอยู่ระหว่าง ๓๐ ถึง ๔๐ ก็อาจจะเป็นพวกอายุน้อย ๆ ส่งผลให้การควบคุมจิตใจก็น้อยตามไปด้วย บางคนก็อาจคาดหวังว่า ห้องเรียนนี้จะเป็นอย่างใจคิด แต่ก็ไม่ได้ตั้งใจ ส่วนมากในห้องเรียนนี้จะมีโทษจืดเสียเป็นส่วนใหญ่ที่เราเห็นในทุก ๆ ที่ ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือห้องเรียนนี้เอง อายุมีส่วนอย่างมาก ต่อมาก็คือ สถานภาพ การเป็นพระก็มักจะมีจริตและบุคลิกภาพอีกแบบ ส่วนมากจะมีพุทธจริตกันเยอะ และพออยู่ร่วมกันนาน ๆ ก็มีจริตต่าง ๆ เข้ามาด้วย เช่น มีโทษจืด มีโมหจริต ส่วนฆราวาสหรือคฤหัสถ์นั้นก็จะมีอีกแบบหนึ่ง

สรุปได้ว่า อายุ เป็นส่วนสำคัญ ที่ทำให้นิสิตมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกันไป รองลงมา ก็คือสถานภาพ สถานะทางสังคม ของแต่ละรูปแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน จึงทำให้เป็นเหตุให้มีบุคลิกภาพ จริต แตกต่างกันไป

พระสรพณ : ขอสำนะครับ อาจารย์มีแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ ตามแนวจริต ๖ อย่างไรบ้าง ? แยกเป็น จริต และบุคลิกภาพ

พระมหาบุญรอด : ให้แยกหรือ อาจารย์ว่า ศิล สำคัญมากเป็นเครื่องช่วยในการพัฒนาบุคลิกภาพของ นิสิต รวมถึงคนทั่ว ๆ ไป เมื่อคนทุกคนมีศิลปะก็จะมีลักษณะของบุคลิกภาพที่ชวนมอง ไม่เป็นคนที่มีบุคลิกภาพไม่ดี ง่ายๆ เลย เช่นการเดิน เขาบอกให้สำรวจ หากเราเดินอย่างสำรวจโดยยึดศีล ๕ ก็คือเราใช้สติในการเดินเสมอ ท่าทางการเดินของเราอ่อนน้อม ไม่ชนโน่น ชนนี่ เป็นต้น

ราคจริต พวกราคจริตนี้ หากรู้จักรักษาศีล ก็จะทำให้ดูมีบุคลิกภาพดีได้ พื้นฐานเป็นคนรักสวยรักงามอยู่แล้ว แต่จะดียิ่งขึ้นเมื่อมีศิลปะประกอบด้วยทำให้ไม่แต่งตัวโก้หรู จนเกินไป ไม่พูดจาว่าผู้อื่น เพราะคิดว่าตนเองสวย ตนเองดีกว่า เป็นต้น

โทสจริต โทสจริตนี้ หากมีศิลปะ จะช่วยได้เยอะ ทำให้เป็นคนมีจิตใจอ่อนโยนลง ไม่ค่อยโกรธ อารมณ์เสีย เช่น หากกำลังโกรธหรือมีความโมโหอยู่ในจิตใจเสียมาก ก็ให้นึกถึงความดีของคนผู้นั้น มาก ๆ เจริญเมตตาให้เขา ความโกรธก็จะบรรเทาลงได้

ส่วนโมหจริต ก็ให้มีศิลปะเช่นกัน เพื่อปกป้องสติ ไม่ให้เผลอทำอะไรผิดพลาด ป้องกันการเผลอของตนเอง พวกโมหจริตส่วนมากจะเชื่องช้า ไม่ทันผู้อื่น แต่เมื่อมีสติมากำกับ จะช่วยได้เยอะ สติก็คือศีลข้อ ๕ ศีลข้อ ๕ ไม่ใช่หมายถึงการห้ามดื่มสุราเพียงอย่างเดียว แต่ยังสอนให้คนผู้นั้นมีสติอยู่เสมอด้วย

สัทธาจริต สัทธาจริตนี้ต้องปลูกฝังให้เห็นในสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันการหลงผิด คอยบอก คอยเตือนอยู่เสมอ เพื่อสร้างศรัทธาที่ถูกต้องให้คนผู้นั้น

พุทธิจิต พุทธิจิตต้องแนะนำให้เชื่อฟังผู้อื่นบ้าง ไม่เอาความคิดตนเองเป็นที่ตั้ง สอนให้เป็นผู้ตาม หัดให้เปลี่ยนแปลงตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

วิตกจิต พวกไล่เลสงสัย ควรฝึกสมาธิให้เขา โดยอาจมีการแนะนำสถานที่ปฏิบัติธรรมให้ หรือไม่ก็พูดคุยด้วยบ่อย ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน สร้างความมั่นใจในสิ่งที่เขาคิดอยู่

โดยรวมทั้ง ๖ จิต แนวทางการพัฒนาให้แต่ละจิตดี ก็คือ ให้มีการรักษาศีล อยู่เสมอ ยึดถือศีลเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต แล้วบุคลิกภาพรวมถึงจิต ของคนผู้นั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี อีกอย่างก็คือยึดสุจริต ๓ ก็คือ กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต ซึ่งก็คล้ายกับศีล แต่ช่วยแยกแยะสำหรับบุคลิกภาพทางกาย วาจา และใจ ได้ชัดเจน อีกอย่างก็คือ ปัญญา เพราะจะช่วยพุทธรจิต โมหจิต โทสจิต ให้ดีขึ้นด้วยได้

พระสรพวงษ์ : แล้วสำหรับกรรมฐานสำหรับแก้จิตละครับ อาจารย์อยากให้มีไหมครับ เช่นราคจิตก็ให้มีการพิจารณาซากศพ โทสจิต ก็ให้เจริญเมตตา

พระมหาบุญรอด : ต้องดูครับข้อนี้ เพราะในการเรียนการสอนก็มีการให้ปฏิบัติธรรมอยู่แล้ว แต่ขึ้นอยู่กับตัวนิสิต หากไม่สนใจ ก็ไม่เกิดประโยชน์ ต้องมีการพูดโน้มน้าว เพราะนิสิต

พระสรพวงษ์ : ครับ ข้อสุดท้ายครับอาจารย์ ข้อนี้คือบทสรุปของวิทยานิพนธ์ของผลเลย ข้อสี่ครับท่านมีความคิดเห็นว่าเป็นบุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตก กับบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา เหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร ?

พระมหาบุญรอด : แตกต่างกัน เอาแค่เห็นง่าย ๆ นะ แต่ก็มีความใกล้เคียงอยู่บ้าง เช่นยกตัวอย่างจากตัวเรา ท่านมีจิตแบบใด

พระสรพวงษ์ : ผมเองหากมีบุคลิกภาพทางกายผมจะเป็นคนเดินเร็ว ทำอะไรหลายอย่างพร้อมกันรวม ๆ ก็เป็นพวกโทสจิต

พระมหาบุญรอด : ผมก็มีโทสจิต แต่ก็มีพุทธิจิตบางครั้ง บางครั้ง หรือบางทีก็อาจมีหลายจิตรวมกัน แต่นาน ๆ จะมีโทสจิตแสดงออกมา ผมก็พยายามระวัง เพราะทั้งสองอย่างระหว่างบุคลิกภาพและจิตที่คล้ายกันก็คือมันสัมพันธ์กัน เช่นการพูด การกระทำที่แสดงออกถึงบุคลิกภาพก็จะสัมพันธ์กับจิตที่เป็นอยู่ในเวลานั้น ๆ

สิ่งที่แตกต่างกันก็คือในการกระทำทางใจ พวกจิตจะดูยาก บุคลิกภาพทางใจจะดูง่ายกว่า เพราะคนที่คิดเช่นไรก็มักทำหรือพูดเช่นนั้น ผิดกับจิต บางคนอาจคิดอย่างหนึ่งแต่ทำหรือพูดอีกอย่างหนึ่ง จึงเป็นที่มาของคำว่าจิต ดังคนโบราณว่าไว้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมด้วยนะ ที่มีผลทำให้บุคลิกภาพและจิตแตกต่างกันไป คนใกล้ชิด สถานที่อยู่ มีผลทำให้ทั้ง ๒ แบบแตกต่างกันไป

พระสรพวงษ์ : ชัดเจนครับ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์มาก

พระมหาบุญรอด : ยินดี เมื่อวานมาเล่า

พระสรพวงษ์ : เมื่อวานไม่ได้มาครับ ไปวังน้อย

**๔. สัมภาษณ์พระครูกิตติชัยกาญจน์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม
จังหวัดกาญจนบุรี อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑**

พระสรพงษ์ : นมัสการพระอาจารย์พระครูกิตติชัยกาญจน์ครับ ผมขออนุญาตสัมภาษณ์พระอาจารย์จากแบบสอบถาม เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นวิทยานิพนธ์ที่ผมทำหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ขออนุญาตเริ่มเลยนะครับ

ข้อมูลเบื้องต้นของพระอาจารย์ อายุของพระอาจารย์ อายุพรรษา และตำแหน่งปกครองในวัดครับ

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : อายุ ๕๖ พรรษา บวชมาแล้ว ๓๔ พรรษา ตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส

พระสรพงษ์ : บุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ เป็นอย่างไร ? ให้ท่านอธิบายแต่ละจริต แต่ละบุคลิกภาพของนิสิตครับ แยกเป็นจริต เช่น นิสิตมีความโกรธหรือไม่ในเวลาที่พระอาจารย์สอน

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : ไม่ค่อยเห็น เพราะส่วนมากมีสิทธิ์จะสนใจในเนื้อหาที่สอนมาก ตั้งใจฟังด้วย แต่อาจจะมึนหลังจากที่ รู้คะแนน แต่เขาก็ไม่ได้แสดงความไม่พอใจ แต่เขายอมรับในผลการเรียนที่ได้ เพราะพระอาจารย์จะพูดถึงหลักเกณฑ์ที่ได้คะแนนตามนั้น

พระสรพงษ์ : มีพวกรักสวยรักงามมั๊ยในห้องเรียน

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : รุ่นนี้ไม่มีระคะจริต

พระสรพงษ์ : มีพวกพุทธจริตใหม่ เช่นพวกศรัทธา พวกเชื่อฟังคำสอนในทางที่ถูกต้อง

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : มีไม่กี่คนมีน้อย มีผู้เชื่อเรื่องทรงเจ้าเข้าทรงพอสมควร

พระสรพงษ์ : พวกสัทธาจริต ในสัทธาจริต ที่แสดงออกทางวาจา จะแสดงออกอย่างไรครับ

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : ให้ความร่วมมือ มีการโต้ตอบ เสนอความคิดเห็น

พระสรพงษ์ : พวกสัทธาจริต มีบุคลิกภาพโดยรวมเป็นอย่างไรครับ

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : ส่วนมากจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แต่คนสอนจะรู้โดยพฤติกรรม

พระสรพงษ์ : พวกวิตกจริต ลังเล สงสัย คิดฟุ้งซ่าน พระอาจารย์จะเห็นการแสดงพฤติกรรมออกทางกายอย่างไร มีมากไหม

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : มีไม่มาก ประมาณครึ่งหนึ่ง จะมีอาการ มึนมีงงง มีอาการนั่งเฉย ไม่โต้ตอบ ถามอะไรไปก็ตอบไม่ได้

พระสรพงษ์ : พวกโมหะจริต ชอบนั่งหลับในเวลาสอน มีไหม

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : ไม่มี

พระสรพวง : พระอาจารย์คิดว่าอะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นิสัยมีจริตแตกต่างกันครับ

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : เรื่องพื้นฐานการศึกษา ที่มีมาตั้งแต่ต้นเนื่องจากมีการศึกษาไม่พอ ซึ่งไม่มีความรู้ เพราะเรียนมาไม่เต็มทีอาจจะเรียนมาด้วยตนเองบ้าง บางคนเรียนมาเพื่อให้แค่สอบผ่านไปเท่านั้นเอง โดยไม่รู้ว่าเรียนแล้วจะนำไปพัฒนาตนเอง ฉะนั้นความรู้ที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์กับตนเอง หรือสอนผู้อื่นจึงเป็นเรื่องยาก จึงไม่ค่อยมี การแสดงออกทางพฤติกรรมและจริตจึงต่างกัน

พระสรพวง : พวกวิตกจริตในพระที่พรรษามากกับพระที่พรรษาน้อยแตกต่างกันหรือไม่

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : มีไม่มาก เพราะการศึกษามากพอ ๆ กัน ไม่ได้จริงจังกับการศึกษา มาตั้งแต่ต้น

พระสรพวง : คำถามข้อต่อไปนะครับ นิสิตมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกัน ทั้งสถานภาพ เพศ และอายุ ท่านมีความเห็นว่า เหตุใด ? นิสิตจึงมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกัน ให้ท่านอธิบาย เช่นในพวกคฤหัสถ์ นิสิตเพศชายหรือหญิงมีวิตกจริตมากกว่า

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : เพศชาย เพราะผู้หญิง มีการเตรียมตัวมาเรียนมากกว่า มีความเอาใจใส่มากกว่า และเนื่องจากในห้องเรียนมีผู้หญิงมากกว่าผู้ชายด้วย ผู้ชายจึงมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนได้น้อยกว่า ผู้หญิงมีความตั้งใจจะมาเรียนมากกว่า โดยเฉพาะวิชาของพระอาจารย์ และเป็นสิ่งที่เขาต้องการจะเรียนรู้

พระสรพวง : อาจารย์มีแนวทางในการพัฒนาบุคลิกภาพทางกาย ให้เกี่ยวข้องกับ จริต ๖ อย่างไร เริ่มที่ วิตกจริตก่อน

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : อยากให้มีส่วนร่วม แสดงความกระตือรือร้นในการชวนขวยฝึมหาความรู้ และทำกิจกรรมที่อาจารย์ได้แนะนำไป ร่วมแสดงความคิดเห็น กับงานที่ได้รับมอบหมาย ทางวาจาก็พยายามถามคำถามให้เขาได้ตอบ ให้แสดงความคิดเห็นแสดงความรู้ออกมา ว่ามีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่เราได้สอนไปมากน้อยแค่ไหน อาจารย์ก็พยายามถามเพื่อให้เขามีส่วนร่วมได้มาก

พระสรพวง : พวกโทสะจริต จะมีพฤติกรรมอย่างไร

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : ส่วนมากไม่ค่อยมี จะมีแต่ที่แต่งกายไม่เรียบร้อยก็จะแนะนำบอกกล่าวไป เข้าใจถึงสถานะบทบาทของตนเอง ให้นึกถึงระเบียบของสังคมกฎเกณฑ์ขององค์กร และเคารพสถานที่ ควรแต่งกายให้เหมาะสม

พระสรพวง : พวกพุทธิจริต (พวกศรัทธามากศรัทธาน้อย ศรัทธาด้วยความเข้าใจ และศรัทธาด้วยความไม่เข้าใจ) อาจารย์จะมีแนวทางแนะนำเขาอย่างไร

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : เอาแนวทางของพระพุทธศาสนา จะเน้นว่า เราชาวพุทธในฐานะที่เป็นพระ ต้องมีความเข้าใจในเรื่องของหลักธรรม ให้แน่นๆ อย่างวันไหน กับความเชื่อ ที่นอกเหนือหลักคำสอน เพราะเราต้องเป็นแบบอย่าง เพื่อให้รู้หลักของศาสนา เราต้องรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักของ

ศาสนาเพราะฉะนั้นอย่าไปเอาลัทธิเอาความเชื่อที่นอกเหนือศาสนา เอามาสอนต่อเอามาแนะนำญาติโยมต่อ ให้เรามีความมั่นใจและมั่นคง ในหลักธรรม ของพระพุทธศาสนา

พระสรพวง : ให้เอาเรื่องกฎแห่งกรรม สัก หนึ่งข้อมาอธิบาย ใ้ใหม่ครับ

พระครูจิตติชัยกาญจน์ : ให้เขาเชื่อเรื่องกรรมเรื่องการกระทำ เช่น นิสิตบางคนเรียนเพื่อต้องการให้ได้คะแนนดี ให้ได้คะแนนสูง เราก็ต้องแนะนำว่า ถ้าต้องการให้ได้คะแนนดี คุณต้องเชื่อว่า ต้องทำด้วยตัวคุณเอง ขึ้นอยู่กับความสามารถ อาจารย์ให้คะแนนเหมือนกันหมดทุกคน แต่คุณสามารถไปเอาคะแนนตรงนั้นมาได้มากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับความขยันของคุณมากน้อยแค่ไหน เช่น เหมือนกันสอยมะม่วงไม่ว่ามันจะอยู่สูงแค่ไหน คุณก็ต้องหาทางไปสอยมันลงมาให้ได้ แต่ถ้าคุณไม่พยายามคุณก็จะไม่สามารถเอามะม่วงนั้นลงมากินได้ ฉะนั้นสิ่งที่คุณต้องการจะพัฒนาหรือไม่นั้น ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถของตนเอง ที่จะกระทำให้มันเกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง คุณต้องอาศัยการพึ่งตนเอง อาจารย์เป็นเพียงผู้แนะนำแนวทาง หรือวิธีการ ที่คุณจะไปถึงเป้าหมายได้อย่างไร แต่วิธีการที่คุณต้องการจะเดินไปถึงเป้าหมายนั้น อยู่ที่ความสามารถ อยู่ที่ความตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียรของตนเอง ซึ่งก็มีหลายคนที่สามารถพัฒนาตนเองได้ตามที่อาจารย์สอน

พระสรพวง : ในทัศนะของอาจารย์ บุคลิกภาพทางโลก ที่ซิกมันฟอยด์และนักจิตวิทยาชาวตะวันตกคนดัง ๆ ได้อธิบายไว้กับ คำว่าจิต ๖ ในพระพุทธศาสนา เหมือนหรือแตกต่างกัน

พระครูจิตติชัยกาญจน์ : ส่วนมากบุคลิกภาพของทางตะวันตก จะเป็นเรื่องของ ความสำคัญของบุคลิกภาพจะมีต่อทางโลกและบุคคลอื่น ที่จะทำอย่างไรให้มีความสัมพันธ์ อยู่กันได้ในสังคมหรือจะแสดงบทบาทให้ตนเองเด่นขึ้นหรือเป็นที่รู้จักของคนในสังคมนรอบตัวเรา จิต ๖ ของพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง เป็นการพัฒนาตนเอง ให้เรา รู้ ว่า จิต ๖ อย่างไหน ที่ เป็นอุปสรรค ต่อ การพัฒนาหรือความก้าวหน้า ของตนเอง เราต้องหาทางขจัดหรือเสริมสร้าง จิตที่พัฒนา ตนเองให้เกิดขึ้น ถ้ามีความสัมพันธ์กับคนรอบข้างเราก็ตองรู้ ใจถึงจิตของแต่ละคนด้วย เราถึงจะสามารถ เข้ากับหรือใช้งานกับบุคคล ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเราได้อย่างถูกต้อง เช่นคนที่มีโทสะจิตเราจะมอบหมายงานอะไรให้เขาทำ ให้เหมาะกับคนที่มีโทสะจิต เราโทสะจิตเป็นคนที่ชอบทำอะไรเร็ว ประชันทงานอะไรก็ตาม ที่ต้องการความเร็วหรือใช้กำลัง เราต้องมอบหมายงานให้เขาทำ ส่วนคนราคะจิตจะเป็นคนทำอะไรปราณีต ความสวยงาม ฉะนั้นเราจึงต้องรู้ว่ามอบหมายงานอะไรให้เขาทำ เช่นงานประดับตกแต่ง คนราคะจิตจะทำให้ผล ได้คุณภาพของงานดี นอกจากจะเป็นการพัฒนาตนเองแล้วยังสามารถที่จะ เลือกใช้งานได้กับบุคคลอื่นได้อย่างถูกต้อง และงานที่ออกมา ก็จะประสบผลสำเร็จได้ดี เพราะคนที่ทำงานถูกกับจิตก็จะตั้งใจทำงาน จะเห็นว่าสามารถพัฒนาได้ทั้ง ๒ ส่วน นอกจากจะสามารถพัฒนาตนเองได้แล้ว อย่างทำให้คนอื่นเขาพัฒนาได้ด้วยมีความสัมพันธ์กับคนอื่นในทางที่ดีได้ด้วย

พระสรพวง : อาจารย์เห็นว่าการพัฒนาจิตมีความสำคัญมากกว่าการพัฒนาบุคลิกภาพใช่หรือไม่

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : คำว่าจริตไม่ได้พัฒนาหรอก แต่หมายถึงว่าเมื่อเรารู้ว่าบุคคลแต่ละคนมีจริตอย่างไรเราสามารถนำไปพัฒนาบุคลิกภาพให้ถูกต้องกับงานหรือถูกต้องกับบุคลิกเขาหรือถูกต้องกับสังคมได้ เช่นคำว่าทำงานถูกต้องกับจริต ก็จะทำให้เขาทำงานที่เขาชอบ ดังนั้นจริต ๖ จึงมีความสำคัญกับบุคลิกภาพ

พระสรพวงษ์ : ในวิสุทธิมรรคหรือวิมุตติมรรค จะแนะนำกรรมฐานอะไรเพื่อมาปรับแก้จริต ได้ง่ายกว่า

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : ในสิกขา ๓ เรื่องของศีลสมาธิปัญญา ศีลคือการสำรวมกายวาจาให้ปกติให้ถูกต้องดีงามถูกต้องเราจะไปแก้โทรศัพท์จริตอะไรได้ สมาธิ ไปแก้วิตกกจริต แก้วระคะจริต แก้วศรัทธาจริตได้ ปัญญาจะไปส่งเสริมพุทธิจริต แก้วศรัทธาจริตได้เหมือนกัน ซึ่งอย่างมีเหตุผลทำอะไรอย่างมีเหตุผล

พระสรพวงษ์ : สรุปได้ว่าพระอาจารย์เห็นว่าจริต ๖ ทางพระพุทธศาสนาควรนำหลักธรรม สิกขา ๓ มาใช้เพื่อพัฒนา เพราะสิกขา ๓ ก็คือ ศีล สมาธิและปัญญา ใช้ไหมครับ

พระครูกิตติชัยกาญจน์ : ใช่ เพราะศีล สมาธิ ปัญญา ก็คือกรรมฐาน

พระสรพวงษ์ : หหมดคำถามแล้วครับพระอาจารย์ ขอนมัสการขอบพระคุณพระอาจารย์เป็นอย่างสูงที่สละเวลาให้ผมได้สัมภาษณ์เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป นมัสการขอบพระคุณอีกครั้งครับ

๕. สัมภาษณ์ ดร. สุภาพรรณ เพิ่มพูล อาจารย์พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๑

พระสรพวง : เจริญพรดิออกเตอร์สุภาพรรณ เพิ่มพูล อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาตมาภาพพระสรพวง ปลัดอาวุโส นิสิตคณะพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต รุ่นที่ ๒๙ มจร. วัดมหาธาตุ ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี และมีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพขออนุญาตสัมภาษณ์ โยมอาจารย์ดิออกเตอร์สุภาพรรณ ดังนี้

ข้อ ๑. ท่านมีความเข้าใจ บุคลิกภาพตามแนวจริต ๖ อย่างไร ? ให้ท่านอธิบายแต่ละจริตแต่ละบุคลิกภาพดังนี้

ดร.สุภาพรรณ : คนที่มีราคะจริตจะชอบแต่งตัว แต่งตัวดี จะไม่ชอบยุ่งกับใคร เน้นความสะอาดพูดจาอ่อนหวานเข้ากับใครก็ได้ เพราะฉะนั้นบุคลิกภาพที่ออกมาจะดูดีกว่าบุคลิกภาพในจริตอื่น ๆ พวกราคะจริตมาก ๆ จะเสียเวลากับการแต่งตัว ทำให้เสียเวลาไปไม่ทันคนอื่น เข้ากลุ่มไม่ทัน แต่เป็นสิ่งที่แสดงออกว่าเขาต้องสวย ผู้หญิงเหมือนเจ้าแม่ แต่จะไม่มีพิษมีภัยกับใครเพราะรักสวยรักงาม สมัยพระพุทธเจ้าไม่ได้บอกไว้ว่าห้ามแต่งตัวสวย ไม่มีข้อห้ามในเครื่องประทีนผิวไม่ได้ เป็นคนใจดีมองโลกในแง่ดี

พระสรพวง : พวกโทสะจริตเป็นอย่างไรครับ

ดร.สุภาพรรณ : จะแตกต่างกันไปตามวัย พวกวัยรุ่นจะมีโทสะจริตเยอะ เป็นคนใจเร็วใจร้อน พูดจาเสียงดังทวนได้ เก็บอารมณ์ไม่ค่อยอยู่ ไม่มีความละเอียดถี่ถ้วนพูดตรงไปตรงมา อยากได้อะไรแล้วไม่ได้จะอารมณ์ฉุนเฉียว มีเพื่อเจ้า ถ้าไม่ได้อะไรบ่อย ๆ จะทำให้สุขภาพเขาแย่ เมื่อโกรธก็จะทำร้ายตนเองและทำร้ายผู้อื่นด้วย หรือมีการคิดชั่ว เวลาโกรธเห็นช้างตัวเท่ามดมีอารมณ์ชั่ววูบ จนทำร้ายผู้อื่น ใจเร็วชอบจับผิด บางคนอาจจะพูดติดตลกแต่ในใจร้อนเป็นคนอันตราย เช่น บางคนหน้าตาดีแต่เป็นโจร ผู้หญิงอยากได้อะไรแล้วไม่ได้ก็ไปขายตัว เธอไม่มีความรู้ทางศาสนาอยู่ด้วยก็จะทำร้ายตนเอง และทำร้ายผู้อื่นด้วย อาจารย์ เป็นครูสอนพิพาทศาสนาสมทบ จะพบว่าวัยรุ่นทำผิดมาก

โมหะจริต มีความลุ่มหลง จะมาในทางผิด ไม่มีทางถูก บ้าอำนาจ ถ้าเป็นวัยรุ่น ถ้ารักใครแล้วต้องเอามาเป็นของเราให้ได้ให้เป็นของเราก่อนแม้จะเป็นสิ่งที่ชั่วก็ต้องทำเขาจะทำได้ทุกอย่าง ถ้าเป็นนักการเมืองเขาก็บ้าอำนาจ หรือผู้บริหารในองค์กรอื่น ๆ ก็จะทำอำนาจอยากได้ตำแหน่งนี้ต้องจ่ายเงินมาก ๆ ก็มี เช่นในปัจจุบันฆ่าเสือดำ บ้าอำนาจ อยากได้แล้วต้องได้ถือตนเองเป็นใหญ่ มีบทบาททางสังคม มันมาจากโทสะจริตด้วย แล้วรวมกับโมหะจริตก็จะกลายเป็นสันดานเลย จะมีข่าวว่า ในวัยเด็กชอบฆ่าสัตว์ด้วย พวกนี้จะไม่นอบน้อมใครเป็นคนดูถูกคน จะเอาเงินฟาดหัวคนนั้นคนนี้

ใช้วาจาใช้อำนาจเงิน คือใช้อำนาจทุกอย่างทำในสิ่งที่เขาอยากได้มาทุกอย่าง ลักษณะทางใจเหมือนคนโรคจิตชนิดหนึ่ง เป็นคนป่วยทางจิต คนที่เป็นพวกนี้มีพฤติกรรม ที่ผิดมาตั้งแต่เด็กคืออาจจะรวยมากหรือจนมาก เพราะต้องดิ้นรนและไขว่คว้า มีพื้นฐานทางด้านครอบครัวและการเลี้ยงดูมา

พวกวิตกจริตคือพวกเก็บตัวไม่ยอมเจอใครทำอะไรก็วิตกไปหมดคิดมาก ป่วยอออดอด แอดแอตสุขภาพไม่แข็งแรง เพราะใจไม่ดี มีแต่ความคันคืดทำอะไรก็วิตกกังวลกังวลไปหมดกลัวความผิด พวกนี้เป็นโจรไม่ได้ พวกเครียด นอนไม่หลับมีสิ่วขึ้นตามหน้า ที่แสดงออกมาทางกายตัวร้อน มีไข้ปวดหัว แล้วในที่สุดก็กลายเป็นทำร้ายตัวเอง คลิปโน้ตบอกไม่กล้าตัดสินใจชอบแสดงความคิดเห็นชอบทำตามกฎคิดแบบไม่มีเหตุผล ปฏิเสธที่จะยอมรับความคิดของคนอื่น ทางวาจาคือพูดจาไม่ดี

พวกวิตกจริตคือพวก กลัวเพื่อนได้แล้วเราไม่ได้ชอบทำตามกฎคิดแบบไม่มีเหตุผล คิดเข้าข้างตัวเอง ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น คือปฏิเสธความคิดเห็นจากผู้อื่นทางวาจาก็จะพูดออกมาไม่ดีเลย ถ้าใครไปเตือนก็จะสวนคำพูดทันทีว่าถ้าไม่ใช่เรื่องของตัวเองแล้วพี่ทำมาอยู่ คือเป็นคนไม่มีเหตุผล หนึ่งมีโอกาสเป็นเส้นเลือดในสมองแตก สองเป็นโรคจิตหรือโรคบ้าไปเลย คือผู้ผิดหวังมีโอกาสเป็นบ้าไปเลย คือผิดหวังสุดขีดจนรับไม่ได้

พวกศรัทธาจริต เหมือนพวกธรรมกายบางอย่าง พวกเชื่อไม่มีเหตุผล เป็นความเชื่อส่วนตัวที่ไร้เหตุผลไม่เชื่อผู้อื่นดักเตือน เชื่อบุคคลที่มาแนะนำ ก่อน คือเชื่อในตัวบุคคลที่ เอามาบอก ไม่เชื่อกฎเกณฑ์ ชอบรวมกลุ่ม กลัวคนนิทา เป็นคนมีวาจาดีที่สามารถพูดโน้มน้าวให้คนเกิดศรัทธาได้ จนคนเกิดความหลงใหล ใช้ความเชื่อโดยไร้อารมณ์ไร้เหตุผลชอบช่วยเหลือคนอ่อนแอ เป็นคนมีจิตใจดีแต่อ่อนแอและไม่มีศีลธรรมในใจ พวกทางไกลศาสนาจึงถูกชักจูงได้ง่ายโดยเฉพาะพวกที่มีโอกาสได้เข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม

พวกพุทธิจริต พวกเจ้าปัญญาเจ้าความคิด จะสั่งสอนคนหลงตัวเองพวกอนุรักษนิยม มีความจำเป็นเลิศ มองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงโดยปราศจากอคติ การปรุงแต่ง มีอะไรก็พูดตรง ๆ มองสิ่งต่าง ๆ รอบตนเองเป็นความจริงเป็นเรื่องที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ เข้าใจว่าตนเองเก่งกว่าคนอื่น ถ้าเป็นผู้บริหารระดับก็ถือว่ามียกกับประเทศ ทางวาจาจะมีทั้งดีและไม่ดีที่จะทำให้คนเชื่อ

พระสรพวงษ์ : ข้อ ๒.ครับ นิสิตมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกัน ทั้งสถานภาพ เพศ และอายุ ท่านมีความเห็นว่า เหตุใด ? นิสิตจึงมีบุคลิกภาพและจริตแตกต่างกัน ให้ท่านอธิบาย

ดร.สุภาพรณ : เพราะสถานภาพ เพศ และอายุ จะเป็นตัวบ่งชี้การกระทำของคนคนนั้น การที่มีสถานภาพ เพศและอายุที่แตกต่างกัน ย่อมมีส่วนที่ทำให้บุคลิกภาพและจิตตานั้นแตกต่างกันออกไป ที่เป็นเช่นนี้ เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีพัฒนาการขึ้น เช่น เมื่อวัยเด็กย่อมไม่รู้เรื่องใด ๆ แต่พอโตขึ้นมาได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ ก็มีความคิดอ่านที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้บุคลิกภาพหรือจิตตานั้นเปลี่ยนแปลงไปตามวัยนั้น ๆ แต่โดยส่วนมากในวัยเดียวกันนั้นย่อมมีจริตและบุคลิกภาพที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ความ

แตกต่างกันด้านเพศ ข้อนี้สำคัญ ย่อมทำให้บุคลิกภาพแตกต่างกันมาก เพศหญิงเป็นเพศที่ซับซ้อนกว่าเพศชาย บุคลิกภาพหรือจิตจะย่อมแตกต่างจากเพศชาย

พระสรพวง : ข้อ ๓. ครับ ท่านมีแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ ตามแนวจิต ๖ อย่างไรบ้าง ? แยกเป็น จิต และบุคลิกภาพ

ดร.สุภาพรณ : เริ่มที่ราคะจิตนะ พวกนี้มีบุคลิกดีมีมาดดีมีเสียงนุ่มนวลไพเราะติดอยู่ในความสวย ความงามความหอมความไพเราะความอร่อยเช่นจะทำกับข้าวต้องอร่อยถ้าไม่อร่อยร้านนี้จะไม่กิน ยึดติด Starbucks ไม่ชอบคิดแต่ชอบจินตนาการ จุดแข็งคือมีความประณีตอ่อนไหวละเอียดอ่อนเป็นคนช่างสังเกตเก็บข้อมูลเกณฑ์บุคลิกหน้าตาเป็นที่ชอบและชื่นชมของบุคคลที่พบเห็นมีวาจาไพเราะ เก่งในเรื่องการประชาสัมพันธ์งาน เก่งประชาสัมพันธ์

คนพวกนี้คือจิตที่ขาดสมาธิจึงต้องฝึกให้มีสมาธิที่เข้มแข็งหาเป้าหมายในชีวิตที่แน่นอนให้เขาอย่าติดกับรูปสกลันเสียงหาเป้าหมายให้แน่ชัด พิจารณาสังปฏิภูลต่างๆของร่างกาย เพื่อไม่ให้ยึดติดในรูปสกลันเสียงสัมผัส ฝึกให้นั่งกรรมฐานถ้าคนพวกนี้มีศีลธรรมก็จะไม่ทำในสิ่งเรื่องพวกนี้

พวกโทสะจิต แม้จะเป็นพวกที่มีจิตขุ่นเคืองโกรธง่ายก็จริง ตัวเองพวกนี้คาดหวังกับโลกที่ต้องเป็นตัวเองคิดพูดตรงไปตรงมาเป็นคนเจ้าระเบียบก็เป็นส่วนดีของเขาเป็นคนปรารถนาดีตรงตรงเนียบ เป็นคนมีระเบียบเรียบร้อยสมกับชายชาติทหาร มีจุดแข็งคืออุทิศตัวเอง อุทิศให้การทำงานสมกับเป็นชายชาติทหารมีกฎระเบียบวินัยสูงวิเคราะห์เก่ง มองอะไรตรงไปตรงมาพูดคำไหนคำนั้นเด็ดขาดมีอำนาจมีความจริงใจต่อผู้อื่นสามารถฟังพาได้ (บุคลิกพลเอกเปรม จอมพลปอพิบูลสงคราม)

พระสรพวง : วิธีแก้ไขครับ ใช้ธรรมะอะไร?

ดร.สุภาพรณ : ให้เจริญเมตตาเยอะ ๆ สังเกต ดูอารมณ์ตัวเองเป็นประจำหรืออารมณ์ผู้อื่นให้เจริญเมตตาหลายๆคตินานๆก่อนพูด หรือพูดทีละคำฟังทีละเสียง อย่าไปจริงจังกับโลกมากนักเปิดใจกว้างรับความคิดใหม่ๆ พิจารณาโทษของความโกรธต่อความเสื่อมโทรมของร่างกาย ความโกรธ ๑ นาทีทำลายชีวิตเรา ๑ ปี ถ้าเป็นตัวเองก็ให้สวดมนต์นั่งสมาธิ คุณโกรธส่วนมากเป็นมะเร็ง

พวกโมหะจิต แก้ไขโดยตั้งเป้าหมายในชีวิตให้ชัดเจน ๑. ฝึกสมาธิสร้างพลังจิตให้เข้มแข็ง ๒.ให้จิตออกจากอารมณ์ โดยจัดให้ร่างกายเคลื่อนไหวหรือเล่นกีฬา ๓. แสวงหาความรู้และจัดระบบความรู้และความคิดและ ๔. สร้างความแปลกใหม่ให้กับชีวิตอย่าทำอะไรซ้ำซากย่ำคิดย่ำทำแนวทางแก้ไขพวกวิตกจริต คือเลือกที่จะคิดไม่ให้เขาคิดมากไป ฝึกสมาธิแบบอานาปานสติซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อสงบสติอารมณ์ของเขาไม่ให้คิดฟุ้งซ่าน พวกนี้ มองโลกในแง่ร้าย ว่าคนอื่นจะกลั่นแกล้งเรา เจ้าก็เจ้าการ อัดตาสง

แก้พวกศรัทธาจิต ให้ใช้หลักกาลามสูตร ใช้หลักการและเหตุผล พิจารณาเหนือความเชื่อคือให้ไปใช้ประสบการณ์จริงที่ตนเองต้องเจอใช้ปัญญานำทาง และใช้ศรัทธาเป็นพลังในการขับเคลื่อนเปิดใจกว้างเพื่อรู้สิ่งใหม่ๆ ลดความยึดมั่นในตัวบุคคลหรืออุดมการณ์ คือลดความยึดมั่นในตัวกูของกู

พวกพุทธิจิริต ให้ถามตัวเองว่าพอใจแล้วหรือกับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะคนพวกนี้มีความเฉื่อยชาไม่มีการพัฒนาจิตและวิญญาณ เพิ่มพลังสติสมาธิพัฒนาจิตใจให้มีพลังขับเคลื่อนให้ขับเคลื่อนแรงขึ้น เพิ่มความเมตตาพยายามทำประโยชน์ให้สังคมมากขึ้น

พระสรพวง : ข้อสุดท้ายข้อนี้สำคัญครับ เป็นหัวใจของวิทยานิพนธ์ผมเลย ท่านมีความคิดเห็นว่าบุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีชาวตะวันตก กับบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ?

ดร.สุภาพรรณ : แตกต่างกันมาก

พระสรพวง : แล้วที่แตกต่างกันเพราะเหตุใด

ดร.สุภาพรรณ : ๑ เพราะวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๒ ศาสนา ๓ ลักษณะความเป็นอยู่ พื้นที่วัฒนธรรม ภาษา ศาสนาสำคัญที่สุด หลักการของศาสนาพุทธของเราคือสอนให้เชื่ออย่างมีเหตุผล ส่วนฮินดู เมื่อเชื่อแล้วจะมกมายที่สำคัญมากเลยคือศาสนาพุทธเชื่อเรื่องกรรม ชาวตะวันตกไม่เชื่อเรื่องกรรม

พระสรพวง : ขอถามคำถามพิเศษอีกคำถามนะครับ จริตของอาจารย์เป็นอย่างไหนครับ

ดร.สุภาพรรณ : เป็นคนราคะจริต และศรัทธาจริต ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าในแต่ละคนจะมีจริตต่าง ๆ อยู่ในตัวแต่ตัวใครจะมีอะไรมากเท่านั้นเอง อาจารย์ เป็นคนเจ้าปัญญาเจ้าความคิด

พระสรพวง : ถูกต้องเลยครับ เห็นด้วยกับโยมอาจารย์ด็อกเตอร์ครับ

สุดท้ายนี้อาตมาภาพขอเจริญพร ขอบคุณโยมอาจารย์ด็อกเตอร์ออยล์เป็นอย่างมากที่สละเวลามาดตอบคำถามเพื่อสร้างความสมบูรณ์ ชัดเจน ให้กัฏฐวิทยานิพนธ์ของอาตมาเรื่องนี้ หากมีสิ่งใดที่อาตมาภาพติดขัดหรือต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ขอรบกวนโยมอาจารย์ด็อกเตอร์ออยล์อีกนะครับ ขออภัยรูปสัมภาษณ์อีกครั้งครับ

ดร.สุภาพรรณ : ยินดีค่ะ มีอะไรให้ช่วยกับบอกนะ อยากให้จบ ครุยินดีช่วย

๖. สัมภาษณ์ ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิสัย อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง
จังหวัดนครปฐม วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

พระสรพวง : เจริญพร โยมด็อกเตอร์แม่ชีกุลภรณ์ ผมขออนุญาตสัมภาษณ์ ตอบแบบสอบถาม เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง “เปรียบเทียบบุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นวิทยานิพนธ์ที่ผมทำหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คำถามมี ๔ ข้อ ขอเริ่มเลยนะ ครับ

ดร.แม่ชีกุลภรณ์ : นมัสการท่านคะ ยินดีค่ะ

พระสรพวง : โยมด็อกเตอร์แม่ชีมีความเข้าใจ บุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ อย่างไร ? อยากให้โยม ช่วยอธิบายแต่ละจิต แต่ละบุคลิกภาพ

ดร.แม่ชีกุลภรณ์ : ทำให้เปลี่ยนบุคลิกภาพได้ มีส่วนประกอบภายนอกกับภายใน ภายในคือจิตใจ ถ้า ทำจากศีลภาวนาทำจากใจจะสามารถเปลี่ยนบุคลิกภาพได้ เช่นตัววัดแม่ชีเคยทำทานวันละ ๒๐ บาท ภาวนาศีล ๘ ทุกวันในตอนเช้า ทำสมาธิครึ่งชั่วโมงสวดมนต์ครึ่งชั่วโมง แล้วถึงจะทานข้าว ตอนเย็นก็ ทำวัตรเย็นเองขึ้นอยู่กัวินัยของเรา ทำวัตรต้องทำทุกคนอยู่แล้วมีการเช็คชื่อมีใครลงไม่ลง จะต้อง เป็นลูกศิษย์ที่ดีของหลวงพ่อดื่นมากก็ต้องสวดมนต์ ประมาณตี ๓ พร้อมกัน ในห้องแม่ชีก็จะมี ฆราวาสอีกหนึ่งคนตื่นขึ้นมาพร้อมกันจะสวดมนต์ ด้วยหูฟังของใครของมัน และนั่งสมาธิทุกคนทำ เหมือนกัน ประมาณตี ๓ ถึงตี ๔ ทำของใครของมันสวดมนต์ครึ่งชั่วโมงนั่งสมาธิครึ่งชั่วโมง เมื่อสวด มนต์เสร็จก็จะทำกิจวัตรส่วนตัวของตนเอง เช่นซักผ้า แต่ทุกคนจะไม่พูดกัน แต่ดูจากพฤติกรรมที่เรา ทำอยู่คือการภาวนา หรือพุทโธ คือดูจากบุคลิกภายนอกแล้วจะเป็นเหมือนคนที่มีสติตลอดเวลา แม้กระทั่งจะหยิบจับอะไรก็แล้วแต่ ไม่ได้ทำแบบก้มค้ม ก็ทำให้บุคลิกภาพเขาเปลี่ยนไปอันนี้เป็นเรื่อง จริง

พระสรพวง : ขออนุญาตแทรกครับ สิ่งพวกนี้ที่จะมีผลต่อบุคลิกภาพจะส่งผลต่อบุคลิกภาพภายนอก หรือภายในมากกว่ากัน

ดร.แม่ชีกุลภรณ์ : ตอบว่าภายใน เพราะจะดูเย็น และดูผ่องใส อะไรที่แสดงออกมาจากภายในก็จะ สังเกตเห็นได้จากหน้าตาที่ผ่องใส สดชื่น แล้วก็จะทำให้คำพูดที่ดีตามไปด้วย หลวงพ่อบอกว่าในตอน เข้าให้ทำความดีให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เหมือนแก้อี้ ระหว่างความดีกับความชั่วความดีมันนั่งอยู่ทั้ง วันคุณก็มีความสุข แต่ถ้าวันไหนตื่นขึ้นมาแล้วไม่ได้ทำความดีความชั่วมันนั่งอยู่ เหมือนเล่นแก้อี้ คนตรีที่เล่นกันก็จะมีแต่ความฟุ้งซ่านกว่าจะกัขึ้นมาได้ต้องใช้เวลาถึง ๒ ถึง ๓ วัน เพราะฉะนั้นวัด ทำขุณฐินตื่นขึ้นมาต้องทำความดีเพื่อให้ความดีมันนั่งบนแก้อี้ก่อน แล้วเราก็จะเย็นไปทั้งวันทำอะไรก็ มีสติ หลวงพ่อยังพูดว่าการทำความดีเหมือนการว่ายน้ำทวนน้ำ แต่เมื่อพ่อกำลังทำความดีกลายเป็น

ปล่อยตามน้ำไป เมื่อไม่ได้ทำความดีสม่ำเสมอ มันจะไม่ก้าวหน้าฉะนั้นหลวงพ่อก็สอนว่า การทำความดีควรทำทุกวันอย่างสม่ำเสมอแม้ว่าทำแล้วจะไม่ก้าวหน้า เป็นการทำความดีไปทุกวันเพื่อไม่ให้ตัวเองไหลตามน้ำไป คือทำอะไรให้ตนเองทวนน้ำตลอดเวลา คือการทำตามคำสอนของหลวงพ่อก็คือ

พระสรพวง : ข้อ ๒ คือ มีอาจารย์หลายท่านบอกนิสิตมีโทสจริตเป็นส่วนมาก โยมด็อกเตอร์แม่ชีคิดว่าอย่างไรครับ

ดร.แม่ชีกฤษณ์ : ใช่ค่ะ ส่วนมากคนเราจะมีโทสจริตกันเยอะ โกรธง่าย ใจร้อน เพราะสถานการณ์ต่าง ๆ บังคับ โยมเข้าใจค่ะ

พระสรพวง : ข้อ ๓ นะครับ โยมด็อกเตอร์แม่ชีมีแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ ตามแนวจริต ๖ อย่างไรบ้าง ? แยกเป็น จริต และบุคลิกภาพ

ดร.แม่ชีกฤษณ์ : แนวทางในการพัฒนาทุกคนต้องเริ่มจากศีลก่อน แล้วต้องมีสมาธิฝึกสมาธิแล้วค่อยฝึกสติ เมื่อเกิดปัญหาในการแก้ปัญหา ตอนแม่ชีเรียนปริญญาเอกหลวงพ่อย้ำว่าต้องนั่งสมาธิทุกวัน ไม่งั้นคุณจะไม่จบยาก แล้วปัญหาทุกอย่างจะมีทางออกมีทางจบของมันเอง เป็นอานิสงส์ของสมาธิ

พระสรพวง : ถ้าคนที่มี จริต ที่ต้องแก้ เช่น วิทกจริต ราคะจริต แต่โดยมากจะไม่หันทำสมาธิ เพราะมัวลึงเลสงสัยและมัวติดใจในรูป รส กลิ่น เสียง จะแก้ได้ไหม

ดร.แม่ชีกฤษณ์ : ตนเองได้ปรับใช้แล้วได้ผลจริง เมื่อก่อนแม่ชีเป็นคนเจ้าอารมณ์มาก เป็นคนไม่ทนอะไรเลยพอได้ฝึกกับ หลวงพ่อก็ทำให้ตนเองเบาลง ถ้าเป็นก่อนฝึกก็พังไปแล้ว เห็นทุกอย่างมีการฝึกมากขึ้นคนรอบข้างก็เห็นเช่นนั้นด้วย

พระสรพวง : คำถามสุดท้ายนะครับ คำถามนี้จะช่วยตอบข้อวิทยานิพนธ์ของอาตมาได้อย่างดีเลย ขอความเห็นจากโยมด็อกเตอร์แม่ชี โยมด็อกเตอร์แม่ชีมีความคิดเห็นว่าบุคลิกภาพตามแนวจิตตทฤษฎีชาวตะวันตก กับบุคลิกภาพทางพระพุทธศาสนา เหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร ?

ดร.แม่ชีกฤษณ์ : แนวบุคลิกภาพแบบตะวันตกต่างจากบ้านเราอย่างไร ทฤษฎีตะวันตกเป็นอะไรที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ค้นพบ บุคลิกภาพแบบพุทธศาสนาเกิดก่อนทฤษฎีตะวันตก ทางตะวันตกซึ่งจะค้นพบแล้วมาตรงกับพุทธศาสนาเท่านั้นเอง ฉะนั้นในการรักษาคนไข้ที่มีจริตต่าง ๆ ตามที่พระพุทธเจ้าสอนก็จะหายได้จริงที่สำคัญที่ทฤษฎี ทางตะวันตกไม่ได้พูดถึงมรรคและผล พระพุทธศาสนาสอนหลักธรรมที่แท้จริง เมื่อปฏิบัติแล้วสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้จริง

พระสรพวง : ชัดเจนมากครับ ขอเจริญพร ขอบคุณโยมด็อกเตอร์แม่ชีมาก ๆ ที่ให้ความอนุเคราะห์ถ่ายารูปเก็บไว้ลงภาคผนวกด้วยนะครับ

ดร.แม่ชีกฤษณ์ : ยินดีค่ะ ขอให้ท่านสำเร็จสมตั้งใจปรารณานะคะ
กราบนมัสการค่ะ

**๗. สัมภาษณ์นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย บรรณารักษ์ห้องสมุด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม
จังหวัดกาญจนบุรี วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑**

ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย อายุ ๔๓ ปี ตำแหน่ง บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย
มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี

พระสรพงษ์ : ขออนุญาตถามคำถามประกอบวิทยานิพนธ์นะครับ คำถามข้อแรก
ท่านมีความเข้าใจ บุคลิกภาพตามแนวจิต ๖ อย่างไร ? ให้ท่านอธิบายแต่ละจิต แต่ละบุคลิกภาพ
นิสัยที่เข้ามายืมหนังสือไม่ว่าจะเป็นพระหรือฆราวาส มีพฤติกรรมเหมือนกันไหมบุคลิกภาพ ในความ
เป็นจริง

นางสาวกาญจนารมย์ : พระก็สำรวจ การพูดคุยก็ปกติ เสียงดังปกติ

พระสรพงษ์ : มีใครที่ต้องพูดตักเตือนเรื่องการคืนหนังสือหรือไม่

ก็มีบ้างแต่โดยทั่วๆไป แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับการใช้ห้องสมุด น้อยคนที่จะถูกตักเตือน

พระสรพงษ์ : จิต ๖ ตามพระพุทธศาสนา ตามความเข้าใจของโยม เห็นว่าระคะจิต ของคนใช้
ห้องสมุดเป็นอย่างไร(พวกแต่งตัวเรียบร้อยพร้อมจีวรเรียบร้อย พวกโทสะจิต คือพวกครองจีวรไม่
เรียบร้อย หรือไม่มุ่งหมั่นจีวร)

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : โดยปกติก็แต่งตัวเรียบร้อย แต่พวกที่เป็นปริญาเอกถึงจะถอด
จีวรก็มี

พระสรพงษ์ : พวกอาจารย์มาใช้ห้องสมุดกันบ่อยไหม

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : ไม่ค่อยมานาน ๆ ครั้งถึงมา

พระสรพงษ์ : แล้วพวกโมหะจิตเป็นอย่างไร (พวกหลงหลงลืมลืม)

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : มีแต่ไม่มาก

พระสรพงษ์ : พวกวิตกจิต (พวกคิดมาก คิดซ้ำ ๆ การตัดสินใจจะช้ามาก)

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : โดยปกติก็ให้ยืมได้ครั้งละ ๕ เล่ม จึงไม่ค่อยเห็น ไม่ค่อยมีเปลี่ยน
ใจในการจะยืม

พระสรพงษ์ : พวกศรัทธาจิต (คล้ายระคะจิต แต่มีความคิดเยอะกว่า เป็นคนละเอียด ที่ต่างคือ
สิ่งที่ไม่ดียังไปศรัทธา)

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : มีมาก จะมาหาหนังสือ ให้คล้ายกับสิ่งที่อาจารย์สอน คือมีการติด
ยึดในตำราเรียน คือจะต้องมีเนื้อหาตามที่เรียนให้ได้ จึงมีการต่อว่า ว่าไม่นำหนังสือมาให้ครบตามที่ได้
เรียน (ข้อนี้มีเยอะมากเพราะมีศรัทธาเยอะมาก)

พระสรพงษ์ : พวกพุทธิจิต (คล้ายราชาจิต แต่ไม่ถึงขั้นสำอาจเป็นคนเรียบร้อย)

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : ไม่ค่อยมี

พระสรพงษ์ : แนวทางในการพัฒนาจิต ๖ อย่างไร

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : ให้เสรีในการศึกษาค้นคว้า โดยไม่ดูจริต ไปเคร่งครัดกับจริตแต่ละคนให้บริการทุกคนเท่ากัน ไม่ค่อยมีคนต้องตักเตือน คนที่ลืมนำหนังสือไปเลยก็จะถูกว่าหนังสือนั้นมีความสำคัญกับเขาแค่ไหนถ้าเป็นหนังสือ อ่านเล่นก็รอเขามายืมใหม่แต่ถ้าเป็นหนังสือเกี่ยวกับหนังสือเรียนก็จะบอกให้เขานำไปด้วย ขึ้นกับเนื้อหาที่เขาใช้ด้วย

พระสรพงษ์ : เคยเห็นคนที่เวลามาใช้ห้องสมุดแล้วคุยกันเรื่องอื่นหรือไม่

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : มีแต่น้อย

พระสรพงษ์ : มีใครบ้าง ห้องสมุดมีหนังสือน้อยไป มีหนังสือเก่าไปบ้างไหม

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : ไม่ค่อยมี

พระสรพงษ์ : ชายและหญิงที่ใช้บริการห้องสมุดมีพฤติกรรมเหมือนกันหรือไม่

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : เหมือนกัน

พระสรพงษ์ : พระกับฆราวาส ใช้บริการห้องสมุดเหมือนกันหรือไม่

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : เหมือนกัน

พระสรพงษ์ : อายุ

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : ก็ไม่แตกต่างกัน

พระสรพงษ์ : บุคลิกภาพแบบไหนที่นิสิตควรจะปรับปรุงหรือให้อาจารย์สอนพิเศษบ้างไหม

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : ในระดับอุดมศึกษา ไม่ควรจะยึดติด ในแบบแผน ให้รู้ในสิ่งที่ควรรู้สูงกว่าที่ได้เรียนมา

พระสรพงษ์ : สิ่งที่ไม่เกี่ยวกับบุคลิกภาพแต่อยากให้เกิดขึ้น ในห้องสมุดนี้คืออะไร คือความต้องการของโยมเอง

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : อยากให้ผู้มาใช้เห็นคุณค่าของหนังสือ เพราะเดี๋ยวนี้มีบริการของอินเทอร์เน็ต จึงทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดน้อยลง และเห็นคุณค่าของหนังสือน้อยลง

พระสรพงษ์ : เวลาคืนยืมหนังสือมีปัญหาอะไรหรือไม่

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : โดยปกติยืมได้ครั้งละ 7 วันติดต่อกันได้ 3 ครั้ง

พระสรพงษ์ : คำถามสุดท้ายนะครับ โยมคิดว่าบุคลิกภาพกับจริตเหมือนกันหรือแตกต่างกัน

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : น่าจะแตกต่างกัน

พระสรพงษ์ : เพราะอะไร

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : เพราะบุคลิกภาพกับจริต ก็แตกต่างกันแล้วบุคลิกภาพดูจากภายนอก แต่จริตรู้จักภายใน

พระสรพวงษ์ : แนวทางอะไรที่ต้องการให้แก้ไข หรือพัฒนามากที่สุดในห้องเรียน นอกเหนือจาก บุคลิกภาพและจริต

นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : อยากให้ห้องสมุดมีการพัฒนามากขึ้น คือมีคอมพิวเตอร์ มี Wifi มีโต๊ะเก้าอี้ มีชั้นวางวารสารหนังสือพิมพ์ ให้ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ให้พอเหมาะกับนักศึกษา ที่มีจำนวนมากขึ้น

พระสรพวงษ์ : หอมคำถามครับ ขอเจริญพร ขอบคุณโยมมาก ๆ ที่ช่วยให้คำตอบเพื่อประกอบ วิทยานิพนธ์ของอาตมา

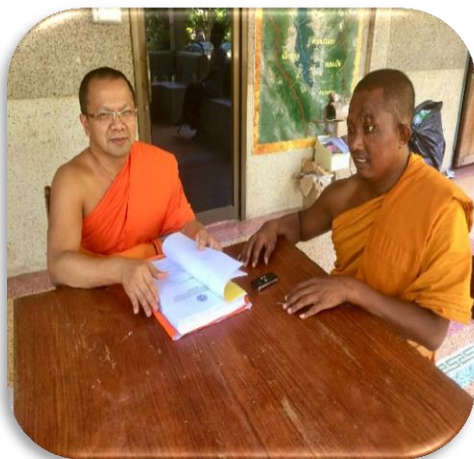
นางสาวกาญจนารมย์ นิ่มน้อย : ยินดีค่ะ สาธุ

ภาคผนวก ช

ภาพสัมภาษณ์ประกอบงานวิจัย

สัมภาษณ์พระราชวิสุทธิเมธี เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖

สัมภาษณ์พระวิสุทธพงษ์เมธี, ดร., เจ้าคณะอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์พระมหาบุญรอด มหาวิโร, ดร., รองเจ้าคณะอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี
 อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
 วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์พระครูกิตติชัยกาญจน์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
 อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
 วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ ดร. แม่ชีกุศลภรณ์ แก้ววิลัย อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง
จังหวัดนครปฐม วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

สัมภาษณ์นางสาวกาญจนาภรณ์ นิ่มน้อย บรรณารักษ์ห้องสมุด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม
จังหวัดกาญจนบุรี วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ ดร. สุภาพรรณ เพิ่มพูล อาจารย์พิเศษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ฉายา-สกุล :	พระสรพวงษ์ ปณณารโธ (จุลละโพธิ)
พรรษา :	๑๐
วัน เดือน ปี ที่เกิด :	วันพฤหัสบดี ที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๒๓ ปี วอก อายุ ๓๘ ปี
สถานที่เกิด :	บ้านเลขที่ ๓๖๖ หมู่ที่ ๗ ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๑๔๐
การศึกษา :	พ.ศ. ๒๕๕๓ นักรธรรมชั้นเอก, พ.ศ. ๒๕๕๙ ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
อุปสมบท :	๑๒ เมษายน ๒๕๕๒
สังกัดวัด :	วัดทุ่งลาดหญ้า ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
หน้าที่ :	พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนวัดทุ่งลาดหญ้า “ลาดหญ้าวิทยา” ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
เข้าศึกษา :	พฤษภาคม ๒๕๕๙
ที่อยู่ปัจจุบัน :	วัดทุ่งลาดหญ้า หมู่ที่ ๑ ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๐๐๐
โทรศัพท์ :	๐๘๑ – ๐๑๗๕๘๑๑
Email :	sorapomgullapho@hotmail.com